

T.C.

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

TEK ÇOCUĞA SAHİP AKADEMİSYEN ANNELERİN TEK ÇOCUK
SAHİBİ OLMAYA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hasan BATMAZ

Malatya-2020

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

TEK ÇOCUĞA SAHİP AKADEMİSYEN ANNELERİN TEK ÇOCUK
SAHİBİ OLMAYA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hasan BATMAZ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Yağmur ULUSOY

Malatya-2020

KABUL VE ONAY SAYFASI

KABUL VE ONAY SAYFASI

T.C.

İnönü Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

Hasan BATMAZ tarafından hazırlanan "Tek Çocuğa Sahip Akademisyen Annelerin Tek Çocuk Sahibi Olmaya İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi" başlıklı bu çalışma, 26 /06 / 2020 tarihinde yapılan sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Meral ATICI

Üye (Tez Danışmanı) : Dr. Öğrt. Üyesi Yağmur ULUSOY DOĞMUŞ

Üye : Doç. Dr. Abdullah ATLI

İmza

ONAY

.../.../2020

Doç. Dr. Niyazi ÖZER

Enstitü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Dr. Öğr. Üyesi Yağmur ULUSOY'un danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım **Tek Çocuğa Sahip Akademisyen Annelerin Tek Çocuk Sahibi Olmaya İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi** başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

HASAN BATMAZ

ÖNSÖZ

İlmin Çin’de bile aranması gerektiği kaidesiyle çıktığım bu kutsal yolda, sahip olduğu bilgi ve tecrübelerini gece gündüz demeden bıkmadan benimle paylaşan, bir akademisyenin nasıl olması gerektiğini bana öğreten, beni her zaman cesaretlendiren ve bakış açımı genişleten çok değerli ve saygıdeğer tez danışmanım, hocam ve aynı zamanda “*tek çocuk sahibi bir anne olan*” Dr. Öğr. Üyesi Yağmur ULUSOY’a şükranlarımı sunuyorum.

Yüksek lisans eğitimim boyunca uzman oldukları alanlarda çeşitli bilgilerinden faydalandığım Prof. Dr. Mustafa KUTLU’ya, Doç. Dr. Taşkın YILDIRIM’a, Doç. Dr. Emine DURMUŞ’a ve Dr. Öğr. Üyesi Yüksel ÇIRAK’a teşekkür ediyorum.

Değerli uzman görüşlerine başvurduğum ve tezimin gelişmesinde katkılarını eksik etmeyen ve tezimde jüri olmayı kabul eden Prof. Dr. Meral ATICI ve Doç. Dr. Abdullah ATLI’ya çok teşekkür ediyorum.

Erzurum’da başlayan ilim yolculuğumda bana manevi ve mesleki anlamda katkıları olan sadık dostum ve meslektaşım Arş. Gör. Nuri TÜRK’e şükranlarımı sunuyorum.

Ayrıca akademik hayatta yer edinmem konusunda beni destekleyen ve kaliteli bir akademisyenin nasıl olması gerektiğini bana öğreten ve hayatın her safhasında örnek aldığım değerli büyüğüm, saygıdeğer ve muhterem Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL’e şükranlarımı iletiyorum.

Gerek tez yazma sürecinde gerekse hayatımın her anında yanımda olan ve desteklerini eksik etmeyen, varlığıyla beni her zaman mutlu eden saygıdeğer eşim Meryem’e, tez yazmaya oturduğumda masama gelip “babaaa” diye bağırان sevgili oğlum Mehmet Zahid’e;

Bugünlere gelmeme vesile olan maddi ve manevi desteklerini eksik etmeyen haklarımı hiçbir zaman ödeyemeyeceğim aileme çok teşekkür ediyorum.

Cennet annelerin ayakları altındadır.

ÖZET

TEK ÇOCUĞA SAHİP AKADEMİSYEN ANNELERİN TEK ÇOCUK SAHİBİ OLMAYA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

BATMAZ, Hasan

Yüksek Lisans, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Yağmur ULUSOY

Haziran-2020, XII+92 sayfa.

Bu çalışma, tek çocuğa sahip akademisyen annelerin tek çocuk sahibi olmaya ilişkin görüşlerini derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma grubu, 2019-2020 eğitim öğretim yılında Karabük Üniversitesinde çalışmakta olan 9 akademisyen anneden oluşmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desen kullanılmıştır. Araştırmanın verileri uzman görüşü alınarak hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla ve yüz yüze görüşme yapılarak toplanmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi yoluyla analiz edilmiştir.

Analiz sonuçlarına göre anneler kendilerini sorumluluk sahibi ve girişken olarak; tek çocuklarını ise girişken, içedönük ve analitik düşünceye sahip olarak tanımlamışlardır. Tek çocuk sahibi olmada etkili olan faktörler olarak yoğun çalışmanın, çocuğun bakımının zor olmasının ve geç yaşta çocuk sahibi olmanın etkili olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Annelerin tek çocuk sahibi olmaya ilişkin hem olumlu hem de olumsuz duygu ve düşüncelere sahip oldukları görülmüştür. Anneler tek çocuk sahibi olmanın en kolay tarafının yeterince ilgilenebilme ve sorumluluğun azalması olarak; en zor tarafının ise çocuğun yalnız olması olarak dile getirmişlerdir. Annelerin eşlerinin tek çocuğu desteklediği; diğerlerinden ise tek çocukla devam etme ve ikinci çocuğu doğurma yönünde tavsiyeler aldıkları görülmüştür. Ayrıca annelerin eşlerinin birisi hariç tamamı ikinci çocuğu istememekte ve annelerin yarısından fazlası ikinci çocuğu düşünmektedir. Kendi ebeveynlik stillerini demokratik, koruyucu ve otoriter olarak tanımladıkları; birden fazla çocuğu olan ebeveynleri ilgisiz, yorgun ve şiddet yanlısı buldukları; koruyucu, otoriter ve demokratik yönleriyle birden fazla çocuğu olan ebeveynlerden farklılaştıkların dile getirmişlerdir. Annelerin yarısından fazlası ikinci çocuğa sahip olmayı isterken;

geriye kalanlarının tek çocukla devam etme kararı aldıkları görülmüştür. Araştırmalardan elde edilen sonuçlara göre çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Tek çocuk, akademisyen anne, fenomenolojik yaklaşım.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE MOTHERS THAT HAVE A SINGLE CHILD AND THEIR VIEWS OF BEING A SINGLE CHILD

BATMAZ, Hasan

Master of Science, İnönü University Educational Sciences Institute

Department of Guidance and Psychological Counseling

Thesis Advisor: Assistant Professor, PhD Yağmur

ULUSOY June-2020, XII+ 92 pages.

This study aims to analyze the views of academician mothers who have one child on having one child in depth. The working group consists of 9 academician mothers working at Karabuk University in the 2019-2020 academic year. In the research, phenomenological pattern, one of the qualitative research methods, was used. The data of the research were collected through a semi-structured interview form prepared by taking the expert opinion and face to face interview. The data obtained were analyzed by content analysis.

According to the results of the analysis, mothers are responsible and sociable; On the other hand, they defined their only children as sociable, introverted and analytical. It has been observed that intensive work, difficult to care for the child and having children at a late age are effective factors that are effective in having a single child. It has been observed that mothers have both positive and negative feelings and thoughts about having a single child. As the easiest part of mothers having only one child is to be able to take care of them adequately and to decrease the responsibility; The most difficult part is that the child is alone. Mothers' wives support one child; it was observed that they received advice from others to continue with one child and to give birth to the second child. Moreover, all but one of the mothers' spouses do not want the second child and more than half of the mothers think of the second child. They define their parenting styles as democratic, protective and authoritarian; they find parents with more than one child indifferent, tired and violent; They expressed that they differed from parents who have more than one child with their protective, authoritarian and democratic aspects. More than

half of the mothers want to have a second child; the rest were found to decide to continue with one child. Various suggestions were made according to the results obtained from the researches.

Keywords: Single child, academician mother, phenomenological approach.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	ii
ONUR SÖZÜ.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar DİZİNİ.....	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	6
1.3. Araştırmanın Önemi.....	6
1.4. Araştırmanın Sayıltıları.....	9
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	9
1.6. Tanımlar.....	9

BÖLÜM II

KURAMSAL BİLGİLER ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı.....	10
2.2. Ebeveynlik.....	12
2.3. Doğum Sırası ve Tek Çocuklar.....	14
2.4. Tek Çocuklarla İlgili Mitler.....	16
2.5. Tek Çocuk Politikası.....	18
2.6. Aile Yapısındaki Değişim ve Kadın Akademisyen Olmak.....	19
2.7. İlgili Araştırmalar.....	22
2.7.1. Tek Çocuklar İle İlgili Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar.....	22
2.7.2. Tek Çocuklar İle İlgili Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar.....	26

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli/Deseni.....	32
3.2. Katılımcılar.....	33
3.3. Veri Toplama Aracı.....	34

3.4. Verilerin Toplanması	35
3.5. Verilerin Analizi.....	36
3.6. Geçerlik ve Güvenirlik.....	38

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

4.1. Tek Çocuğun ve Annesinin Kişilik Özelliklerine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	42
4.2. Tek Çocuk Sahibi Olmada Etkili Olan Faktörlere İlişkin Bulgular ve Yorum....	45
4.3. Tek Çocuk Sahibi Olmayla İlgili Duygu ve Düşüncelere İlişkin Bulgular ve Yorum	49
4.4. Tek Çocuk Sahibi Olmanın Kolaylık ve Zorluklarına İlişkin Bulgular ve Yorum	52
4.5. Tek Çocuk Sahibi Olmada Eş ve Diğerlerinden Alınan Tepkiler ve Gerekçelerine İlişkin Bulgular ve Yorum	56
4.6. Ebeveynlik Stili/Tutumu ve Birden Fazla Çocuğu Olan Annelerden Farklılıklarına İlişkin Bulgular ve Yorum	60
4.7. Annelerin İkinci Çocuğu İsteyip İstememe Gerekçelerine İlişkin Bulgular ve Yorum	64

BÖLÜM V

SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. Sonuç.....	68
5.2. Öneriler	69
5.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	69
5.2.2. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler	71
KAYNAKÇA.....	72
EKLER	90
Ek 1. Enstitü Etik Kurul Onayı	90
Ek 2. Katılımcı Bilgi ve Onam Formu	91
Ek 3. Görüşme Soruları.....	92

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 1. Çalışma Grubuna Ait Demografik Bilgiler.....	33
Tablo 2. Tek Çocuğun ve Annenin Kişilik Özelliklerinin Kod ve Kategorilerin Frekans Dağılımı	42
Tablo 3. Tek Çocuk Sahibi Olmada Etkili Olan Faktörlerin Kod-Alt Kategori ve Kategorilerin Frekans Dağılımı	46
Tablo 4. Tek Çocuk Sahibi Olmadaki Duygu ve Düşüncelerin Kod-Alt Kategori ve Kategorilerin Frekans Dağılımı	49
Tablo 5. Tek Çocuk Sahibi Olmanın Kolaylık ve Zorluklarına Ait Kod ve Kategorilerin Frekans Dağılımı	52
Tablo 6. Tek Çocuk Sahibi Olmada Eş ve Diğerlerinden Alın Tepkiler ve Gerekçelerine Ait Kod-Alt Kategori ve Kategorilerin Frekans Dağılımı	56
Tablo 7. Annenin Ebeveynlik stilleri ve Birden Fazla Çocuğu Olan Ebeveynlerden Farklılıklarına Ait Kod ve Kategorilerin Frekans Dağılımı	60
Tablo 8. Annelerin İkinci Çocuğu İsteyip İstememelerine Ait Kod-Alt Kategori ve Kategorilerin Frekans Dağılımı	65

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Araştırma Bulgularının Modelleme Yoluyla Gösterim Diyagramı.....	41
---	----

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, sayıltıları, sınırlılıkları ve tanımlar ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

1.1.Problem Durumu

20. yüzyıldan ünümüze kadar sosyal ve ekonomik vb. alanlarda birçok değişim meydana gelmiştir. Savaşlar, ekonomik krizler, göçler, nüfus politikaları vb. faktörler toplumların sosyal ve ekonomik alanlarda değişimlere uğramasında etkili olduğu bilinmektedir. Ancak günümüzde bu faktörlere yenileri de eklenmiştir. Kadının çalışma hayatına atılması ya da değişen ebeveynlik görevi (çocukların beslenme, barınma, sağlık vb. temel ihtiyaçlarına ek olarak eğitimsel ve psikolojik ihtiyaçlarıyla da ilgilenme) diğer faktörlere birer örnektir. Geniş aile düzeninden, çekirdek aile şekline geçilmesi toplumun yapısındaki değişimlerin bir göstergesidir. Türkiye Aile Yapısı Araştırması'na (TAYA, 2016) göre Türkiye'deki en yaygın hane halkı tipi olan çekirdek aile oranının %65 olduğu; geniş aile oranının %14 ve dağılmış aile oranının ise %21 olduğu görülmektedir. Günümüz Türkiye'sinde en yaygın aile tipinin çekirdek aile olduğu görülmektedir.

Çekirdek aileler içinde tek çocuklu ailelerin oranı 1978 yılında %9,5 iken; 2016 yılında %16,4 seviyesine ulaşmıştır (TAYA, 2016). Çekirdek aileleri de tek çocuklu ve birden fazla çocuğu olan aileler diye ikiye ayırmak mümkündür. TAYA'a (2016) göre, Türkiye'deki hane halkı büyüklüğü 3,47'dir. Günümüzde kadının iş hayatına girmesi ve bunun sonucunda çocuk bakımı konusunda zorlanması, çocukların eğitim ve gelecek kaygılarının olması vb. sebeplerden dolayı toplumda tek çocuk sahibi olmak gün geçtikçe tercih edilir bir durum olmaya başlamıştır. TAYA'a (2016) göre, çocuk sahibi olanların bireylerin %34'ü iki çocuklu; %23'ü üç çocuklu; evli bireylerin yarısından fazlasının iki ve üç çocuk sahibi olduğu; dört çocuğa sahip bireylerin oranı %12; beş çocuklu bireylerin oranı %6; tek çocuğu olan bireylerin oranı ise %15'tir. Ülkemizin yanı sıra ABD'ye bakıldığında her 1000 kadına düşen çocuk sayısının 1,2 ve 15-50 yaş grubundaki tek çocuklu ailelerin oranının %16,8, hiç çocuğu olmayanların oranının ise %44,2 olduğu görülmektedir (Census, 2018). Görüldüğü gibi ailelerin en çok iki çocuk tercih ettikleri; tek çocuk sahibi olan ailelerin de küçümsenmeyecek düzeyde olduğu görülmektedir.

Günümüzdeki tek çocuklu ebeveynlerin tek çocuk sahibi olmayı tercih etmelerinin en önemli nedeni kadınların çalışma hayatına daha fazla girmiş olmasıdır. Bu durum çocuğun bakımı ve onunla geçirilecek zamanın kısıtlanmasına neden olmaktadır (Weinlein, 2000). Bir taraftan ev işleri, çocuk bakımı gibi rutin roller, diğer taraftan ders anlatma, bilimsel araştırma yapma, kitap, makale yazma, kongre-konferans gibi etkinliklere katılma gibi mesleki sorumluluklar, kadınları iş ve aile yaşamının dengelenmesi sorunu ile karşı karşıya bırakmaktadır (Comer ve Stites-Doe, 2006; Ergöl, Koç, Eroğlu ve Taşkın, 2012; Gönen ve Hablemitoğlu, 2004). Kadının çalışmasının, tek çocuk sahibi olma ya da birden fazla çocuğa sahip olmaktan vazgeçme kararında belirleyici olduğu söylenebilir.

Tek çocuk sahibi olmayı tercih etmenin bir başka nedeni ekonomik gerekselerdir. Gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde ekonomik nedenlerden dolayı çiftler sadece tek çocuk yapmaya fırsat bulabilmektedirler (Rosen, 2001). Ailelerin tek çocuk sahibi olma nedenlerinin başında onlara daha iyi eğitim sağlama ve daha üst düzeyde ekonomik imkânlar sunma kaygıları yer alır (MEB, 2013). Ebeveynlerin maddi kaygılarından ve tüm yatırımlarını tek çocuğa vermek istediklerinden tek çocuk sahibi olmayı tercih ettikleri ifade edilmiştir (Winnicott, 2014). Tek çocuk sahibi olmanın nedenlerini ortaya koyan araştırmaların yanı sıra tek çocuk sahibi olmanın ne anlama geldiğine ilişkin araştırmaların da yapıldığı dikkati çekmektedir.

İnsanların tek çocukların psikolojik olarak sağlıklı olacağına ilişkin inanışa sahip oldukları bilinmektedir. Tek çocuklarla ilgili olumsuz görüşlerin ilki, 1907 yılında G. Stanley Hall tarafından çok küçük bir örneklemeden elde edilen sonuçlara dayanarak ortaya çıkmıştır ve tek çocuk olmanın başlı başına bir “hastalık” olduğu görüşü ileri sürülmüştür. Bunun yanı sıra yapılan bir araştırmada, tek doğan çocukların uyumsuz, inatçı, benmerkezci, ilgi çekme meraklısı, bağımlı, huysuz, sinirli, kaygılı, genellikle mutsuz, itici ve sevimsiz olduğu bulguları tek çocukların psikolojik olarak sağlıklı olduğunun bir işareti olarak kabul edilmiş (Thompson, 1974) ve tek çocukların şımarık, yalnız, bencil ve huzursuz olduğu belirtilmiştir (Pitkeathley ve Emerson, 2013; Roberts ve Blanton, 2001; Sorensen, 2008).

Fakat yapılan bazı araştırmalar, tek çocukların olumsuz özelliklerinin aksine olumlu özelliklerinin olduğunu ortaya koymaktadır. Yapılan bir araştırmada tek çocukların akademik olarak kardeşi olanlarla kıyaslandığında daha başarılı oldukları; sosyallik, karakter ve psikolojik uyum açısından kardeşi olanlardan herhangi bir

farklılığının olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Falbo ve Polit, 1986). Tek çocukların kardeşi olanlardan dezavantajlı olmadıkları (Chen ve Liu, 2014); tek çocuklarla kardeşi olanların arasında kaygı düzeyleri incelendiğinde kardeş sayısı ile kaygı düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu (Kavale, 2002; Sharma, 2004; Toros ve Tataroğlu, 2002); tek çocukların benlik düzeyleri incelendiğinde kardeşi olanlara kıyasla daha yüksek benlik saygısına sahip oldukları (Falbo, 2012; Falbo ve Polit, 1986; Veenhoven ve Verkuyten, 1989) bulgularına ulaşılmıştır. Gerek olumlu yönleri gerekse olumsuz yönlerine vurgu yapan bu araştırma bulguları, tek çocukların özelliklerini, psikolojik uyumlarını, kardeşleri ve akranlarından farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymaktadır.

Tek çocuklar ile ilgili birçok araştırma yapılmasına rağmen tek çocukların anneleri ile ilgili yapılan araştırmaların sınırlı olduğu görülmektedir (Demir, 2018; Dikmen ve Maden, 2012; Özkanlı ve Korkmaz, 2000; Yıldız, 2018). Ayrıca tek çocuğu olan akademisyen anneler üzerinde hiçbir araştırmaya ulaşılmaması dikkat çekicidir. Genelde akademisyen annelerin evlilik, aile, annelik ve akademisyenlik rollerine ilişkin araştırmaların olduğu görülmektedir.

Kadınların iş hayatında yer ettiği mesleklerden birisi de akademisyenliktir. Türkiye'deki kadın akademisyenlerin oranı %45'i geçmektedir (YÖK, 2020). Türkiye'deki kadın akademisyenler üzerinde yapılan bir araştırmaya göre; kadın akademisyenlerin yüzde 56'sının hiç çocuğu yoktur, yüzde 28'i tek çocuklu, yüzde 15'i ise iki çocukludur (Özkanlı ve Korkmaz, 2000). Bu duruma, eşin çocuk bakımı sorumluluğuna düşük düzeyde katkısı, okul öncesi çocuk bakımı ve eğitiminde üniversitelerde kreş imkanlarının sınırlı olması, özel sektöre ait olan kreşlerin akademisyen maaşı ile karşılaştırıldığında çok pahalı olması, çocukla ilgilecek aile büyüğünün olmaması, yoğun çalışma temposu, yabancı dille öğrenim veren temel eğitim kurumlarının yüksek maliyeti vb. gibi nedenler gösterilmiştir (Özkanlı ve Korkmaz, 2000). Kadın akademisyenlerin kariyer, evlilik durumu, çocuklu olup olmama durumları ve akademik verimliliği üzerine yapılan bir araştırmada Japonya'daki kadın akademisyenlerin %31,5; ABD'deki kadın akademisyenlerin %40; Almanya'daki kadın akademisyenlerin %40; Finlandiya'daki kadın akademisyenlerin %46; Hong Kong'taki kadın akademisyenlerin %47'sinin çocuk sahibi oldukları ortaya çıkmıştır (Aiston ve Jung, 2015). Bu araştırma bulguları hem ülkemizde hem de dünyada kadın akademisyenlerin yarısından fazlasının hiç çocuk sahibi olmadıklarını göstermektedir.

Kadın akademisyenlerin kadın akademisyen olmaya dair metaforlarının incelendiği araştırmada “*Kadın akademisyen klonlanmış insan gibidir. Hem anne, hem ev hanımı, hem öğretici, hem akademisyen, hem memur, hem yönetici...*” ifadesi iş-aile yaşantısı arasındaki sorumluluklarını gözler önüne sermektedir. Özellikle akademik alanda çalışan kadınların birçok görevi üstlendikleri ve kariyer hedefleri konusunda bazı zorluklarla karşılaşabildikleri görülmektedir. Kadınların çalışıyor olması, iş-aile arasında seçim yapmak zorunda kalmasına ve kendine güveninin azalmasına neden olmakla birlikte; anne ve eş olması gibi birçok görevi bir arada sürdürmesi (Durmuş, 2001; Gül ve Oktay, 2009; Karadoğan, 2009) anlamına da gelmektedir. Bu durumda kadından öncelikle eş ve anne olması istenmekte akademik kariyer ve mesleki olarak gelişmesi arka plana atılmaktadır (Aytaç, 1999). Akademisyen kadınlardan bazılarının, ev ve aile sorumlulukları nedeniyle kariyerlerini beklemeye almayı tercih ettikleri görülmüştür (Forster, 2001). Kadın akademisyenlerin iş, çocuk ve aile bakımı ile daha fazla ilgilenmesinin nedeni büyük olasılıkla ev içindeki çocuk ve bakım işlerinin ana sorumluluğunun üzerinde olmasında kaynaklı olduğu düşünülmektedir (O’Laughlin ve Bischoff, 2005). Hem eş hem de ebeveyn rollerini yerine getirirken kariyerlerini sürdürmeyi tercih eden kadınlar, bu roller arasında denge kurmaya çalışırken tek çocuk sahibi olmayı tercih edebilmektedirler.

Akademisyen kadınlar yoğun iş hayatlarından dolayı aile ilişkilerinde ve çocuk bakımı konusunda birtakım zorluklarla karşılaşabilmekte ve iş-aile dengesini kurmakta sorun yaşayabilmektedirler. Akademisyen kadınların iş hayatı, aile hayatı, ilgi ve hobileri, boş zamanı nasıl değerlendirdikleri inceleyen Demir (2018), iş hayatının aile kurmayı etkilediği, bir çocuğunun hobilere vakit ayıramadığını, evlilik ve çocuk yapmayı erteledikleri bulgularına ulaşmıştır. Kadın akademisyenlerin iş ile aile dengesini araştıran bir araştırmada, kadın akademisyenler uzun çalışma saatleri olduğu, büyük iş yüklerinin olduğunu, iş ile aile arasında tercih etmek istediğinde bunu iş lehine kullandıkları ve okul öncesi çocuğu olmayan kadınların iş saatlerini daha rahat esnetebildiği görülmüştür (Woodward, 2007). Akademisyen kadınlar içerisinde evli veya çocuğu olanların bekar kadınlardan daha az kariyerlerine odaklandıkları, bekar olanlardan öncelikle kariyer odaklı olanların evliliklerini erteledikleri, evli olanların ise daha az çocuk sahibi olmak istediklerini belirttiler (Stanfield, 1998; Toutkoushian, 1998). Yoğun çalışma saatleri olan kadın akademisyenlerin iş ile aile dengesini araştıran başka bir araştırmada, iş saatleri azaltılmış kadınların iş ile aile yaşamları arasındaki dengeye sağlamada daha başarılı

oldukları (Jacobs ve Gerson, 2001), normal çalışma saatlerinde çalışan kadınların ise aileleriyle zaman geçirmelerini sağlayan bir çalışma programına sahip olmanın öncelikli olduğu ortaya çıkmıştır (Rayman, Carré, Cintron ve Quinn, 2002).

Annelik ile kadın akademisyenlik arasındaki ilişkiyi araştıran bir çalışmada, anne olmanın mantıklı bir karar olduğunu düşünen kadınların doktora sonrası çocuk sahibi oldukları ve kariyerlerini sürdürdükleri; fakat anne olmaya annelik duygusu kapsamında yaklaşan kadınlar akademik kariyerlerine mola verdikleri ya da durdurdukları ortaya çıkmıştır (Belkıs, 2016). Akademisyenler annelerin evde küçük bir çocuğa sahip olmanın zorluklarını ve aynı zamanda iş ve aile ilişkilerini ve bu ikisi arasındaki ikilemelerinin olduğunu, bunun yanı sıra kariyerine başladıkları süre boyunca bekar veya çocuksuz evli kadınlar, iş ile aile dengesi arasında sorun yaşamadıklarını ifade etmişlerdir.

Yapılan bir araştırmada, kadın akademisyenler akademiye hayatlarının merkezine koyup evlilik veya çocuk sahibi olmayı kariyerlerinin ilerleyen safhalarında gerçekleştirmekte ya da evlenmeyi reddetmektedirler (Yıldız, 2018). Kadın akademisyenlerle yapılan başka bir araştırmada, akademisyen kadınların daha az sayıda çocuğa sahip oldukları veya çocuk sahibi olma zamanını geciktirdikleri görülmüştür (Santos, 2015). Almanya ve Finlandiya'da kadın akademisyenlerin evlilik oranının çok düşük olması (Aiston ve Jung, 2015) kadın akademisyenlerle yapılan diğer araştırma bulgularını (Forster, 2001; Lampic, Svanberg, Karlström ve Tydén, 2006; Yıldız, 2018) desteklemektedir. Başka bir araştırmada ise kadın akademisyenlerin yaklaşık yarısının 35 yaşından sonra çocuk sahibi olmayı düşünmeleri (Lampic ve diğ.,2006) kadınların doğurganlık düzeylerini de göz önüne aldığımızda tek çocukla kalma oranlarının yüksek olabileceği sonucu ortaya çıkmaktadır. Nitekim çocuk doğurmayı erteleme eğiliminde olan bir kadının, akademik kariyer basamaklarını tamamlamaya çalışırken doğurganlığı azaltacaktır (Armenti, 2004). Çocuk doğurmayı erteleme ve buna bağlı olarak doğurganlığın azalması evli kadın akademisyenlerin ya çocuk doğurmamalarına ya da tek çocuk sahibi olmaların neden olması beklenebilir. Akademisyen anneler üzerinde yapılan araştırmaların iş-aile arasındaki zorluklar (Demir, 2018; Dikmen ve Maden, 2012; Yıldız, 2018), aile ilişkiler (Özkanlı ve Korkmaz, 2000) ve tükenmişlik düzeyleri (Bailey ve Kurland, 1999) konularına odaklandığı ancak tek çocuğa sahip olma fenomenine odaklanmadığı görülmektedir.

Bu nedenle tek çocuk sahibi olan akademisyen annelerin neler hissettikleri ve düşündükleri; tek çocuk sahibi olmalarında etkili olan faktörler, tek çocuk sahibi olmanın

zorluklarının ne olduğu, tek çocuk sahibi olmaktan dolayı çevrelerinden ne tür tepkiler aldıkları, kendi ebeveynlik stilleri ve birden fazla çocuğu olan ebeveynlerden farklılıkları ve yeniden çocuk sahibi olmak isteyip istemedikleri merak edilmektedir. Ayrıca tek çocukların özelliklerini ortaya koyan araştırmalarda yapılan gerek olumlu gerekse olumsuz tanımlamaların; tek çocuk sahibi olan annelerin tanımlamalarıyla örtüşüp örtüşmediği de merak edilmektedir. Bu nedenle tek çocuk sahibi olan akademisyen annelerin tek çocuk sahip olmaya ilişkin görüşlerinin derinlemesine incelenmesinin önemli bir problem durumu olduğu düşünölmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, tek çocuğa sahip akademisyen annelerin tek çocuk sahibi olmaya ilişkin görüşlerini incelemektir.

Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1- Akademisyen anneler kendilerinin ve çocuklarının kişilik, sosyal beceri, arkadaşlık ilişkileri ve başarı durumu gibi özelliklerini nasıl değerlendirmektedir?
- 2- Akademisyen annelerin tek çocuk sahibi olmalarını etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri nelerdir?
- 3- Akademisyen annelerin tek çocuk sahibi olarak duygu ve düşünceleri nasıldır?
- 4- Akademisyen annelerin tek çocuk sahibi olmanın kolaylık ve zorluklarına ilişkin görüşleri nelerdir?
- 5- Akademisyen annelerin eşlerinin ve çevrelerinin (aile, arkadaş, vs.) tek çocuk sahibi olmaya bakış açısı nasıldır?
- 6- Akademisyen annelerin kendi ebeveynlik stillerini ve birden fazla çocuğu olan ebeveynlerin ebeveynlik stillerini nasıl değerlendirmektedir?
- 7- Akademisyen annelerin yeniden çocuk sahibi olmaya ilişkin görüşleri nasıldır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Tek çocuklarla ilgili yurt içinde ve yurt dışında birçok araştırma yapılmıştır (Chen ve Liu, 2014; Falbo ve Polit, 1986; Fenton, 1928; Kavale, 2002; Sharma, 2004; Thompson, 1974; Toros ve Tataroğlu, 2002; Veenhoven ve Verkuyten, 1989). Yapılan

araştırmalar tek çocukların uyumsuz, inatçı, benmerkezci, ilgi çekme meraklısı, bağımlı, huysuz, sinirli, kaygılı, genellikle mutsuz, itici ve sevimsiz olduğu (Thompson, 1974), şımarık, yalnız, bencil ve huzursuz (Roberts ve Blanton, 2001) olduğunu ortaya koymuştur. Son yıllarda yapılan araştırmalar tek çocukların sosyal beceri düzeylerine (Avşar ve Kuter, 2007; Avşar, 2013; Aydın, 2019; Ogelman ve Sarıkaya, 2014; Kapıkıran ve Özgüngör, 2009; Yılmaz ve Tepeli, 2013), akademik başarı durumları (Gelbal, 2010; Kocatürk, 2018; Tavares ve diğ., 2004) odaklandığı görülmektedir. Ancak bazı araştırmalar bencil, şımarık, yalnız, asosyal olmadıklarını ve tek çocukların kardeşi olan akranlarından farklı olmadığını ortaya koymaktadır (Chen ve Liu, 2014).

Tek çocuklar üzerinde yapılan araştırmaların genellikle tek çocukların sahip oldukları özellikleriyle ilgili oldukları görülmektedir. Tek çocukların benmerkezci (Adler, 1964), tek çocuk olmanın başlı başına bir “hastalık” olduğu (G. Stanley Hall Akt. Fenton, 1928), sosyal beceri düzeyi bakımından daha zayıf (Adler, 1964; Aydın, 2019; Avşar ve Kuter, 2007; Doh, 1999; Jamshidi, Afshar ve Rastgaran, 2013; Kapıkıran ve Özgüngör, 2009; Ogelman ve Sarıkaya, 2014;), arkadaşlık kurma ve sürdürme konusunda daha yetersiz (Downey ve Condrón, 2004) ve şımarık, yalnız, asosyal, bencil ve huzursuz olduğu (Pitkeathley ve Emerson, 2013; Roberts ve Blanton, 2001; Sorensen, 2008; Thompson, 1974) gibi konularında yapılmıştır.

Bunun yanı sıra tek çocukların dezavantajlı olmadıkları (Chen ve Liu, 2014; Falbo ve Polit, 1986); benlik düzeyleri (Falbo, 2012; Falbo ve Polit, 1986; Baybek ve Yavuz, 2011; Kocatürk, 2018; Veenhoven ve Verkuyten, 1989), başarı motivasyonu ve kişisel uyum özellikleri (Polit ve Falbo, 1987), akademik başarı durumları (Gelbal, 2010; Kocatürk, 2018; Tavares vd., 2004), sosyal beceri düzeyleri (Avşar, 2013; Riggio, 1999; Yılmaz ve Tepeli, 2013), kaygı düzeyleri (Deniz, Yorgancı ve Özyeşil, 2009; Kavale, 2002; Sharma, 2004; Toros ve Tataroğlu, 2002) gibi konularında yapıldığı ancak tek çocuk sahibi olan anneler üzerinde yapılan araştırmaların ise demografik bir değişken olarak ele alındığı görülmektedir (Demir, 2018; Dikmen ve Maden, 2012; Özkanlı ve Korkmaz, 2000; Yıldız, 2018).

Akademisyen anneler üzerinde yapılan araştırmaların aile ilişkileri ve ülkedeki dağılımları (Özkanlı ve Korkmaz, 2000); akademik hayattaki verimliliği (Aiston ve Jung, 2015), iş-aile arasındaki zorluklar (Demir, 2018; Dikmen ve Maden, 2012; Yıldız, 2018), evliliğe bakış açıları (Belkıs, 2016; Yıldız, 2018) gibi konularında daha sınırlı olduğu görülmektedir.

Tek çocuk sahibi olan annelerin tek çocuk sahibi olmaya ilişkin duygu ve düşüncelerini ortaya koyan herhangi bir araştırmaya rastlanmaması, tek çocuk sahibi olan annelerin tek çocuk sahibi olmaya ilişkin görüşlerinin incelenmesinin bir ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Ayrıca tek çocukların büyümesine ve toplum içinde bir yer kazanmasına olanak tanıyan anneler (Belkıs, 2016; Demir, 2018; Dikmen ve Maden, 2012) ve akademisyen anneler (Belkıs, 2016; Demir, 2018; Dikmen ve Maden, 2012; Özkanlı ve Korkmaz, 2000; Yıldız, 2018) ile ilgili yapılan araştırmalar çok sınırlı düzeydedir.

Akademisyen olan annelerin kariyer basamaklarında ilerlerken yaşadıkları zorluklara (Belkıs, 2016; Demir, 2018) çalışan bir anne olarak çocuk büyütmenin zorlukları (Demir, 2018) da eklenmiştir. Türkiye’de yapılan bir araştırmada, kadın akademisyenlerin oranının %68 olduğu, tüm akademisyenlerin %86’sının tez yazımı sırasında çocuk bakımı veya hamilelik gibi sorunlarla karşılaşmadığı ve mutfak, ev işleri, hasta-yaşlı-çocuk bakım işleri gibi zorluklarla meşgul oldukları görülmüştür (Dikmen ve Maden, 2012). Bu araştırma akademisyen annelerin kariyerlerine öncelik verdiklerini; tez yazımı gibi zorlu bir süreçte çoğunun anne olmadığını göstermektedir.

Anne olmanın kadın akademisyenler üzerindeki etkisinin incelendiği bir araştırmada, çocuğun ve ev işlerine ilişkin sorumlulukların çalışma, bilimsel kongre, sempozyum vs. katılma, derse hazırlanma, makale, bildiri vs. hazırlama gibi akademik faaliyetlere ayıracak zamanı kısıtlama gibi etkilerinin olduğu tespit edilmiştir (Belkıs, 2016). Akademik sahada çalışan kadınların öncelikle akademik hayatlarına yön vermek istediklerini, çocuk yapmayı doktora sonrasına bıraktıklarını ve ancak tek çocuk yapabildiklerini; okul öncesi dönemde olan çocuklarını ya evde bıraktıklarını ya da akademik faaliyetlerine belirli süre ara verdikleri görülmektedir (Demir, 2018). Tek çocuğu olan ya da hiç çocuğu olmayan kadınların akademide başarılı olma olasılığının daha yüksek olması (Baker, 2008) birçok akademisyen annenin tek çocuğu tercih etmesine neden olmaktadır (Dikmen ve Maden, 2012). Bu araştırma bulguları ışığında akademisyen anneler için tek çocuğun hem bir tercih hem de bir zorunluluk olduğu söylenebilir. Bu nedenle tek çocuk sahibi olan akademisyen annelerin tek çocuk sahibi olmaya ilişkin algıları ve çevrelerinden ne tür tepkiler aldıklarını ortaya çıkarmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Bu araştırma hem tek çocuk sahibi akademisyen annelerin tek çocuk sahibi olmaya ilişkin görüşlerini hem de tek çocuk sahibi olmaktan dolayı toplumun annelere ne tür tepkilerde bulduklarını ortaya çıkarması bakımından

özgün bir çalışmadır. Alan yazında tek çocuk sahibi olan annelerin tek çocuk sahibi olmaya ilişkin görüşlerinin inceleyen herhangi bir araştırma olmamasından dolayı bu araştırmanın alan yazındaki boşluğu doldurmaya katkı sağlayacağına inanılmaktadır. Bununla birlikte tek çocuk sahibi olan akademisyen annelerle ilgili yapılan araştırmaların olmamasından, bu araştırma tek çocuk sahibi olan akademisyen annelerin görüşlerini derinlemesine inceleyen nitel bir araştırma olmasından dolayı bir ilktir.

Ayrıca bu araştırmanın dolaylı olarak tek çocuk sahibi olan akademisyen annelerin akademisyen bir anne olarak ne tür gereksinimleri olduğunu ortaya çıkaracağı düşünülmektedir. Bu araştırmadan elden edilecek bulguların gelecekte tek çocuk sahibi olan akademisyen annelerle çalışırken daha spesifik konular üzerinde araştırmaların planlanmasına ön ayak olması beklenmektedir.

1.4. Araştırmanın Sayıtları

- Görüşme sorularına akademisyen anneler samimi ve doğru cevaplar vermişlerdir.
- Veri toplama aracı olarak kullanılan görüşme tekniği ve yarı yapılandırılmış görüşme formu araştırmanın amacına uygun veri toplamak için yeterlidir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırma, 2019-2020 eğitim öğretim yılında Karabük Üniversitesinin farklı fakültelerinde görev yapan ve tek çocuğu olan dokuz akademisyen anne ile sınırlıdır.
- Araştırma verileri, araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile sınırlıdır.
- Araştırma, akademisyen annelerin verdikleri cevaplarla sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Tek çocuk: Doğumundan ölümüne kadar herhangi bir kardeş olmaksızın tek olarak büyütülen, gelişim aşamaları göz önüne alındığında kardeş etkisinin söz konusu olmadığı kişilerdir (Falbo ve Polit, 1986).

Akademisyen anne: Bu araştırmada akademik alanda çalışan ve en az bir çocuğa sahip olan anne olarak tanımlanmaktadır.

BÖLÜM II

KURAMSAL BİLGİLER ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde Erikson'un psikososyal gelişim kuramı, ebeveynlik, doğum sırası ve tek çocuklar, tek çocuklarla ilgili mitler, tek çocuk politikası ve aile yapısındaki değişim ve kadın akademisyen olmak ile ilgili kuramsal bilgiler; tek çocuklarla ilgili yurt dışında ve yurt içinde yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı

Amerikalı psikanalist olan Erik Erikson (1902-1994) psikososyal gelişim kuramının kurucusudur ve ona göre birey hayatı boyunca bazı gelişim aşamalarından geçmektedir. İnsan hayatını sekiz evreye ayırmış ve her evrede yapmakla yükümlü olduğu bazı psikososyal görevler olduğunu ileri sürmüştür. Bu gelişim aşamalarında bazı krizler yaşayacağını ve bu krizlerin onun gelişim yapısını ciddi şekilde etkileyeceğini vurgulamıştır. Bu gelişim aşamaları; temel güvene karşı güvensizlik, özerkliğe karşı kuşku ve utanç, girişimciliğe karşı suçluluk, başarıya karşı aşağılık duygusu, kimlik karmaşasına karşı rol çatışması, yakınlığa karşı yalıtılmışlık, üretkenliğe karşı durgunluk ve benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluktur (Erikson, 1994). Her gelişim aşaması içinde bulunduğu yaşa göre farklı kriz durumları barındırmakta ve birey bu krizlerle mücadele ederek gelişim görevini yerine getirmeye çalışmaktadır.

Psikososyal gelişim kuramının yedinci dönemi olan üretkenliğe karşı durgunluk evresindeki (40-65 yaş) bireylerin nesillerini devam ettirmek ve üretkenliği sağlamak için evlenmek ve çocuk sahibi olmak istedikleri görülmektedir (Erikson, 1994). Orta yetişkinlikte bireyler kariyerlerini düzene koyup yakın aile ilişkisi kurar (McLeod, 2013). Orta yetişkinlikteki bireyler çocuklarını üretim aracı olarak görmekte ve gelecekte yalnız kalmamak için çocuk sahibi olmaya karar verebilmektedirler. Orta yetişkinlikteki bireyler çocuk yetiştirmek, iş yerinde aktif olmak, toplum faaliyetlerine ve sosyal organizasyonlarına katılarak üretken olduklarını düşünür; fakat bu hedeflerine ulaşamadığı zaman durgunlaşır ve verimsiz olurlar (McLeod, 2013).

65 yaş ve üzeri kişilerle yapılan bir çalışmada, katılımcılardan birinin "20 yaşından 30 yaşına kadar eşimle nasıl geçineceğimi öğrendim. 30 yaşından 40 yaşına kadar işimde nasıl başarılı olacağımı öğrendim ve 40 yaşından 50 yaşına kadar kendim

hakkında daha az ve çocuklarım hakkında daha fazla endişe etmeyi öğrendim” (Vaillant, 2002) ifadelerini kullanması üretkenlik döneminin önemine vurgu yapmaktadır. Bu araştırma, orta yetişkinlikteki bireylerin kendilerinden çok neslinin devamını getirecek çocukları için kaygı duydukları, topluma faydalı olmak ve üretimini devam ettirmek için çaba içine girdiklerini göstermektedir.

Görüldüğü gibi Erikson’ın (1968), üretkenliğe karşı durgunluk/verimsizlik dönemi olarak tanımladığı 40 ile 65 yaş arası dönemde hem neslini çoğaltmak hem de meslek ya da iş yaşamında üretkenliğini geliştirmek isteği içinde olduğu görülmektedir (Topses ve Serin, 2012). Eğer bu evrede bireyler sonraki kuşaklar için faydalı ve yararlı olabilirse bu evreyi üretken/verimli olarak geçirmiş, fakat üretim ve fayda sağlanamazsa evre verimsizlik duygusuyla geçirilmiş olur (Erikson, 1968). Yetişkinler, çocuk yetiştirme ve kariyer basamaklarının üstüne çıktığında bir nevi ölümsüzlüğe ulaşır ve bazen de verimsizlik duygusu ile gelecek nesiller için hiçbir şey yapmadıkları duygusuna kapılırlar (Santrock, 2016). Üretkenlik, yetişkinlerin gelecek nesillere miraslarını bırakma isteklerini kapsar (Peterson, 2002).

Orta yetişkinlikte üretkenlik değişik şekillerde gelişebilir (Kotre, 1984). Ebeveynler biyolojik üretkenlik sayesinde çocuk sahibi olurlar ve çocuklara rehberlik yaparlar, yetişkinleri terbiye ederler; iş üretkenliği vasıtasıyla, kendisinden tecrübesiz kişilere deneyimlerini aktarırlar; kültürel üretim yoluyla, yeni kültürün bazı yönlerini taşıyıcı bir rol üstlenirler (Santrock, 2016). Erikson’a (1968) göre, çocuk sahibi olan her insan yaşlandığında kendi çocuklarının onlara bakmasını istemektedir (Santrock, 2016). İnsanların orta yetişkinlik döneminde, sonraki dönemleri hakkında düşünmesi artar (Setterson, 2009). Yaşlandığı zaman ona bakabilecek, neslini devam ettirecek ve ona torun sevmeyi sağlayabilecek birinin olması için çocuk yapmaya karar verebilmektedir. Orta yetişkinlik, bireylerin fiziksel gücünün azalmaya başladığı, sorumluluklarının arttığı, hayatta kalan zamanın farkında olduğu, gelecek nesillere anlamlı bir şeylerin aktarımının yapıldığı ve kariyerlerinde tatmine ulaştığı dönemdir (Santrock, 2016).

Psikososyal gelişim kuramının üretkenliğe karşı durgunluk döneminde Erikson (1968) bireylerin kendilerine verimli ve üretken hissetmeleri için başarılı bir kariyer ve nesli devam ettirecek çocukların olmasına vurgu yapmaktadır. Üretkenlik duygusunu geliştiren faktörlerden birisi de çocuk sahibi olmak ve yetiştirmektir. Kişinin çocuklar vasıtasıyla neslini devam ettirmesinin yanı sıra evi dışında gelecek nesillerin yetişmesine rehberlik etmesi de onun için hayati öneme sahiptir (Karacan ve Kazak, 2012). Bu yüzden

Erikson'un üretkenliğe karşı durgunluk dönemi insanın eser verme dönemidir (Dereboy, 1993). Birey bir bakıma kişisel tecrübelerini çevredeki insanlara aktaran bir öğretmen görevindedir (Erikson, 1980). Başka bir ifade ile ise "üretkenlik terimi" üç şeyi birden anlatmak için kullanılır: Doğurganlık, üretkenlik ve yaratıcılık (Doğan, 2018).

Üretkenliğin en önemli kaynağının çocuk sahibi olmak olduğu düşünülürse bireylerin mutluluğa ulaşmalarının çocuk sahibi olmayla ilişkili olduğu düşünülebilir.

Üretkenliğin en önemli kaynaklarından biri olan çocuk sahibi olmanın, yetişkin bir kişinin hem kendisinden hem de yaşamdan memnuniyet duymasında belirleyici bir faktör olduğu söylenebilir. Üretkenlik dönemindeki bireylerin çocuk sahibi olmalarının mutluluklarını artırdığı yapılan araştırmalar tarafından (Aluş ve Selçukkaya, 2015; Demirbulat, Saatçı ve Avcıkurt 2019; Kohler, 2005; Uğur, 2018) desteklenmektedir. Bu araştırma bulguları, çocuk sahibi olmanın üretken bir hayata ortam hazırladığı ve bireyi mutluluğa ulaştırmada önemli bir role sahip olduğunu göstermektedir. Üretkenlikte belirleyici faktörlerden birinin çocuk sahibi ya da diğer bir deyişle ebeveyn olmak olduğu görülmektedir.

2.2. Ebeveynlik

Ebeveynlik, çocuğun hayatta kalmasını ve gelişmesini garantiye almayı amaçlayan hareketler olarak tanımlanmaktadır (Hoghughı ve Long, 2004). Her ne kadar ebeveynliğe doğrudan atıfta bulunmasa da Sigmund Freud'un, yaşamın ilk altı yılında tamamlanan kişilik gelişiminde çocukların ebeveynleriyle ilişkilerinin önemine vurgu yaptığı görülmektedir. Freud kişiliği id, ego ve süper ego olarak üç sisteme ayırmıştır. Freud'a göre id, kişiliğin en ilkel bölümüdür, ego ve süper ego bu bölümden çıkarak gelişir; ego, gerçeklik ilkesine boyun eğer, isteklerin doyurulmasının durum uygun olana kadar ertelenmesini sağlar; süper ego ise kişinin vicdanı olmakla beraber ahlaken ideal kişi imgesidir (Smith, Hoeksema, Fredrickson, ve Loftus, 2015). Süper egonun beş yaş civarında geliştiğini düşünüldüğünde çocuğun ebeveyniyle olan ilişkisinin önemi ortaya çıkmaktadır. Ebeveynler çocuklarıyla okul çağına kadar en yakın ilişki içerisinde olmaktadır. Süper egonun sağlıklı gelişiminde ebeveynlerin rolü bu dönemde önem kazanmaktadır. Süper ego, ebeveynlerin ödüllendirme ve cezalandırmalarına tepki olarak geliştiği için çocuklar ebeveynlerin standartlarını süper egoya ekleyerek, davranışlarını kendi denetimleri altında tutarlar (Smith ve diğ., 2015). Ego, insanın yapmak istedikleri ile (id) yapması ya da yapmaması gerekenler (süper ego) arasındaki dengeyi sağlar

(Demir, 2007). Freud'a göre kişiliğin son aşaması süper egodur. Süper egonun gelişimi ebeveynin tutumlarından etkilenir. Bu dönemde çocuklar ebeveynlerinin davranış, tutum ve kişilik özelliklerini örnek alırlar (Smith ve diğ., 2015). Sonuç olarak çocuğun kişiliğinin gelişiminde ebeveynlerin doğrudan etkisinden söz edilebilir.

Bandura'ya (1989) göre öğrenme “çevre, kişisel faktörler ve davranış”ın üç yönlü, dinamik ve karşılıklı etkileşimiyle oluşur ve bu üç faktör arasındaki etkileşim bireye, gösterilen belirli davranışa ve davranışın olduğu spesifik duruma göre değişir. Kişi, bir başka kişinin davranışının sonucunda pekiştirilmesi ya da cezalandırılmasını gözlemleyerek sonrasında kendisi de aynı şekilde davranır ya da öyle davranmaktan kaçınır. Bu durum dolaylı öğrenme olarak adlandırılır (Gerrig ve Zimbardo, 2013). Sosyal öğrenme kuramında ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumları onların doğru davranışı öğrenme süreçlerinde önemli bir yere sahip olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Rol model davranışları inceleyen Sosyal Öğrenme Kuramı'na göre, çocuk çevresinden gözlem yoluyla nasıl pekiştirildiğini veya cezalandırıldığını öğrenerek doğru davranışı yapmaya başlar (Gerrig ve Zimbardo, 2013). Çocukların bu davranışları en yakın çevresi olan ebeveynlerinden öğrenmesi ve onları model alması kişiliklerinin şekillenmesinde aracılık role sahip olduğunu göstermektedir. Bu nedenle ebeveynlerini gözlemleyen çocuklar öğrendikleri davranışları akran çevrelerinde ve toplum içerisinde uygulamaya başlarlar (Şendil, 2014). Sonuç olarak, ebeveynliğin çocukların hem kişilik hem de sosyal gelişimlerinde önemli bir role sahip olduğunu göstermektedir.

Bir kişinin kaç çocuk sahibi olduğu nasıl bir ebeveyn olabileceği belirleyebilmektedir. Ebeveynlik tutumlarının çocuğun doğum sırası ve kardeş sayısından etkilendiği, üç ve daha fazla çocuğu olan anne-babaların daha katı/sert disiplin tutumlarında artış olduğu (Özyürek ve Tezel Şahin, 2005); tek çocuğa sahip ebeveynlerin iki çocuğu olan ebeveynlerden daha fazla koruyucu tutum sergiledikleri tespit edilmiştir (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016). Ebeveynlerin yüksek kaygı düzeylerinde tek ve ilk doğanların belirleyici olduğu (Schachter, 1959); ilk kez ebeveyn olanların bu kaygılarında çocuk yetiştirme konusunda nispeten daha az şey bilmelerinin payı olduğu görülmektedir (Waddell ve Ball, 1980). Sonuç olarak bir çocuğun kaç kardeşi ve kaçınıcı çocuk olduğunun, anne ve babanın tutumunun şekillenmesinde payı olduğu söylenebilir.

2.3. Doğum Sırası ve Tek Çocuklar

Adler (1928; 1964), doğum sırası hakkında çalışmalar yapan öncü psikanalistlerden biridir. Çocukların aile içindeki konumlarına ve doğum sırasına göre kategorilere ayıran ve her birinin kendisine özgü özellikleri içinde barındıran bir yapıya sahip olduğu fikri ilk olarak Alfred Adler (1931), tarafından ortaya atılmıştır. Çocuk davranışını anlama mekanizması olarak doğum sırası kavramını öne süren Adler (1931), çocuğun ailedeki konumunun genel gelişimini ve hayata karşı tutumlarını büyük ölçüde etkilediğini ileri sürmektedir.

Adler (1928), dünyaya gelen her çocuğun aile içerisinde çeşitli konumlarının olduğunu ve ilk doğanların, tahtından indirilmenin verdiği üzüntüyle psikolojik olarak daha problemlili olduğunu vurgulamıştır. Bunun yanı sıra ikinci doğan çocuğun rol modelinin varlığı nedeniyle bazı avantajları vardır. Öte yandan, ilk doğan ve son doğan bireyler arasındaki üstünlük mücadelesi nedeniyle hem ilk doğan hem de son doğanların nevroz geliştirebileceğini ve ortanca çocukların mücadeleden etkilenmediklerinden ilk ve son doğanlara göre daha sağlıklı bireyler olduğunu ifade etmiştir (Adler, 1928).

Adler, çocukların ailedeki doğum sırasının kişilik özelliklerini belirlediğini vurgulamış ve doğum sırasını büyük çocuk, ikinci çocuk, ortanca çocuk, en küçük çocuk ve tek çocuk olarak sınıflandırmıştır. Adler (1928) buradan hareketle ailedeki tüm çocukların farklı koşullarda büyüdüğünü ve bu durumun kişiliklerinin oluşumunda etkili olduğunu ileri sürmüştür.

Büyük çocuk Adler'in tabiriyle 'tahtından alaşağı edilen' çocuktur. Adler'e göre, büyük çocuk, birkaç yıl ailede tek çocuk olarak çevrenin tüm ilgisini kendi üzerinde toplamış ve şımartılmıştır. İkinci kardeş gelene kadar her istediğini elde etmiş bir kral yaşamı sürmüştür. Fakat bir kardeşi dünyaya gelince, annesinin ilgisi kardeşine yönelmiş, annesi bundan sonra kendisine ayıracak fazla zaman bulamamıştır (Adler, 1928). İkinci çocuk aileye ikinci sırada girdiği için hem büyük kardeşiyle hem de ebeveyniyle birlikte öğrenir ve genellikle kendisini ilk doğanın başaramadığı bir yerde bulur (Griffin, 2002). Ortanca çocuk kendisinden büyük olan kardeş ile rekabet halindeyken ve ebeveyninin dikkatini çekmeye çalışırken küçük bir kardeşin gelmiş olması onun planlarını alt üst etmiştir. Ebeveynlerinin tüm ilgisinin küçük kardeşte olması kıskançlık durumlarını da tetikleyebilmektedir. Hem büyük kardeşle mücadele halinde olmak hem de küçük kardeşin onun yerine geçmiş olması tahtından indirilmiş kral statüsüne girmesine neden

olabilmektedir (Adler, 1927). En küçük çocuk ailesi tarafından sıklıkla şımartılır, ilgi odağı olma eğilimindedir ve genellikle ciddiye alınmak ister (Griffin, 2002).

Tek çocuklar ile ilgili araştırmaların ilki 1907 yılında G. Stanley Hall tarafından yapıldığı görölmektedir. G. Stanley Hall yaptığı araştırmasında tek çocuk olmanın başlı başına bir hastalık olduğunu ileri sürmüştür (Akt. Fenton, 1928). Bunun yanı sıra tek çocuklarla ilgili bir başka araştırma yapan kişi Adler'dir. Adler doğum sırasının çocukların kişilik gelişiminde önemli yeri olduğu vurgulamış ve tek çocukların diğer sırada doğanlara göre dezavantajlı olduklarını belirtmiştir. Adler'e (1964) göre tek çocuk aile içerisinde ilgi odağı olma eğiliminde olduğunu, kardeşi olmadığından dolayı hiçbir zaman tahtını kaybetme korkusu gümediğini, ailenin mirasının tek sahibi olduklarından dolayı ebeveynlerinin tüm dikkatini üzerlerinde tuttıklarını, benmerkezci olduklarını, sosyal beceri düzeylerinin yeterli olmadığını, ebeveynlerinin tutumları ve kardeşlerinin olmaması dolayısıyla evde bir 'erişkin kişi' olarak büyüdüklerini belirtmiştir.

Tek çocuk kavramı literatürde ilk olarak Adler (1928) tarafından kullanılmıştır. Adler (1931) genel olarak tek çocuklar hakkında olumsuz görüşe sahiptir. Anneyi kaybetmekten korkan ve dikkatini üzerinde tutmak isteyen çocuk annesi tarafından şımartılır. Onun geliştirdiği bu duruma; 'anne kompleksi' denir.

Tek çocukların tarihsel geçmişi incelendiğinde farklı dönemlerden geçtiği ve bu dönemlerden etkilendiği görölmektedir. Tarihsel olaylar tek çocuk sahibi olmanın nedenlerini ve kardeşsiz büyüyen nüfusun oranını etkilemiştir (Falbo, 1982). 20. yüzyılın başlarında, ekonomik sıkıntı ve savaş dönemlerinde tek çocukların doğma ve gelişme olasılıklarının daha yüksek olduğu iddia edilmiştir (Blake, 1981; Easterlin, 1978; Westoff, 1978). Tek çocukların görölme sıklığındaki artışlar, nispeten yüksek bir boşanma oranına, işgücündeki kadın sayısının artmasına ve ekonomik durgunluklara bağlanmışır (Westoff, 1978). Tek çocukların sayısının giderek artması, tek çocuklarla ilgili araştırmalara duyulan ilginin artmasına neden olduğu söylenebilir.

Tek çocuklarla ilgili ilk araştırmacılarından birisi olan Fenton (1928), tek çocukların cömertlik, sosyallik ve itaat boyutlarında kardeşi olanlarla kıyaslanabilir olduğunu bildirmiştir. Diğer çalışmalarda, tek çocukların kardeşi olan çocuklardan daha zeki (Lentz, 1927) ve girişken olduğu (Goodenough ve Leahy, 1927) ve okulda daha az davranış problemine sahip olduğu (Blatz ve Bott, 1927) sonucuna ulaşılmıştır. Tek çocuklarla yapılan bu araştırmalarda tek çocukların dezavantajlı olmadıklarına

ulaşmıştır. Fakat ilk sonuçlara rağmen, tek çocuk ile ilgili bakış açısının olumsuz olduğu (Solomon, Clare ve Westoff, 1956) ve 1941'deki Indianapolis Doğurganlık Çalışmasında ikinci bir çocuk sahibi olmanın en yaygın ikinci nedeninin çocuklarının tek çocuk olmasını önlemek olduğu tespit edilmiştir. Bu olumsuz bakış açısı 1950'ye kadar devam etmiş ve tekrar 1972'de ABD'de yapılan bir anket sonucunda beyaz Amerikalıların yaklaşık %78'inin tek çocukların dezavantajlı olduğunu düşündüğünü göstermiştir (Blake, 1974). Tek çocuklar, "genel olarak uyumsuz, ben merkezci, dikkat çekme meraklısı ve başkalarına bağımlı, huysuz ve endişeli, genellikle mutsuz ve sevimsiz ve iki kardeşi olan bir çocuktan biraz daha özerk" olarak değerlendirilmiştir (Thompson, 1974). Baby Boom (Doğum oranlarındaki yüksek artış) yıllarında (1946-1964) hem tek çocuklarla çalışan profesyonellerin hem de toplumun tek çocuklara ilişkin bir önyargıya sahip oldukları görülmüştür (Taffel, 1977). Tek çocuklara ilişkin bu ön yargıların gerçek mi yoksa birer mitten ibaret mi olduğu tartışılan konulardan biri olmuştur.

2.4. Tek Çocuklarla İlgili Mitler

Tek çocuklarla ilgili literatür incelendiğinde birçok araştırma mevcuttur. Tek çocuklarla ilgili yapılan ilk araştırmaların genellikle olumsuz bakış açısına sahip olduğu görülmektedir. Daha sonra yapılan araştırmaların ise bu görüşlerin aksine tek çocukların kardeşi olanlardan farklı olmadıklarını göstermiştir (Chen ve Liu, 2014; Falbo ve Polit, 1986, Polit ve Falbo, 1988; Falbo, 2012; Veenhoven ve Verkuyten, 1989). Araştırma bulgularının tutarlı olmamasından dolayı literatürde tek çocuklara ilişkin tanımların mit olabileceğine ilişkin açıklamalara rastlanmıştır.

Bu mitlerden ilki, tek çocuk olmanın başlı başına bir "hastalık" olduğu (G. StanleyHall Akt. Fenton, 1928) görüşüdür. Bu görüş aynı zamanda literatürde tek çocuklarla ilgili ilk bulgudur. Tek çocuklar ile ilgili öne sürülen bir diğer mit "birey ve ırk için tek çocukların olmaması en iyisidir" görüşüdür (A.A. Brill Akt. Falbo, 1984). Bu ilk araştırmalardan sonra yapılan birçok deneysel çalışma, tek çocukların olumsuz niteliklerinin varlığını doğrulamış ve tek çocuğun davranış problemleri ve kişilik zorluklarına örnekler vermiştir (Blake, 1974; Jiao, Ji, Jing ve Ching, 1986; Rosenberg ve Leino, 1987; Thompson, 1974; Westoff, 1978). Daha sonraki çalışmalar incelendiğinde tek çocuklarla ilgili;

- Sosyal yönden eksikliği olduğu (Claudy, 1984);

- Akıl sağlığı sorunlarının beklenenden daha fazla olduğu (Belmont ve Marolla, 1973; Howe ve Madgett, 1975; Makihara, Nagayave Nakajima,1985);
- İnatçı benmerkezcilik ve işbirliği yapmayan (Jiao ve diğ., 1986);
- Olumsuz sosyal davranışları olan (Thompson, 1974);
- Arkadaş eksikliği olan (Graham-Bermann ve Gest, 1991; Miller ve Maruyama, 1976);
- Dezavantajlı özelliklerinin olduğu (Bohannon, 1998), gibi mitlerin olduğu görülmektedir.

Bunun yanı sıra tek çocukların benmerkezci oldukları (Adler, 1964), sosyal beceri düzeyi bakımından daha zayıf (Adler, 1964; Aydın, 2019; Ogelman ve Sarıkaya, 2014; Downey ve Condrón, 2004), şımarık, yalnız, sosyal becerisi zayıf, dikkat çekme meraklısı, paylaşmayı bilmeyen, huzursuz, bencil olduğu (Sorensen, 2008; Roberts ve Blanton, 2001; Pitkeathley ve Emerson, 2013) gibi mitler de araştırmalarda ortaya çıkmıştır.

Tek çocuk olmanın farklı yansımaları olduğunu düşünülmektedir. Tek çocuk olmak bir sendrom mu, yoksa bir mit mi? olduğu araştırmaların konularına dahil olmamıştır. Tek çocuğun sendrom olduğu fikri 1907 yılında G. Stanley Hall tarafından kırsal kesimdeki az sayıda çocuk ile yaptığı araştırma sonucuna dayandığı tahmin edilmektedir. Jill Pitkeathley ve David Emerson (2013) tarafından yazılan ve “Tek çocuk sendromu” olarak Türkçe’ye çevrilen tek bir kitaba ulaşılmıştır. Bu kitapta kendileri gibi tek çocuk olan kişilerle yapılan görüşmelere yer verilmiştir. Kocatürk’ün (2018) 12-17 yaş aralığındaki tek çocukların tek çocuk olma deneyimlerini incelediği bir araştırmasında tek çocuklardan birinin özgüveninin yüksek olduğunu “*Daha şeyler yani sınıfta mesela daha çok sesini çıkarabilirler, daha çok kendini duyurabilirler. Daha çok özgüvenleri oluyor. Kardeşi olanların çok özgüvenleri olmuyor.*” başka bir tek çocuğun başarılı ve paylaşımcı olduğunu “*Benim izlenimime göre tek çocuklar daha başarılı. Daha uyumlu oluyorlar. Karakteri kötü olan hiç tek çocuk görmedim. Mesela daha fazla kardeşi olanların beş altı kardeşi olanlar daha kötü. Tek çocuk olup kişiliği kötü olan 72 birisi görmedim. Ben iyi birisiyim. Kötü yanım fazla yok. Tek çocuk olmama rağmen paylaşımcıyım. Ona göre yetiştirildim mesela.*” sözleriyle ifade etmeleri tek çocukların paylaşmayı bilmeyen, başarısız, asosyal özelliklere sahip olmasının birer mit olduğunu doğrulamaktadır.

Yapılan araştırmalara bakıldığında tek çocukların sosyal, zeki, liderlik becerileri yüksek, benlik düzeyleri yüksek (Falbo, 2012; Falbo ve Polit, 1986; Veenhoven ve Verkuyten, 1989) olduğu bulguları, sözü edilen mitlerin gerçeklikten uzak olduğunu doğrulamaktadır. Fakat bunun yanı sıra tek çocukların asosyal, bencil, paylaşmayı bilmeyen gibi özelliklere sahip olduğunu ortaya çıkaran araştırma bulgularına da rastlanmaktadır (Thompson, 1974; Sorensen, 2008). Tek çocuklarla ilgili literatür taramasında mitlerden sonra dikkati çeken konulardan birinin de tek çocuk politikası olduğu görülmüştür.

2.5. Tek Çocuk Politikası

Çin'de uygulamaya başlanan tek çocuk politikası, oldukça tartışılan konulardan biri olmuştur. Tek çocuk politikası, 1979'da (nüfusu kontrol altına almayı iddialı ekonomik reform programı için zorunlu olarak gören) Deng Xiao Ping tarafından Çin'de uygulamaya konulmuş, onlarca yıllık ekonomik durgunluktan sonra yaşam standartlarını iyileştirmek için tasarlanmış, 2013 yılında nüfusun yaşlanması ve ekonomik gerilemenin etkisiyle 2015 yılında yürürlükten kaldırılmış ve bunun yerine iki çocuk politikasına geçilmiştir (Hesketh, Zhou ve Wang, 2015). Çin'de 1970'lerin başlarında, bütün ülkedeki tek çocukların oranı sadece %3,53'tür; tek çocuk politikasının uygulanmasından sonra %36,70'e yükselmiştir. Tek çocuk politikasının Çin devleti için olumlu ve olumsuz yanları olduğu görülmektedir.

Tek çocuk politikasının olumlu tarafların düşünöldüğünde, kadın başına düşen ortalama çocuk sayısının azalması sonucu 400 milyona yakın doğumun engellenmesine ve 300 milyon insanın yoksulluktan kurtulmasına yardımcı olmuştur (Hesketh, Lu ve Xing, 2005). Bunun yanı sıra kadınların yaşamları boyunca hastalığa yakalanma ve bu hastalıktan ölme riskini düşürmüş; tek çocuklar üzerinde araştırmaların yapılmasına ve tek çocuklarla ilgili stereotiplerin (bencil, şımarık, asosyal) ortadan kalkmasını sağlamıştır (Hesketh ve diğ., 2015).

Tek çocuk politikasının olumsuz taraflarına bakıldığında ise, kadınların üreme seçimi hakkının ihlal edilmesi, zorunlu düşük ve kısırlaştırma müdahalelerine maruz kalmalarına neden olmuş; bunun yanı sıra 4:2:1 fenomeninin ortaya çıkmasını sağlamış ve birçok çift sadece 1 çocuk ve 4 büyükanne ve büyükbabanın bakımından sorumlu olmuştur (Hesketh ve diğ., 2015).

Tek çocuk politikasının ekonomik etkilerinin yanı sıra cinsiyet konusunda da etkilerinin olduğu görülmektedir. Tsui ve Rich (2002) tek çocuk politikasının Çin'deki hızlı sosyal ve ekonomik kalkınma ile birlikte cinsiyetler arasında daha fazla eşitsizliğe katkıda bulunduğunu iddia etmiş ve ebeveynler genellikle oğulların beslenme ihtiyaçlarını karşılama veya eğitimine kızlarıkinden daha fazla değer verdiğini ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra yaşlı bakımının erkek çocuklara devredilmesi ve erkek çocuklarla birlikte yaşama gelenekleri, aileleri uzun vadeli sigorta olarak oğullara yatırım yapmaya da yöneltmiştir (Hannum, Kong ve Zhang, 2009). Çin'in tek çocuk politikasının sadece bireylerin çocuk sahibi olmalarında değil aynı zamanda çocuklarıyla ilişkileri üzerinde de yansımaları olduğu görülmektedir. Ancak dünyada insanların tek çocuk sahibi olmaya karar vermelerinde değişen zamanın belirleyici olduğu görülmektedir.

2.6. Aile Yapısındaki Değişim ve Kadın Akademisyen Olmak

Türk Dil Kurumunun tanımına göre aile: evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar ve kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birliği oluşturmaktadır (TDK, 2020). Dünya'nın çeşitli ülkelerinde ailelerin çocuk tercihleri ve aile yapıları arasında farklılıklar olabilmektedir. Dünya'da aile yapısı incelendiğinde belirgin farkların olduğu görülmektedir. Günümüzde Çin'in aileleri küçülmeye yönelmektedir. Çin'deki mevcut aile üyelerinin ortalama sayısı 3.1'dir. Amerika'daki ailelerin sadece %3-3,5'i tek çocuğun bir aile için ideal çocuk sayısı olduğunu düşünmektedir (Smith, Marsden, Houtve Kim, 2012). Çin'de günümüzde boş yuva ailesi, kuşaklararası köke bağlı aile, göçmen ailesi, tek aile, yeniden organize edilen aile, tek ebeveynli aile ve dink ailesi gibi birçok yeni aile yapısı ortaya çıkmıştır (Abudureyimu, 2019). Amerika'da ise 2008 nüfus sayımında ailelerin %20'sinin tek çocuk sahibi olduğunu (Mancillas, 2011) görülmektedir. Japonya'da son 50 yıl içerisinde kadın başına düşen çocuk sayısı 3,6'dan 1,25'e düşmüştür. Almanya'da 1960 yılında evlenenlerin sayısı %9,5 iken; 2000'li yılların başında %5, İsveç'te de evlenme oranı 2000 yılında %4,5, evlenme yaşı ise, 30'ları bulmaktadır. Japonya, Almanya, İtalya, Yunanistan'da 2004'te kadın başına düşen çocuk sayısı 1.4'ten daha az ve İrlanda, Fransa ve Finlandiya'da kadın başına düşen çocuk sayısı 1.8 olarak nispeten daha fazladır (Véron ve Pennec, 2007: 48).

Türk toplumu geçmişte tarımla ve hayvancılıkla meşgul oldukları, kırsal kesimde yaşadıkları ve yakın aile bağlarının kuvvetli oluşundan dolayı geniş aile yapısına sahip

olmuştur. Son 20 yıl içerisinde toplumumuzda kadının iş yaşamını girmiş olması, köyden kente göçün hızlanması, sağlık problemlerinin artması ve ekonomik dengesizliğin artmış olmasından dolayı aile yapısı büyük oranda değişime uğramıştır. Kadının eğitim durumunun yükselmesi ve çalışma hayatına girmesi çekirdek aile yapısını yaygınlaştırmıştır (Palabıyık, 2018). Bununla birlikte geniş aileden anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile düzenine geçiş yapılmıştır. Türkiye Aile Yapısı Araştırması'na göre Türkiye'deki en yaygın hane halkı tipi olan çekirdek aile oranının %65 olduğu; geniş aile oranının %14 ve dağılmış aile oranının ise %21 olduğu görülmektedir (TAYA, 2016). Bu bulgu, Türkiye'de en yaygın aile tipinin çekirdek aile olduğunu göstermektedir.

Çekirdek aileler içinde tek çocuklu ailelerin oranına bakıldığında, 1978 yılında tek çocuklu ailelerin oranı %9,5 iken; 2016 yılında %16,4 seviyesine ulaşmıştır (TAYA, 2016). Bu durum geniş ailede olduğu gibi çocuk bakımı konusunda anneye yardımcı bireylerin olmaması, annenin iş hayatına girmiş olması ve kentlerdeki yaşamın ekonomik olarak zor olması gibi nedenlerden dolayı ebeveynlerin daha az çocuğa sahibi olmayı tercih ettikleri şeklinde açıklanabilir. TAYA (2016) araştırma verileri ailelerin önemli bir kısmının en fazla iki çocuk yapmayı (%32) tercih ettiklerini göstermektedir. TÜİK'in (2018a) yaptığı araştırmaya göre, toplam doğurganlık hızı çocuk sayısı son beş yılda sürekli azalma kaydetmiş ve 2018 yılında doğurganlık hızı çocuk sayısı oranı 1,99 olmuştur. Bunu destekleyen bir başka araştırmada son beş yıl baz alındığında doğum sayısı sürekli azalma göstermektedir (TÜİK, 2018b). Cinsiyet kriter alındığında şartlar iyi olduğunda istenen tek çocuk sayısının yüzdeler oranında kadınların erkeklerden daha fazla tek çocuk sahibi olmak istedikleri göstermektedir (TÜİK, 2016a). Literatür değerlendirildiğinde, geçmişten günümüze doğurganlık oranlarının azalması ve aile yapısındaki değişimler çocuk sayısındaki azalmaları da beraberinde getirdiği görülmektedir.

Ekonomik ve sosyal hayattaki değişimler ve zorluklar bireyleri çocuk sayısında kısıtlamaya itmektedir. Kadının iş hayatına katılımı ve ev ekonomisine destek olması evdeki sorumlulukların da paylaşılmasını gerektirmiştir. Bu sorumlulukların en önemlisi de çocuk bakımınıdır. Bu sebeplerden dolayı ebeveynler çocuk yapma konusunda kendilerine sınır getirebilmektedirler. Ailelerin tek çocuğu birçok sebepten dolayı tercih ettikleri görülmektedir. Bu nedenlerin başında tek çocuklarına daha iyi ve kaliteli bir eğitim sunmak ve ekonomik olarak daha ferah bir gelecek bırakma kaygıları yer almakta;

akademik çalışmaların zaman almasından dolayı geç evlenmiş olma ve sağlık problemlerinin olması da bireyleri tek çocuk sahibi yapmaktadır (MEB, 2013). Aynı şekilde aileler ekonomik şartların elverişsiz olması, okul masraflarının çok olmasından dolayı ve bunun yanı sıra ekonomik yönden problem yaşamayan aileler ise birinci çocuğu ihmal etme endişeleri, zamanın ikiye bölünecek olması; bir kısım aileler ise ilk çocuğun zor olması ve ikinci çocuk için psikolojik olarak hazır olmadıklarından dolayı tek çocuk sahibi olmayı tercih etmektedirler (Yavuz, 2012). Tek çocuk sahibi olma ile ilgili ortalama gelire sahip aileler, çocuklarına daha kaliteli bir eğitimi garanti edebildiği ve bir çocuğun getireceği kar ve zararları hesaplayarak tek çocuk yapmaya karar verebildiklerini ifade etmişler, ayrıca anne babaların çocuklarına yeterli seviyede ilgi gösterememe, bakımı konusunda zorlanma ve çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayamama kaygısı nedeniyle de tek çocuğu tercih edebilmektedirler (Rossberg, 2008).

Kadınların çalışma hayatına girmesinin kaç çocuğa sahip olacaklarına karar vermelerinde belirleyici olduğu söylenebilir. Arka planda ise kadınların hangi işi yaptıkları yani sahip oldukları mesleklerinin gerektirdikleri ile iş koşulları yer almaktadır. Akademisyen olan kadınların hem kariyer basamaklarında sürekli ilerlemek hem de uzun saatler çalışmak durumunda oldukları düşünüldüğünde; akademisyenliğin çocuk sahibi olma kararındaki en temel faktör olması beklenebilir.

Akademisyenlik, üniversite veya benzeri yükseköğretim kurumlarında çalışan kişilerin alanına özgü çalışmalar yaptığı bir meslek olarak tanımlanabilir. Akademisyenler, meslekleri gereğince bilimsel araştırmaların dahil olduğu tüm konularda çalışmalar yürütürler. Akademisyenler arasında kadınların daha az yer bulduğu görülmektedir (YÖK, 2020). Bunun çeşitli sebepleri vardır. Hayatın zorlukları, kadınların evlilik ve çocuk sahibi olmayı ertelemelerinde belirleyici olduğu görülmektedir (Armenti, 2004; Belkıs, 2016; Dikmen ve Maden, 2012; Yıldız, 2018).

Kanadalı kadın profesörlerin kariyer süreçleri ile çocuk doğurma ve çocuk yetiştirme kararlarının incelendiği bir araştırmada, kadınların görev süresi almadan önce çocuk sahibi olmanın, kariyer beklentileri için zararlı olduğuna inandıkları ortaya çıkmıştır (Armenti, 2004). Kadın akademisyenlerin kariyer beklentileri, fırsat eşitlikleri ve üniversite çalışmaları ile kişisel yaşamları arasında yaşadıkları çatışmalar hakkındaki görüşlerini inceleyen bir araştırmada kadınların ev ve aile sorumlulukları nedeniyle kariyerlerini beklemeye almayı tercih ettikleri bildirilmiştir (Forster, 2001). Kadın akademisyenler arasında yapılan bir araştırmada çocuksuz kadınlar arasında birçoğunun

çocuk sahibi olmayı kariyer beklentileri belirlenene kadar ertelemek istediğini ve gelecekteki çocuk doğurma niyetleri sorulduğunda kadın akademisyenler 38 yaşına kadar ilk çocuklarına sahip olmak istediklerini, çocuk sayısı konusunda da birçoğunun iki ila üç çocuğun ideal olduğunu ifade etmişlerdir (Kemkes-Grottenthaler, 2003). Kadın öğretim üyesi ile çocuk sahibi olmak arasındaki ilişkiyi araştıran başka bir araştırmada, çalışılan fakültenin isteklerinin çok olması ve aile kurumunu destekleyici faaliyetlerinin olmaması, bunun yanı sıra çocuk büyütmenin uzun zaman alması gibi sebeplerden dolayı kadınlar çocuk sahibi olmayı erteleyebilmektedir (Beddoes ve Pawley, 2014). Akademisyen kadınların iş ile aile yaşamına ilişkin yapılan bir araştırmada, 26-65 yaş aralığındaki kadınların çocuk sayısını kısıtladığını veya ilk çocuk sahibi olma anını geciktirdiğini ve kariyer ilerlemelerine çok yatırım yapan çocuk sahibi olmayan genç akademisyenlerin de ilk çocuk sahibi olma anını geciktirdikleri görülmüştür (Santos, 2015).

2.7. İlgili Araştırmalar

2.7.1. Tek Çocuklar İle İlgili Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar

Tek çocuklarla ilgili yapılan araştırmanın ilki 1907 yılında G. Stanley Hall tarafından çok küçük bir örneklemden elde edilen sonuçlara dayanarak ortaya çıkmış ve tek çocuk olmanın başlı başına bir “hastalık” olduğu görüşü öne sürülmüştür. Bu araştırma yıllarca insanların tek çocuklarla ilgili olumsuz düşünceler geliştirmesine ve birçok mit geliştirmelerine neden olmuştur. Bu mitlerden bazıları; tek çocukların bencil, şımarık ve asosyal olduğu şeklindedir (Pitkeathley ve Emerson, 2013). Sorensen (2008) Only-Child Experience and Adulthood adlı kitabında, tek çocukların kişilik özelliklerini tanımlarken; şımarık, yalnız, sosyal becerisi zayıf, dikkat çekme meraklısı, paylaşmayı bilmeyen, bencil olduğunu öne sürmüştür. Arlow (1972) tek çocukların nevroitik, ben merkezci, hastalık hastası, hayal kırıklığına tahammül edemeyen, rekabetçi olmayan ve bağımlı olduklarını ifade etmiştir. Bu nedenle yurt dışında yapılan araştırmaların çoğunluğunun tek çocukların sahip oldukları özelliklere ilişkin bu tanımlamaların doğruluğunu test etmeye odaklandığı görülmüştür.

Bazı çalışmalarda tek çocukların olumsuz özellikleri olduğunu, kardeşi olan çocuklardan daha dezavantajlı oldukları görülmektedir. 1926-1985 yılları arasında tek çocuklarla yapılmış 141 nicel araştırma sonuçlarına göre, toplumun tek çocuklara bakış açısı boyutunda tek çocukların kardeşi olanlardan daha olumsuz özelliklere sahip olduğu

sonucuna ulaşılmıştır (Polit ve Falbo, 1987). Tek çocukların tek çocuk olmaya ilişkin görüşlerinin incelendiği başka bir araştırmada, tek çocuklar kendileri ile ilgili toplumun yaygın görüşü olarak şımarık, yalnız, bencil ve huzursuz olduklarını belirtilmişlerdir (Roberts ve Blanton, 2001).

Tek çocuk politikasından önce doğan ve sonra doğan 421 çocukla yapılan tek çocuk politikasının davranışsal etkilerinin incelendiği bir araştırmada, tek çocukların daha kötümser olduğu, daha az sorumluluk aldığı ve daha nevroitik olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Cameron, Erkal, Gangadharan ve Meng, 2013). Bir veya daha fazla kardeşi olan 146 yetişkinin ve tek çocuk olan 51 yetişkinin kişilik ve sosyal becerilerindeki farklılıklar bakımından incelendiği bir araştırmada, tek çocukların kardeşi olan akranlarından daha fazla duygusal dengesizlik gösterdikleri ve daha bencil oldukları tespit edilmiştir (Riggio, 1999).

ABD’de tek çocukların artışının psikolojik etkilerinin incelendiği bir araştırmada, tek doğan çocukların uyumsuz, inatçı, benmerkezci, ilgi çekme meraklısı, bağımlı, huysuz, sinirli, kaygılı, genellikle mutsuz, itici ve sevimsiz olduğu bulguları tek çocukların psikolojik olarak sağlıksız olduğunun bir işareti olarak kabul edilmiştir (Thompson, 1974).

Kardeşin varlığının sosyal beceri düzeyi üzerindeki etkisinin incelendiği bir araştırmada, anaokuluna giden tek çocukların arkadaşlık kurma ve sürdürme konusunda kardeşi olan çocuklardan daha zayıf oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Downey ve Condrón, 2004). Kırsal ve kentsel kesimde eğitim gören 4-6 yaş ve 9-10 yaş aralığındaki 993 tek çocuk ile kardeşi olan çocukların sosyalleşme süreçlerinin karşılaştırıldığı bir araştırmada, tek çocukların daha ben merkezci oldukları, kardeşi olanların daha iş birlikçi ve olumlu akran prestijine sahip oldukları bulunmuştur (Jiao ve diğ., 1986).

Eckstein ve diğerlerinin (2010) yaptıkları meta analiz çalışmasına göre, tek çocukların; başarılı, bencil ve zeki olduğu, yükseköğrenim eğitimi görme olasılığının fazla olduğu, davranış problemlerinin olduğu, bağlanma ihtiyacının düşük olduğu sadece stres altında hissettiğinde bağlanmaya ihtiyaç duyduğu, ailede en sevilen konumda olduğu gibi karakteristik özelliklere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte tek çocukların, kardeşi olanlara göre daha avantajlı olduğunu gösteren başka araştırmalara da rastlanmıştır.

15-18 yaş aralığındaki tek çocuk ergenlerle yapılan geniş çaplı bir araştırmada, tek çocukların kardeşi olan akranlarına göre daha akademik yönelimli olduğu ve daha fazla akademik başarı gösterdiği ortaya çıkmıştır (Claudy, 1984). Akademik performansları kıyaslandığında tek çocukların kardeşi olanlardan daha ileri olduğu tespit edilmiştir (Falbo ve Poston, 1993; Poston ve Falbo, 1990). 115 çalışmanın incelenmesi ile yapılan meta analiz sonuçları tek çocuklar ile ilgili geniş çaplı yapılan bir araştırma özelliğini taşımaktadır (Falbo ve Polit, 1986). Meta analiz konuları yoksunluk (kardeşsizlik), tek çocuğun tekliği ve ebeveyn-çocuk ilişkileri üzerine odaklanmıştır. Yoksunluk ile ilgili yapılan araştırmalarda genel olarak tek çocukların uyumsuzluklarına ilişkin tahminleri içermektedir (Belmont, Stein ve Wittes, 1976; Fenton, 1928).

Falbo (1987) tek çocuklar üzerinde 1925-1984 yılları arasında yapılan 115 çalışmaların gerçeği yansıtmadığını ve tek çocukların zeka, başarı, kontrol odağı, özerklik, liderlik ve olgunluk gibi kişilik özelliklerinde aldıkları puanların kardeşi olan çocuklara göre daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Tek çocuklar üzerinde yapılan başka bir araştırmada, başarı ve zeka puanlarında ilk ve ikinci sırada doğan çocuklar hariç diğer sırada doğan ve akranı olan çocuklardan tek çocukların daha yüksek olduğu; üç ve daha fazla kardeşi olan akranlarından daha sağlam kişilik özelliklerine sahip olduğu, kardeşi olan akranlarından ebeveyn-çocuk ilişkisi açısından daha pozitif oldukları ortaya çıkmıştır (Falbo ve Polit, 1986).

Tek çocukların kişilik özelliklerini inceleyen, 1926-1985 yılları arasında yapılan 141 araştırmanın sonuçları birleştirilmiş ve tek çocukların başarı motivasyonu ve kişisel uyum özelliklerinde kardeşi olanlara göre daha yüksek puan aldıkları görülmüştür (Polit ve Falbo, 1987). Ergenlik dönemindeki tek çocuklar ve kardeşi olanların akademik durumlarının incelendiği bir araştırmada, tek çocukların akademik puanlar ile ilgili sonuçlarda daha avantajlı oldukları görülmüştür (Chen ve Liu, 2014). Görüldüğü gibi literatürde tek çocukların olumsuz özelliklere sahip olduğuna ilişkin görüşü destekleyen araştırmalar olduğu gibi desteklemeyen araştırmalar da yer almaktadır.

Tek çocuklar ile kardeşi olan çocukların kişilik özellikleri, sosyal beceri, akademik başarı konularında farklılaşmadığını gösteren araştırma bulgularına da rastlanmıştır. 1926-1985 yılları arasında tek çocuklarla yapılmış 141 nicel araştırma sonuçlarına göre, tek çocukların liderlik, olgunluk, iş birliğine açıklık, özerklik, kaygı durumu, dışadönüklük, sosyal katılım ve akranları arasındaki popülerliği konularında kardeşi olanlarla arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Polit ve Falbo, 1987).

Ergenlik dönemindeki tek çocuklar ve kardeşi olanların akademik ve psikososyal uyumunun incelendiği bir araştırmada, tek çocukların psikososyal uyum düzeylerinde kardeşi olanlardan farklı olmadığı ve akademik ile ilgili sonuçlarda daha avantajlı oldukları görülmüştür (Chen ve Liu, 2014). Tek çocuk olarak büyüyen yetişkinlerin kardeşi olarak büyüyen yetişkinlerden çeşitli sosyal becerileri ve yeterlilikleri bakımından anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür (Riggio, 1999). Ergen tek çocukların psikolojik sıkıntı, olumsuz akran baskısına duyarlılık ve davranış problemleri bakımından kardeşi olan akranlarından farklı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Chen ve Liu, 2014).

Yurt dışı literatür incelendiğinde tek çocuğu olan ebeveynlerin ebeveynlik tarzları, tek çocuğu tercih etme gerekçeleri, çocuğu vefat eden tek çocuk sahibi ebeveynlerin psikolojik durumları ilgili araştırmalara rastlanmıştır. Tek çocuk sahibi ebeveynler ile birden fazla çocuğu olan ebeveynler arasında ebeveynlik tarzları bakımından anlamlı farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Thomas-Johnson, 2005). Gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde ekonomik nedenlerden dolayı ebeveynler sadece tek çocuk yapmaya fırsat bulabilmektedirler (Rosen, 2001). Ebeveynlerin maddi kaygılarından ve tüm yatırımlarını tek çocuğa vermek istediklerinden tek çocuk sahibi olmayı tercih ettikleri ifade edilmiştir (Winnicott, 2014).

Tek çocuk sahibi olma ile ilgili ortalama gelire sahip aileler, çocuklarına daha kaliteli bir eğitimi garanti edebildiği ve bir çocuğun getireceği kar ve zararları hesaplayarak tek çocuk yapmaya karar verebildiklerini ifade etmişler, ayrıca anne babaların çocuklarına yeterli seviyede ilgi gösterememe, bakımı konusunda zorlanma ve çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayamama kaygısı nedeniyle de tek çocuğu tercih edebilmektedirler (Rossberg, 2008). Tek çocuklarının ölümünden sonra, birçok ebeveyn hem kendinden hem de dayatılan dışlanma nedeniyle normal sosyal faaliyetlerden kopma yaşadıklarını bildirmişlerdir (Zhang ve Jiang, 2012). Tek bir çocuğun vefatının, ebeveynlerin fiziksel ve psikolojik sağlığı üzerinde açıkça ciddi bir etkisi vardır (Li ve Wang, 2008). Tek çocuğun ebeveynleri, doğurganlığın dışına çıktığında durum daha da kötü olabilir (Mu, 2009).

Görüldüğü gibi yurt dışında tek çocuk sahibi ebeveynlerin tek çocuk sahibi olmaya ilişkin görüşlerinin incelendiği hiçbir araştırmaya ulaşılmamıştır.

2.7.2. Tek Çocuklar İle İlgili Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar

Ülkemizde tek çocukların arttığı yapılan araştırmalarla mevcuttur. TAYA (2016) göre, Türkiye'deki çocuk sahibi olanların bireylerin %32'si iki çocuklu; üç çocuğu olan bireylerin oranı, %23; dört çocuğa sahip bireylerin oranı %12; beş çocuklu bireylerin oranı %6 ve tek çocuğu olan bireylerin oranı ise %15'tir. Bu sonuçlar Türkiye'de evli bireylerin yarısından fazlasının iki ve üç çocuk sahibi olduğunu göstermektedir. Yine bu araştırmada yaş gruplarına göre çocuk sahibi oranları incelendiğinde, 18-24 yaş grubunda tek çocuğa sahip olanların oranının %40,6 ile en yüksek oranda olduğu tespit edilmiştir. 25-34 yaş grubundaki tek çocuklu ailelerin oranı %31,1; 35-44 yaş grubundaki tek çocuklu ailelerin oranı %15,1; 45-54 yaş grubundaki tek çocuklu ailelerin oranı %9,9; 55-64 arası yaş grubundaki tek çocuklu ailelerin oranı 6,4; 65 yaş ve üzerindeki tek çocuklu aileleri oranı ise %5 olarak görülmüştür. Bu duruma bakıldığında, Türkiye'de evlenme yaşı gittikçe yükselmekte ve buna bağlı olarak ileri yaş gruplarında tek çocuk sayısı azalmaktadır.

Öğrenim durumu göz önüne alındığında; herhangi bir okulu bitirmeyen aileler arasında tek çocuklu olanların oranı %6,4; ilkokul mezunu olanların oranı %11; ortaokul mezunu oranların oranı %25,1; lise mezunu olanların oranı %26,3; üniversite ve lisansüstü mezunu olanların oranı ise %29,9 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuçlar öğrenim durumu ile çocuk sahibi olma arasında ters bir ilişki olduğunu göstermektedir. Öğrenim durumu arttıkça çocuk sahibi olma durumu azalmaktadır. Üniversite ve lisansüstü öğrenim gören bireylerin tek çocuk sahibi olma oranının en yüksek olması bunu destekler niteliktedir. Üniversite ve lisansüstü eğitim gören bireylerin iş yaşamındaki yoğunluk da göz önüne alındığında çocuk yapma konusunda %41 oranla iki çocuk ve %39 oranla tek çocuğu tercih ettikleri görülmektedir (TAYA, 2016).

İstenen çocuk sayısı araştırıldığında, Türkiye'deki bireylere şartları uygun olsa kaç çocuk sahibi olmak istedikleri sorulduğunda bireylerin %38,1'i iki çocuk sahibi olmak isteyerek en yüksek orana sahip olmuştur. Bunun yanı sıra tek çocuk sahibi olmak isteyenlerin oranı %3,8 ile düşük bir seviye göstermiştir. İstenen çocuk sayısı oranlarına göre yaş faktörü göz önüne alındığında; 18-24 yaş aralığındaki bireylerin %51,7'si en yüksek oranla iki çocuk sahibi olmak istemektedir. Bunun yanı sıra tek çocuk sahibi olmak isteyenlerin oranının %5,6 ile 18-24 yaş grubundaki bireyler oluşturmaktadır. Bu araştırmaya göre, öğrenim durumu ile istenen çocuk sayısı arasında ters bir ilişki

görülmüştür. Öğrenim durumu arttıkça sahip olunmak istenen çocuk sayısı azalmaktadır. Sosyoekonomik statü göz önüne alındığında, sosyoekonomik statü ile tek çocuk sahibi olmak isteyenlerin arasında doğru orantılı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu araştırmaya göre, sosyoekonomik statü arttıkça tek çocuk sahibi olmak isteyenlerin de oranı artmıştır (TAYA, 2016). TÜİK (2016b) aile yapısı araştırmasına göre; bireylerin şartları uygun olsa kaç çocuk sahibi olmayı istedikleri incelendiğinde; en fazla istenen ideal çocuk sayısı %32 ile 2 çocuk olduğu görülmüştür. Türkiye genelinde bireyler, %31,4'ü şartları uygun olduğunda 3 çocuk, %18'i 4 çocuk, %14,9'u 5 ve daha fazla çocuk isterken %3,4'ü tek çocuk istediğini, %0,3'ü ise hiç çocuk istemediğini belirtmiştir.

Türkiye'de tüm haneler kişi başına düşen gelire göre 10 gruba ayrıldığında en yoksul gruptaki hanelerde en zengin grubun 3 katı sayıda 0-6 yaş çocuk (1,5 milyona karşılık 0,5 milyon çocuk) bulunduğu tespit edilmiştir (Development Analytics, 2017). Türkiye'de 2014 yılında 3,6 kişi olan ortalama hane halkı büyüklüğünün azalma eğilimi göstererek 2018 yılında 3,4 kişi olduğu görülmüştür (TÜİK, 2018c). 2018 yılı baz alındığında son yedi yılda hane halkı büyüklüğü dörtten fazla iken giderek azalma göstererek 3,4 kişiye gerilemiştir. Bu durum ailelerin ekonomik, sosyal, çocuk bakımının zor olması, kadının iş hayatına girmiş olması vs. sebeplerden daha az sayıda çocuk yapmak istediklerini göstermektedir. Bu durum göz önüne alındığında anne ve baba birer kişi kabul edildiğinde ya hiç çocuk istemedikleri ya da en fazla bir çocuk istediklerini görülmektedir.

Toplumdaki aile yapısının değişmesi ve kadının iş hayatında daha çok bulunması sonucunda ailelerin çocuk sayısındaki tercihleri de değişmekte ve tek çocuklu ailelerin sayısı giderek artmaktadır. Bu durum tek çocukların üzerinde birçok araştırmanın yapılmasına olanak tanımaktadır. Fakat ülkemizde tek çocuklar üzerinde yapılan araştırmalar sınırlı sayıdadır. Bu araştırmaların tek çocukların sosyal beceri düzeyine, kişilik özelliklerine, akademik başarı, psikolojik sağlık durumlarına, odaklandığı görülmektedir. Literatür incelendiğinde tek çocuklarla ilgili ülkemizde yapılan üç teze rastlanmıştır. Bu tezlerin ise sadece tek çocuklara odaklandığı görülmüştür. Bu tezlerden ilki ergen tek çocukların sosyal beceri düzeylerini belirlemeyi amaçlamıştır (Avşar, 2013). İkinci tezde tek çocukların kişilik, akran ve aile ilişkileri (Kocatürk, 2018) ve üçüncü tezde ise tek çocuklu ve çoğul çocuklu ailelerin çocuklarının sosyal beceri düzeyleri (Aydın, 2019) incelenmiştir.

Tek çocuklar ile kardeşleri olan çocukların sosyal beceri düzeylerinin karşılaştırıldığı araştırmalara rastlanmıştır. Kardeş sayısının çocukların sosyal beceri düzeyine etkisinin incelendiği bir araştırmada 7-9 yaş aralığındaki tek çocuklar ile kardeşi olan çocuklar karşılaştırıldığında, tek çocukların kardeşi olanlara göre sosyal beceri düzeyi bakımından daha düşük ortalama puana sahip oldukları görülmüştür (Aydın, 2019). Başka bir araştırmada, üniversite öğrencilerinin kardeş sayıları ile sosyal beceri düzeyi duyuşsal anlatımcılık alt ölçeğindeki puanlar arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuş; iki üç kardeşi olan öğrenciler, tek çocuk ile dört ve üzeri kardeş sayısına sahip olan öğrencilere göre duyuşsal anlatımcılık alt ölçeğinden daha yüksek puan aldıkları ortaya çıkmıştır (Avşar ve Kuter, 2007). Kardeşin sosyal beceri düzeyine etkisinin incelendiği başka bir araştırmada, 5-6 yaşındaki tek çocukların kardeşi olanlara göre sosyal beceri puanlarının daha düşük olduğu; saldırganlık, dışlanma, sosyal olmayan davranış, aşırı hareketlilik, akran şiddetine maruz kalma, korkulu kaygılı olma davranışlarında tek çocukların kardeşi olanlara göre daha yüksek ortalama puanlara sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Ogelman ve Sarıkaya, 2014). Bu bulguları desteklemeyen araştırmalara da rastlanmıştır.

Anaokuluna devam eden 6 yaş grubu çocukların sosyal beceri düzeylerinin okul olgunluklarına etkisinin olup olmadığını inceleyen bir araştırmada tek çocuklar ile kardeşi olanların sosyal beceri düzeyi bakımından anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığı görülmüştür (Akman ve Tunçeli, 2014). Anasınıfına devam eden beş-altı yaş grubu çocukların, annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal uyum ve becerilerine etkisini incelendiği başka bir araştırmada, çocukların kardeş sayılarının sosyal uyum toplam puanları açısından anlamlı fark göstermediği bulunmuştur (Sarı, 2007). Sosyal problem çözme puanların incelendiğinde tek çocukların üç ve daha fazla kardeşi olanlara göre sosyal problem çözme becerilerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Yılmaz ve Tepeli, 2013). Şehirli (2007) okul öncesi dönem çocuklarının davranışlarını değerlendirmek amacıyla yaptığı araştırmasında; tek çocukların iki kardeş olan çocuklara göre daha uyumlu olduğunu; üç kardeş ve üzeri olan çocukların ise tek çocuklara göre daha fazla sosyal kaygı gösterdiklerini; iki kardeş olan çocukların tek çocuklara göre daha fazla istenmeyen davranış sergilediklerini saptamıştır. Seven (2007) altı yaşında olan tek çocukların, iki-dört kardeş ile beş ve üstü kardeşe sahip olan çocuklara göre daha az sosyal davranış problemi gösterdiklerini ortaya koymuştur. Sonuç

olarak tek çocukların sosyal beceri düzeylerinin kardeşi olanlarla karşılaştırıldığı araştırma bulgularının birbirleriyle tutarlı olmadığı görülmektedir.

Tek çocukların sosyal beceri düzeylerinin araştırıldığı çalışmaların yanı sıra kişilik özellikleri ve akademik başarılarının da incelendiği araştırmalar mevcuttur. Bu konu ile ilgili yapılan bir araştırmada, orta okula ve liseye devam eden ergen tek çocukların kardeşi olanlara göre deneyime açıklık alt boyutundan aldığı puanların daha yüksek, nevrozizm alt boyutundan aldığı puanların ise daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır (Kocatürk, 2018). Başka bir araştırmada ise, 15-18 yaş aralığında kardeşi olan ergenlerin tek çocuk olan ergenlere göre duyuşsal kontrol puanı açısından daha iyi performans gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır (Avşar, 2013). Bu araştırma bulguları, bir kişinin kardeşi olup olmamasının kişiliği üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Ortaokula devam eden tek çocukların akranı olan kardeşli çocuklardan akademik başarı bakımından anlamlı bir fark bulunmamış ve liseye devam eden tek çocukların akademik başarılarının kardeşi olanlara göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır (Kocatürk, 2018). Bu araştırma bulguları, tek çocukların kardeşi olan çocuklara göre akademik başarılarının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Ayrıca tek çocuklarla ilgili araştırmalarda psikolojik doğum sırası ile psikolojik sağlık arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmalara da rastlanmıştır. Psikolojik danışmanların kişilik özellikleri ile öz yeterlik algılarının psikolojik sağlamlıkları üzerindeki etkisinin incelendiği bir araştırmada, psikolojik sağlamlık toplam puanları ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Özkapu, 2019). Kuşak farkı ve öz anlayış ile psikolojik doğum sırası arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırmada 15-61 yaş aralığındaki tek çocuk olarak büyüyen bireylerin yetersizlik duygusu ve kaygılı bağlanma düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki tespit edilmiştir (Uz, 2018). Üniversite öğrencilerinin psikolojik doğum sırasının psikolojik sağlamlığın yordanmasındaki rolünün incelendiği bir araştırmada, tek çocuk olmak ile psikolojik sağlamlık arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Oktan, Odacı ve Çelik, 2014).

Üniversite öğrencileri ile yapılan bir başka araştırmada, tek çocukların kardeşli olanlara göre benlik saygılarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Baybek ve Yavuz, 2011). Orta okula ve liseye devam eden ergen tek çocukların kardeşi olanlara göre benlik saygılarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kocatürk, 2018). Aynı

şekilde orta okula ve liseye devam eden ergenlerin benlik saygılarının kardeşi olan ergenlere göre yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kocatürk, 2018). Öğrenme güçlüğü ile kaygı ve depresyon arasındaki ilişkinin karşılaştırıldığı bir araştırmada, 9-14 yaş grubundaki tek çocukların kardeşi olanlara göre sürekli kaygı düzeylerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir (Deniz ve diğ., 2009). Ergen tek çocuklar ile kardeşi olanların durumluluk/sürekli kaygı düzeyleri ile sınav kaygısının incelendiği bir araştırmada, tek çocukların sürekli kaygı ve sınav kaygısı puanlarının kardeşi olan çocuklardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Peker, 1999). Üniversite öğrencileriyle yapılan bir araştırmada, 18-25 yaş aralığındaki tek çocuk olan üniversite öğrencilerinin kaygı düzeylerinin kardeşi olanlardan daha düşük olduğu tespit edilmiştir (Değirmencioğlu, 2014). Bu araştırma bulguları psikolojik sağlık ile kardeşe sahip olup olmaması arasında tutarlı bir ilişkinin olmadığını göstermektedir.

Yurt içinde tek çocuğu olan ebeveynler ile ilgili araştırmaların mutluluk düzeyleri, ebeveynlik tutumları, çocuklarının yaşam kalitesi konularına odaklandığı görülmektedir. Akademisyenlerin çocuk sahibi olma durumlarının bireysel mutluluk düzeyi üzerindeki etkisinin incelendiği bir araştırmada, üç çocuk sahibi olan akademisyenlerin bireysel mutluluk düzeylerinin tek çocuk sahibi olan akademisyenlerden ve çocuk sahibi olmayan akademisyenlerin bireysel mutluluk düzeyinin tek çocuk sahibi olan akademisyenlerden daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Demirbulat ve diğ., 2019). 2-6 yaş çocuğu olan ebeveynlerin ebeveynlik tutumlarının incelendiği bir araştırmada, tek çocuğa sahip olan ebeveynlerin aşırı koruyucu tutumlarının iki çocuğa sahip olan ebeveynlerin aşırı koruyucu tutumlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu ortaya çıkmıştır (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016).

Okul öncesi eğitim almış ve almaya devam eden 4-7 yaş arası sağlıklı çocukların ebeveyn görüşlerine göre yaşam kalitesinin belirlenmesini amaçlayan bir araştırmada, tek çocuklu ailelerin çocuklarının özsaygı puanları ortalamasının iki, üç ve daha fazla çocuk sahibi olanlara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Bekir, Şahin ve Aydın, 2013). Türk toplumunda anne sütü verme eğilimi ve buna bağlı faktörlerin incelendiği bir araştırmada, tek çocuk sahibi olan annelerin birden fazla çocuğu olan annelerle kıyaslandığında anne sütü ile beslenme yüzdelerinin anlamlı derecede yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Ünsal, Atlıhan, Özkan, Targan ve Hassoy, 2005). Ailelerin kendilerini ekonomi konularına ilişkin olarak yeterli görme düzeylerinin ve eğitime katılmaya istekliliklerinin ailedeki toplam çocuk sayısına göre anlamlı düzeyde

farklılaştığı görülmekte, eğitime katılmaya isteklilik düzeyi en yüksek olan grup tek çocuklu ebeveynler iken en isteksiz olanlar üç çocuklu ebeveynler olduğu ortaya çıkmıştır (Kurt, 2011).

Görüldüğü gibi gerek yurt içinde gerekse yurt dışında tek çocuklarla ilgili araştırmalar ön plana çıkarken; tek çocuğu olan ebeveynlerle ilgili yapılan çalışmalar sınırlıdır. Tek çocuk sahibi olmaya ilişkin ebeveynlerinin görüşlerinin incelendiği herhangi bir araştırmaya ise rastlanmamıştır. Sonuç olarak tek çocuk sahibi olan akademisyen annelerin tek çocuk sahibi olmaya ilişkin görüşlerinin incelendiği bir araştırmaya da rastlanmamıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli/Deseni

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma evreni görünür hale getiren yorumlar ve materyallerden oluşmaktadır. Denzin ve Lincoln'a (2011) göre nitel araştırma, gözlemcinin çalışılan dünyada yer aldığı ve o dünyayı dönüştürdüğü bir eylemdir. Patton'a (2014) göre nitel araştırmanın avantajı, genel olarak ele alınan bir konuyu derinlemesine incelemeye olanak tanınmasıdır. Nitel araştırmada, bireylerin yaşamından edindikleri tecrübeleri sonucunda olaylara nasıl baktıklarını anlamak ve anlamlandırmak için belirli sorular yoluyla veriler toplanır. Nitel araştırmayı diğer araştırmalardan ayıran özellik hassas, çalışılması zor ve birçok problemle başa çıkmaya çalışan bireylerin görüşlerini ele almasıdır (Creswell, 2017). Araştırmacının ele alacağı konuyu derinlemesine incelemesi, gözlemlemesi, sahada aktif rol alması ve katılımcılara doğrudan ulaşım duygu, düşünce ve görüşlerini alabilme imkanının olması nitel araştırmayı tercih edilir kılabilmektedir.

Bu araştırmada, nitel araştırma yaklaşımı içerisinde yer alan fenomenolojik araştırma deseni kullanılmıştır. Fenomenolojik araştırma yöntemi, fenomenoloji felsefesi üzerinde temellenmiştir. Fenomenoloji felsefesi Edmund Husserl'in fikirlerine dayanmaktadır. Fenomenoloji, deneyimlere çok önem verdiği için derinlemesine veri toplamak için tercih edilen felsefi yöntemlerden birisidir. Kişilerin başlarından geçen olayların ve deneyimlerin nasıl yaşandığı ve nasıl anlam yüklendiği ile ilgilenir (Mayring, 2011; Smith ve Osborn, 2015). Fenomenolojik bakış açısına göre; tek bir gerçek yoktur, gerçeklik subjektiftir ve zamana göre ve neyi bildiğimiz durum, çevre ve içinde bulunduğumuz şartlara göre değişebilir (Smith, 2003). Fenomenolojik çalışma, birden fazla kişinin bir fenomen ya da kavramla ilgili hayatındaki yaşamış olduğu tecrübelerin hepsini kapsayan bir tanımdır (Creswell, 2015). Fenomen, dünyanın gerçek olduğunu ve sosyal özelliklere sahip olduğunu kabul ederek ortaya çıkan olaylar veya nesnelere (Baş ve Akturan, 2017). Bu çalışmada fenomen tek çocuk sahibi olan akademisyen annelerin deneyimleridir.

3.2. Katılımcılar

Fenomenolojik araştırmalarda, tüm görüşülen kişilerin ele alınan fenomeni deneyimlemiş veya bu fenomene ilişkin tecrübeleri olan kişilerle yakın ilişki kurmuş olmaları gerekmektedir (Rolfe, 2006). Görüşülen kişilerin araştırılan fenomenle ilgili özellikleri birbirinden farklı olması durumunda ortaya çıkacak olan kategori ve temaları tespit etmek zorlaşacaktır (Miles ve Huberman, 2019). Bu araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemiyle, katılımcılar 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Karabük Üniversitesinin farklı fakültelerinde görev yapan 5 yaş ve üzeri tek çocuğu olan 9 akademisyen anneden oluşturulmuştur. Kimliklerinin açığa çıkmaması için katılımcıların isimlerinin kısaltmaları kullanılmıştır (Örneğin, A.E ve T.Y gibi). Çalışma grubuna ait bazı demografik bilgiler Tablo.1’de yer almaktadır.

Tablo 1

Çalışma Grubuna Ait Demografik Bilgiler

Katılımcı	Yaş	Çocuğun yaşı	Evlenme yaşı	Evlilik süresi	Eğitim durumu
I.A	42	5	27	15	Doktora
M.B	32	5	25	7	Doktora
T.G	37	12	24	13	Yüksek lisans
M.G	51	20	29	23	Yüksek lisans
D.A	32	5	25	8	Doktora
A.E	47	7	35	12	Doktora
D.Ç	38	8	28	10	Yüksek lisans
T.Y	33	5	25	8	Doktora
S.E	48	25	22	Boşanmış	Yüksek lisans

Tablo 1’de görüldüğü gibi katılımcıların yaşları 32 ila 51 arasında değişmektedir. Katılımcıların evlenme yaşları 22 ila 35 yaş arasında; evlilik süreleri ise 7 ila 23 yıl arasında değişmektedir. Katılımcılardan dördünün çocuklarının yaşları 5 iken; diğerlerinin çocuklarının yaşları 7 ile 25 arasında değişmektedir. Beş katılımcı doktora; dört katılımcı ise yüksek lisans mezunudur. Ayrıca Tablo 1’de katılımcılardan sadece birinin eşinden boşandığı; diğerlerinin ise evli olduğu görülmektedir.

Amaçlı örneklemede, seçilen ölçütün doğrudan çalışmanın amacını yansıtması hedeflenmektedir (Meriam, 2013). Bu araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme ile örneklem oluşturulmuştur. Ölçüt örneklemede, önceden belirlenen bir dizi ölçütü karşılayan tüm durumlar çalışılabilir ve ölçüt araştırmacılar tarafından oluşturulabilir ya da önceden hazırlanan ölçütler listesi aracılığıyla belirlenebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2000). Bu çalışmada ölçüt, 5 yaş ve üzeri tek çocuğa sahip kadın akademisyen olmaktır. Beş yaşından küçük çocuğu olan annelerin yeniden çocuk sahibi olmayı düşünebilecekleri; beş yaşından büyük çocuğu olanların tek çocuklu ebeveyn olma kararı vermiş olabilecekleri düşünülerek beş yaş ve üzeri çocuğa sahip olma ölçütü baz alınmıştır.

3.3. Veri Toplama Aracı

Görüşme, insanların doğrudan gözlenemeyen duygu, düşünce, davranış ve algılarını kendilerine birtakım sorular yönelterek anlamaya ve anlamlandırmaya çalışma yöntemidir (Patton, 2014). Görüşme, insanlarla derinlemesine görüşme ve iç dünyalarını anlamak için kullanılan en etkili yöntemlerden birisidir (Fontana ve Frey, 2000). Nitel araştırmalarda görüşme, insanların bazen birbirini dinlemediği, anlatılmak istenenlerin yanlış alındığı ve çok az derinliği olan sıradan konuşmalardan çok farklıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2000). Fenomenolojide kişilerin olayları nasıl deneyimlediği analiz edileceği için o olayın nasıl yaşandığı ile ilgili kişilerle görüşmelerin derinlemesine incelenmesi ön şarttır (Patton, 2002).

Bu çalışmada, veri toplamak için nitel araştırma tekniklerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşme kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmede araştırmacı soruların yapılarını değiştirebilir, ek sorular sorabilir veya içerikle uyuşmayan soruları çıkarabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2000). Bu çalışmada verilerin toplanması için 10 açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme soruları tek çocuğa sahip akademisyen annelerin tek çocuk sahibi olmaya ilişkin görüşlerinin alınmasını kapsamaktadır. Görüşmedeki sorular araştırmacı ve tez danışma tarafından araştırmacının amacın uygun şekilde hazırlanmıştır. Görüşme formunda yer alan soruların araştırmacının amacını yansıtmadığı ve anlaşılır olup olmadığını değerlendirmeleri için nitel araştırmalar yürüten Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalından iki öğretim üyesi; Çocuk Gelişimi Anabilim

Dalından bir öğretim üyesinin görüşü alınmıştır. Öğretim üyelerinin görüşlerinden sonra bir sorunun değiştirilmesi; bir sorunun ise eklenmesine karar verilmiştir.

Görüşme soruları için uzman görüşü alındıktan sonra soruların işlevsel olup olmadığını test etmek için tek çocuk sahibi akademisyen bir anne ile pilot görüşme yapılmıştır. Pilot görüşme sonrasında görüşme formundaki “Tek çocuk sahibi bir ebeveyn olarak çevrenizden ne tür tepkiler alıyorsunuz?” sorusunun eksik olduğu anlaşılmıştır. Akademisyen annenin eşinin tek çocuk sahibi olma kararı ile ilgili görüşlerinin ne olduğuyla ilgili sorunun olmadığı fark edilip yarı yapılandırılmış görüşme formuna “Tek çocuk sahibi olmanıza eşiniz nasıl karşılık vermektedir?” sorusu eklenmiştir. Diğer soruların araştırmanın amacına uygun ve anlaşılır olduğu görülmüştür. Yapılan düzenlemelerden sonra görüşme formuna son hali verilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Görüşmeler yapılmaya başlamadan önce araştırmanın etik açıdan değerlendirilmesi için İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü bünyesinde faaliyet gösteren etik kurula başvurulmuştur. Etik kurulun çalışmaya onay vermesinin ardından görüşmelere başlanmıştır (EK 1- Enstitü Etik Kurul Onayı).

Katılımcılar ile yapılan görüşmeler 01.02.2020 ile 01.03.2020 tarihleri arasında Karabük ili ve Safranbolu ilçesinde farklı gün ve saatlerde gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler için katılımcılarla önceden görüşülüp uygun gün, yer, zaman belirlenmiştir. Katılımcılara çalışma ile ilgili detaylı bilgi verilmiş, gönüllü katılımın esas olduğu belirtilerek katılımcılara bilgi ve onam formu imzalatılmıştır (EK 2- Katılımcı Bilgi ve Onam Formu). Katılımcılarla yapılan görüşmeler ses kayıt cihazına kaydedilmiştir.

Ses kaydına alınan görüşmelerin araştırmacı tarafından metne aktarılacağı, katılımcıların kimliklerinin açığa çıkmayacağı, bu metinlerin araştırma kapsamında görüşüne başvuru uzmanlar tarafından inceleneceği ve araştırma dışında kullanılmayacağı bilgisi verilmiştir. Görüşmeler, yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorulara bağlı kalınarak ve katılımcılara yeterince düşünme fırsatı verilerek en az 15 dakika ve en fazla 25 dakika aralığında gerçekleşmiştir. Araştırmada toplam dokuz kadın akademisyen ile görüşme yapılmıştır.

Katılımcılara görüşmelerde şu sorular yöneltmiştir:

1. Çocuğunuzu nasıl tanımlarsınız? (Kişilik özellikleri, sosyal beceri, arkadaşlık ilişkileri başarı durumu vs.)
2. Kendinizi nasıl tanımlarsınız? (Kişilik özellikleri, sosyal beceri, arkadaşlık ilişkileri başarı durumu vs.)
3. Tek çocuk sahibi olmanızda hangi faktörler etkili oldu?
4. Sizin için tek çocuk sahibi olmak ne ifade ediyor? (Önce düşüncelerinizi sonra duygularınızı)
5. Tek çocuk sahibi olmanın kolaylıkları ve zorlukları nelerdir?
6. Tek çocuk sahibi olmayla ilgili kararınıza eşiniz nasıl karşılık verdi?
7. Tek çocuk sahibi olmayla ilgili çevrenizden (Aile, arkadaşlar ve diğ.) ne tür tepkiler alıyorsunuz?
8. Tek çocuk sahibi bir ebeveyn olarak ebeveynlik tarzınızı nasıl tanımlarsınız?
9. Ebeveynlik tarzınızı göz önünde bulundurduğunuzda birden fazla çocuğu olan ebeveynlerden farklı olduğunuzu düşünüyor musunuz?
 - 9.1. Cevabınız Evet ise farklılıklarınız nelerdir?
 - 9.2. Cevabınız hayır ise benzer yönleriniz nelerdir?
10. Tek çocuğu olan bir ebeveyn olarak yeniden çocuk sahibi olmak istiyor musunuz?
 - 10.1. Cevabınız Evet ise, kararınızda hangi faktörler etkili olmaktadır?
 - 10.2. Cevabınız Hayır ise, kararınızda hangi faktörler etkili olmaktadır?

Katılımcıların yaşı, çocuklarının yaşı, eğitim durumu ve evlilik süreleri ile ilgili bilgiler görüşme öncesinde toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorulara verilen yanıtları somutlaştırmak için kimi zaman sondaj sorularından da yararlanılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Görüşme yöntemi ile toplanan verilerin analiz edilmesinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, açık kodlama kurallarına dayanarak, birçok metin kelimesini daha az içerik kategorisine sıkıştırmak için sistematik, tekrarlanabilir bir teknik olarak tanımlanmıştır (Weber, 1990). İçerik analizi dört aşamada gerçekleşir; verilerin

kodlanması, temaların ya da kategorilerin bulunması, kod-kategori-temaların düzenlenmesi ve bulguların tanımlanması ve yorumlanması (Yıldırım ve Şimşek, 2000). Kapsamlı bir nitel araştırma süreci, ham verilerden kodlara doğru işleyen tümevarımsal bir süreçtir (Creswell, 2017).

Creswell'e (2013) göre nitel verilerin analizi altı adımda gerçekleşir. Birinci adımda, veriler hazırlanır ve düzenlenir. İkinci adımda, verilerin tamamı okunur ve detaylı şekilde incelenir. Üçüncü adımda, veriler kodlanır. Dördüncü adımda, kodlamalar sonucu oluşan kategori ve temalar belirlenir. Beşinci adımda, betimlemeler ve temaların nitel yazımda nasıl sunulacağına karar verilir. Altıncı adım bulguların ve sonuçların yorumlanmasını içerir.

Analizin ilk aşamasında görüşmecilerden elde edilen toplam 47 sayfa veri araştırmacı tarafından kodlanmıştır. Kodlama, ses ya da video vb. yollarla toplanan verilerin yazıya aktarılarak anlamlandırma süreci (Creswell, 2017); dil temelli ya da görsel bir veriyi betimlemek amacıyla sembolik olarak kullanılan özetleyici, çarpıcı özü yansıtan ve çağrışımsal nitelikteki bir sözcük ya da kısa bir ifadedir (Saldaña, 2019). Kodlamalar araştırmacı tarafından yapılmıştır. Önce her bir katılımcıların tüm sorulara verdiği yanıtlar kodlanmış; sonrasında her bir soruya tüm katılımcıların verdiği yanıtları tanımlayan kodlar gözden geçirilerek kodlama tamamlanmıştır. Daha sonra benzer kodlar birleştirilmiş ve bu kodları temsil eden daha genel bir ifade olan kategori ve alt kategoriler oluşturulmuştur. Kodların kategorilerle uyumunu kontrol etmek için geriye doğru kodlama yöntemi kullanılarak kod ile kategori arasındaki bağlantı sağlanmıştır. Geriye doğru kodlama, analiz edilen verilerden oluşturulan kod, kategori ve temaların arasındaki uyumu doğrulamak için tema-kategori-kod sıralamasıyla verileri tekrar tersine kodlama yöntemidir (Creswell, 2013).

Kategori, ortak özellikleri barındıran kodların bir araya gelerek benzer şemalar oluşturması durumudur (Saldaña, 2019). Alt kategori, birden fazla kodun olması ve tüm kodların aynı kategoriyi temsil etme gücünün azaldığı durumlarda kullanılan kategori türü olarak tanımlanabilir. Birden fazla kodun olması durumunda tüm bu kodların tek bir kategoriyi temsil etmede zorluk çektiği kısımlarda kategorilere ek olarak alt kategoriler oluşturulmuştur. Alt kategoriler benzer kodların birleşimi sonucu tespit edilmiştir. Kategorize etme aşamasında kodları tanımlayan alt kategoriler ve alt kategorileri kapsayan kategoriler elde edilmiştir. Bu aşamada bazı kodların birleşmesine; yeni alt kategorilerin eklemesine karar verilmiştir. Yapılan içerik analizi sonucunda, görüşmede

sorulan 10 sorudan elde edilen verilerin birleştirilebileceğini karar verilmiştir. Bu nedenle, tek çocuğa sahip akademisyen annelerin deneyimlerine dayalı olarak elde edilen veriler yedi ana başlık altında sunulmuştur. Bu yedi başlık altında kategori ve alt kategoriler sunulmuştur. Veriler 32 kategori ve 14 alt kategoride toplanmıştır.

3.6. Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda geçerlik, iyi, titiz, bir araştırma yapmanın merkezinde yer alır ve bulguların doğru ya da makul olduğu anlamına gelir (Creswell, 2017). Nitel araştırmalarda geçerlik-güvenirlik nicel çalışmalardan farklı yolla değerlendirilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Nicel araştırmalarda kullanılan geçerlik ve güvenirliliğin yerine nitel araştırmalarda güven duyulabilirlik kavramı kullanılmaktadır. Shenton'e (2004) göre güven duyulabilirlik için dört ölçüt vardır. İnandırıcılık, bulguların gerçeklikle ne düzeyde uyumlu olduğu; aktarılabilirlik, bulguların diğer kişi ve durumlara ne düzeyde uyarlanabildiği; güvenilebilirlik, çalışmanın benzer koşullarda benzer katılımcılara uygulandığında sonuçların tutarlılığı; onaylanabilirlik, bulguların katılımcıların deneyim ve düşüncelerini ne ölçüde yansıttığıdır.

Bu kapsamda araştırmanın inandırıcılığını artırmak için, çalışmada elde edilen veriler nitel araştırma çalışmalarında yetkin olan iki uzman tarafından incelenmiştir. Uzmanların önerileri doğrultusunda analizlerde gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Bunun yanı sıra inandırıcılığı sağlamak için danışman ile araştırmacı kısa aralıklarla toplantılar gerçekleştirerek, verilerden elde edilen analiz sonuçlarının verileri yansıtıp yansıtmadığını birkaç kez kontrol etmişlerdir. Açık uçlu sorular ve pilot görüşmeler çalışmanın onaylanabilirliği için temel kriterdir (Holloway ve Wheeler, 1996). Öncelikle bu araştırmada katılımcılardan veriler toplanmadan önce pilot bir görüşme yapılarak, onaylanabilirlik sağlanmıştır. Ardından veriler toplandıktan sonra katılımcı teyidine başvurulmuştur.

Nitel araştırmalarda geçerlik, araştırmacı gözü, katılımcı teyidi, okuyucular ve araştırmayı gözden geçiren hakemler (alan uzmanları) vasıtasıyla değerlendirilebilir (Creswell ve Miller, 2000). Creswell'e (2009) göre, katılımcılardan tema veya kategorilerin anlam ifade edip etmedikleri, yeterli kanıtlara dayanıp dayanmadıkları ve gerçeğe uygun olup olmadıkları hakkında görüş bildirmeleri istenebilir. Katılımcı teyidi, araştırmacının tüm kod-kategori-temaları ya da söylediklerinin doğru bir göstergesi olup olmadığının sorguladığını, başka bir deyişle kategori ya da temalarda neyin eksik olduğu

ve katılımcıların neye katılıp katılmadığı ile ilgili görüş alma sürecidir (Creswell, 2017). Creswell'e (2013) göre geçerlik sekiz şekilde yapılmakta ve araştırmacının en az ikisiyle meşgul olması gerekmektedir. Bunlar: uzun süreli katılım ve sürekli gözlem, üçgenleme, akran incelemesi, olumsuz durum analizi, araştırmacı önyargılarının açıklanması, katılımcı teyidi, zengin, yoğun betimleme ve uzman görüşü almadır.

Nitel araştırmalarda sık kullanılan geçerlik kontrolü veri üçlemesi, katılımcı teyidi ve dış denetimdir; katılımcı teyidi ya da görüşü, araştırmacının oluşturduğu analiz tablolarını veya betimlemeleri katılımcılara götürüp, temaların veya hikayelerin doğruluğunu test etmek için yapılmaktadır (Creswell, 2017). Uzman görüşü, yapılan çalışmanın dışındaki bir kişinin analiz edilen verilerin doğruluğunu ve çalışmanın titiz olduğunu belirlemek için alınır (Creswell, 2017). Bu araştırmada geçerlik kontrolü için katılımcı teyidi ve uzman görüşüne başvurulmuştur.

Katılımcı teyidi kapsamında, kodlama süreci tamamlandıktan sonra yapılan kodlamaların kendi ifadelerinin yansıtıp yansıtmadığı hakkında geri bildirim vermeleri için tüm katılımcılara ve ilaveten somut olmayan (anlaşılmayan) ifadeleri netleştirmeleri (yedi katılımcı) ses kayıtlarının yazıya aktarıldığı metin online olarak gönderilmiş ve online ya da telefonla iletişime geçilerek geri bildirim alınmaya çalışılmıştır. Katılımcılardan sadece ikisi herhangi bir dönüt vermediği için onlarla telefonla iletişim kurulmaya çalışılmış ancak yanıt alınamamıştır. Katılımcılardan yedisi verilerden elde edilen kodlamaları teyit etmiştir. Bunların içerisinde üç katılımcı hem verilerden elde edilen kodlamaları teyit etmiş hem de somut olmayan ifadeleri netleştirmek için geri bildirim vermiştir. Yani üç kişi hem net olmayan ifadelerine ilişkin detaylı açıklama yapmış hem de kodlamaların kendi ifadelerini yansıttıklarına katıldıklarını belirtmiş; diğer dört kişi ise yapılan kodlamaların kendi ifadelerini yansıttıklarına katıldıklarını ifade etmiştir. Örneğin anlaşılmayan ifadeleri netleştirmek için görüşüne başvuru alan T.Y. adlı katılımcı "*ben biraz otoriter kontrolcü bir anneyim...*" cümlesini "*hasta olacak korkusu oluyor otoriter olmalıyım çıkarmamalıyım çocuğumu dışarı falan...Kontrolcü olarak da gün içinde okulda ne yediğini bilmiyorum kontrolüm dışındaki olaylar bende stres oluşturuyor. Kıyafet konusunda mesela ben ne alırsam oğlum onu giyer bunun dışına çıkmaz, bu durum da kontrolüm dahilinde oluyor. Kural koyup uygun davranılmadığında esnek davranamıyorum yani yeteri kadar yapamıyorum esnek olamıyorum...*" şeklinde somutlaştırmıştır.

Katılımcı teyidinde başvurulan ve anlaşılmayan ifadeleri netleştirmek için görüşülen bir diğer katılımcı D.Ç. ise “*ben çok disiplinliyim, çok kuralcıyım...*” cümlesini “*Yemek saatleri önemlidir benim için yemese de olur ama saatinde oturmalı, yapılacak bir dersi varsa yapmalı yapmazsa kesinlikle rahatsız olurum. Yatma saati, kitap okuma saati, 1 saatten fazla televizyon ve telefon bakamaz gibi olması gerekenleri kontrol altına almaya çalışır ve yaparım yapılmadığında karşılıklı ne yazık ki geriliriz...*” şeklinde somutlaştırmıştır. Alınan geri bildirimler sonucunda veriler üzerinde gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

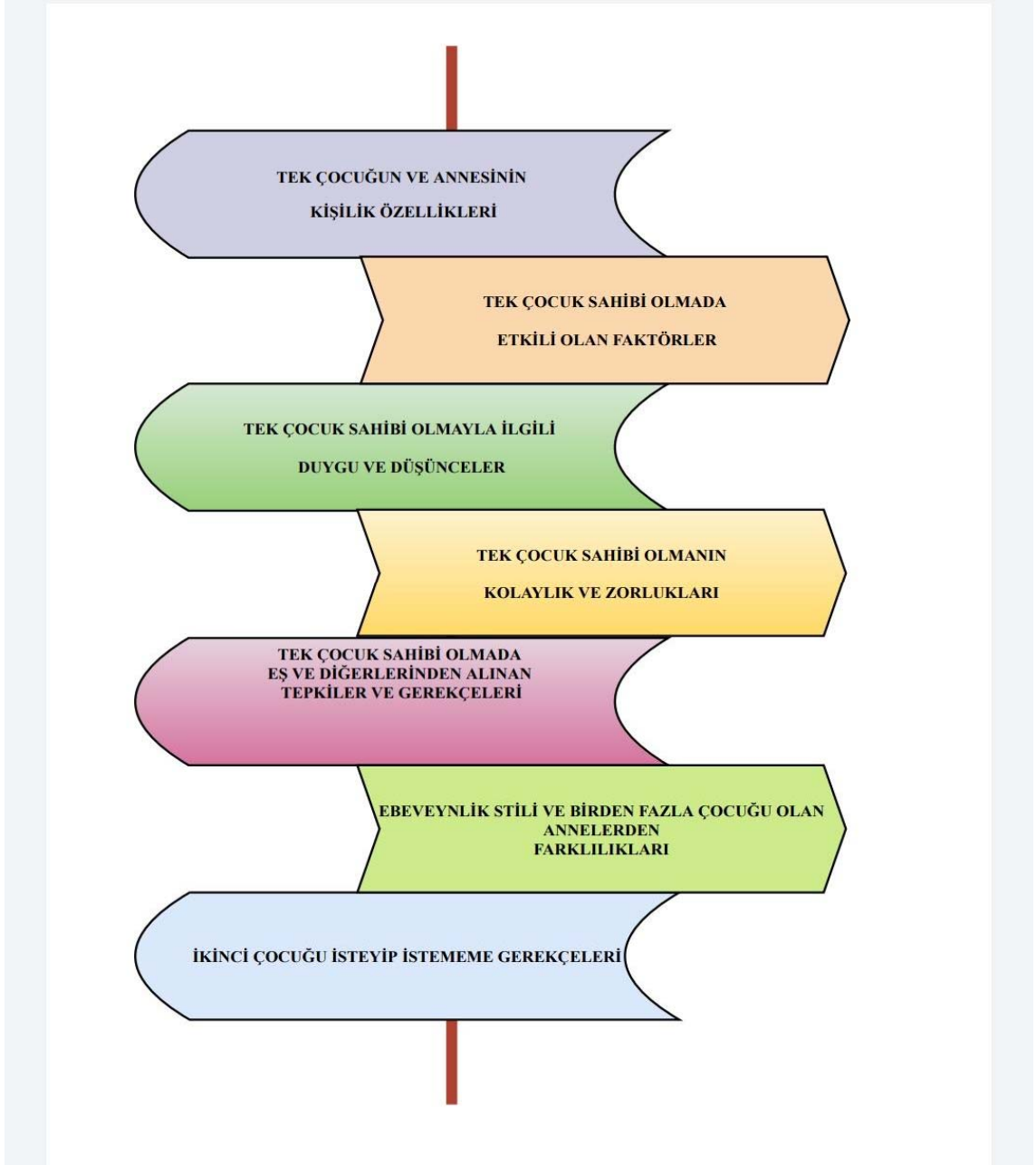
Araştırmacı tarafından katılımcılardan elde edilen veriler üzerinde yapılan içerik analizleri, tez danışmanı tarafından incelenmiştir. İncelemeden sonra sorularla ilgili olmayan yanıtlar için tanımlanan kodların çıkarılması, birbiriyle ilgili olan kodların birleştirilmesi, yeni kategorilerin tanımlanması gibi geri bildirimler alınmıştır.

Güvenirlilik genel olarak birden fazla kişi tarafından elde edilen analizlerin sonuçlarının tutarlı olması anlamına gelmektedir. Patton (2014), iki veya daha fazla kişinin nitel veriyi analiz etme sürecini "analizci üçgenlemesi" kavramı ile açıklamaktadır. Güvenirlilik kapsamında Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik alanında uzman olan ve uzun yıllar nitel araştırma yürüten iki akademisyenin görüşlerine başvurulmuştur. Tüm katılımcılardan rastgele seçilen iki katılımcının görüşme metinleri üzerinde yapılan içerik analizlerini değerlendirmeleri istenmiştir. Genel olarak uzman incelemesi kapsamında iki uzman kodlamalarda ve kategorilerinde bazı değişikliklerin yapılmasına karar vermiştir. Bununla birlikte kişilik özellikleri ile ilgili analizleri yaparken beş faktör kişilik kuramındaki alt boyutların kullanılması, bazı kategorilerin isimlerinin değiştirilmesi (örneğin, istek ve beklentiler kategorisi “gerekçeler” başlığı altında birleşebilir) gibi önerilerde bulunmuşlardır. Bu öneriler de dikkate alınarak gerekli düzenlemeler yapılmış, analize son şekli verilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde yapılan nitel analiz sonucunda, tek çocuğa sahip akademisyen annelerin tek çocuk sahibi olmaya ilişkin görüşleri yarı yapılandırılmış görüşme formunda katılımcılara yöneltilen sorulara göre bulgular belirlenmiş ve bulgulara ilişkin yorumlar yapılmıştır. Şekil 1’de elde edilen bulgulara ait diyagram verilmiştir.

Şekil 1. Araştırma Bulgularının Modelleme Yoluyla Gösterim Diyagramı

4.1. Tek Çocuğun ve Annesinin Kişilik Özelliklerine İlişkin Bulgular ve Yorum

Katılımcılara “Çocuğunuzun ve kendinizin kişilik özelliklerini nasıl tanımlarsınız?” sorusu yöneltilmiş ve bu soruya vermiş oldukları yanıtlar Beş Faktör Kişilik Kuramı dikkate alınarak alt kategorilere ayrılmış; bu alt kategoriler de tek çocuğun ve annesinin kişilik özellikleri olmak üzere iki kategoride toplanmıştır. Akademisyen annelerin tek çocuklarının kişilik özelliklerine göre tanımlamaları girişkenlik, içedönüklük, canlılık, sorumluluk, analitik düşünme, duyarlılık, karşıtlık/tepkisellik ve yumuşak başlılık olarak sekiz alt kategoriye ayrılmıştır. Annelerin kendilerini kişilik özelliklerine göre tanımlamaları ise girişkenlik, içedönüklük, canlılık, sorumluluk, analitik düşünme, kendine güven, duyarlılık, heyecan arama, yumuşak başlılık, düzenlilik ve endişeye yatkınlık olarak toplam 11 alt kategoriye ayrılmıştır. Elde edilen bulgular ilgili literatür kapsamında tartışılmış ve yorumlanmıştır. Tablo 2’de tek çocuğun ve annenin kişilik özelliklerine ait kod ve kategorilerin frekans dağılımına yer verilmiştir.

Tablo 2

Tek Çocuğun ve Annenin Kişilik Özelliklerinin Kod ve Kategorilerin Frekans Dağılımı

Tek çocuğun kişilik özellikleri			Annenin kişilik özellikleri		
Kategori	Kod	f	Kategori	Kod	f
Girişkenlik	Sosyal	7	Girişkenlik	Sosyal	3
	Atılgan	4	İçedönüklük	Sıkılğan	2
	Sözü geçen	1		Deli dolu	2
İçedönüklük	Çekingen	2	Canlılık	Hareketli	1
	Bireyselci	2		Maceracı	1
		Sessiz		1	Başarı yönelimli
	Yalnızlığı seven	1	Sorumluluk	Sorumluluk sahibi	1
	Sıkılğan	1		Analitik Düşünme	Meraklı
Canlılık	Kendine yeten	1	Sanatsever		1
	Konuşkan	2	Yumuşak Başlılık		Verici/paylaşımçı
	Deli dolu	1		Sakin	1
Sorumluluk	Neşeli	1	Düzenlilik	Mükemmeliyetçi	2
	Hareketli	1		Titiz	2
	Başarılı	4	Endişeye Yatkınlık	Düzenli	1
Analitik Düşünme	Zeki	3		Kaygılı	2
	Meraklı	2	Duyarlılık		
	Araştırmacı	1			
Duygusal	1				
Karşıtlık	Sanatsever	1	Yumuşak Başlılık		
	Sorumluluktan kaçınan	1			
Yumuşak Başlılık	Asi	1			
	Verici/Paylaşımçı	1			

Tablo 2’de görüldüğü gibi katılımcılar tek çocuklarını girişken, içedönük, canlı, sorumlu, duyarlı, analitik düşünen, tepkisel ve yumuşak başlı şeklinde tanımlamışlardır.

Girişkenlik kategorisinde anneler, tek çocuklarının sosyal, atılgan ve sözü geçen; içe dönüklük kategorisinde çekingen, bireyselci, sessiz, yalnızlığı seven, sıkılgan ve kendine yeten; canlılık kategorisinde konuşkan, deli dolu, neşeli ve hareketli; sorumluluk kategorisinde başarılı; analitik düşünme kategorisinde zeki, meraklı ve araştırmacı; duyarlılık kategorisinde duygusal ve sanatsever; karşıtlık kategorisinde sorumluluktan kaçınan ve asi; yumuşak başlılık kategorisinde verici/paylaşımçı olarak tanımlamışlardır. Annelerin çocuklarını tanımlarken girişken (f:12), içedönüklük (f:7) ve analitik düşünen (f:6) kişilik özelliklerinin ön plana çıktığı görülmektedir

Girişkenlik kategorisinde yer alan sosyal olmanın en sık ifade edilen özellik; aynı kategoride yer alan atılgan olmanın ve sorumluluk kategorisinde yer alan başarılı olmanın ikinci sırada yer alan ve analitik düşünme kategorisinde yer alan zeki olmanın üçüncü sırada yer alan özellik olduğu görülmektedir. Bu kategorileri yansıtan bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

Çocuğunu sosyal olarak tanımlayan katılımcılardan I.A “*Arkadaş edinmeyi çok seviyor, insanlara ve hayvanlara ilgisi çok fazla, sosyal bir çocuk arkadaşlık ilişkilerine bakacak olursak da herkesle arkadaşlık edebilecek bir tip. Asansörde bile parka gidelim mi hiç tanımadığı çocuğa diyebiliyor*” sözleri ile dile getirmiştir. Diğer bir katılımcı olan M.G ise “*Çok arkadaşı vardır her yerde arkadaşlarıyla iletişimi vardır devam ediyor ilişkileri tüm eğitimleri boyunca arkadaşlarıyla iletişimleri devamlı...*” sözleri ile çocuğunun sosyal olduğunu dile getirmiştir.

Çocuğunun atılgan olduğunu katılımcılardan M.B “*İçe kapanıklık bizde hiç yok buraya gelse şimdi sizinle de gayet güzel sohbet eder.*” sözleriyle dile getirmiştir.

Çocuğunu başarılı olarak tanımlayan katılımcılardan T.G “*İyi güzel akademik olarak iyi durumda okulun ilk onunun içerisinde hemen hemen.*” ifadesiyle dile getirmiştir. M.B adlı katılımcı ise çocuğunun başarılı olmasını “*başarı onun için çok, hedefi yani, başarısızlığa hiç tahammülü olmayan bir çocuk*” sözleriyle dile getirmiştir. Katılımcılardan M.B çocuğunun zeki olduğunu “*Nasıl böyle bir hafızası olduğunu söylüyorlar, bu tarz cümleleri nasıl kurduğunu söylüyorlar, hiçbir şeyi unutmadığını, her şeyi nasıl bu kadar düşünebildiğini, hayal gücünün yüksek olduğunu, çok meraklı bir çocuk olduğunu söylüyorlar*” sözleriyle dile getirmiştir.

Anneler kendilerini girişkenlik kategorisinde sosyal; içedönüklük kategorisinde sıkılgan; canlılık kategorisinde deli dolu, hareketli ve maceracı; sorumluluk kategorisinde başarı yönelimli ve sorumluluk sahibi; analitik düşünme kategorisinde meraklı ve sanatsever; yumuşak başlılık kategorisinde verici/paylaşımçı ve sakin; düzenlilik kategorisinde mükemmeliyetçi, titiz ve düzenli; endişeye yatkınlık kategorisinde kaygılı olarak tanımlamışlardır. Annelerin kendilerini tanımlarken başarı yönelimli (F:5) ve sosyal olma (F:3) kişilik özelliklerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Girişkenlik kategorisinde yer alan sosyal olma ve sorumluluk kategorisinde yer alan başarı yönelimli olmanın en sık ifade edilen özellik olduğu görülmektedir. Bu kategorileri yansıtan bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

Katılımcılardan D.Ç “*Bende aslında oğlum gibi sosyalim, dışarıdakilerle iletişimimin iyi olduğunu düşünüyorum, olumlu düşünmeye çalışıyorum öyle.*” sözleriyle sosyal olduğunu dile getirmiştir. Sorumluluk alt kategorisinde annelerden A.E, D.A ve M.B adlı katılımcılar başarı yönelimli olduklarını “*başarılıyım ve başarı odaklıyım*” sözleriyle yetinmişlerdir.

Tek çocuklar ile kardeşi olan çocukların karşılaştırıldığı araştırmalara bakıldığında tek çocukların uyum ve sosyalleşme alanlarında (Chen ve Liu, 2014; Falbo, 2012; Falbo ve Polit, 1986) akranlarından farklılıklarının olmadıkları; tek çocukların başarı motivasyonu ve kişisel uyum özellikleri bakımından kardeşi olanlara göre daha yüksek puan aldıkları (Polit ve Falbo, 1987); akranlarına göre okul başarılarının daha yüksek olduğu (Tavares ve diğ., 2004); zeka, başarı, kontrol odağı, özerklik, liderlik ve olgunluk gibi kişilik özellikleri boyutlarında aldıkları puanların kardeşi olan çocuklara göre daha yüksek olduğu (Falbo, 1987) bulgularına ulaşılmıştır. Bu araştırmada annelerin tek çocuklarını sosyal, atılgan ve başarılı olarak tanımlamalarının yapılan araştırmalar tarafından da desteklendiği görülmektedir. Bununla birlikte tek çocukların sosyal beceri düzeyi bakımından daha zayıf (Aydın, 2019; Ogelman ve Sarıkaya, 2014), arkadaşlık kurma ve sürdürme konusunda beceriksiz (Downey ve Condrón, 2004), sosyal ilişkilerde başarısız (Doh, 1999; Jamshidi ve diğ., 2013) olduklarını ortaya çıkaran araştırmalar da mevcuttur. Bu araştırmada daha az ifade edilmekle birlikte annelerin tek çocuklarını sessiz, çekingen, yalnızlığı seven gibi içe dönük özellikleriyle tanımlanmaları, bu araştırma bulgularıyla benzerlik göstermektedir.

Akademisyenlerin kendilerini çoklu görev ve sorumluluklara sahip, ürettikleriyle etrafını besleyen, çalışkan, zorluklar karşısında güçlü duran, fedakâr olarak tanımladıkları (Başarır ve Sarı, 2015); akademisyenlerin kişilik özellikleri ile ilgili yapılan başka bir araştırmada beş faktör kişilik özelliklerinden en yüksek puanla deneyime açıklık boyutunda araştırmacı, analitik düşünen ve başarı odaklı oldukları (Bulut, 2017); kadın akademisyenler kendileri kararlı, adaletli, azimli, planlı, programlı, pozitif, sakin ve açık sözlü olarak tanımlamadıkları (Kaya ve Küçükşen, 2016) bulguları, bu araştırmada akademisyen annelerin kendilerini sosyal ve başarı odaklı tanımlamalarıyla örtüşmektedir.

4.2. Tek Çocuk Sahibi Olmada Etkili Olan Faktörlere İlişkin Bulgular ve Yorum

Katılımcılara “*Tek çocuk sahibi olmanızda hangi faktörler etkili oldu?*” sorusu yöneltilmiş ve bu soruya vermiş oldukları yanıtlardan alt kategoriler oluşturulmuş, bu alt kategoriler de zorluklar/zorunluluklar ve tercihler olmak üzere iki kategoride toplanmıştır. Zorluklar/zorunluluklar kategorisi iş hayatı, doğurganlık sorunları ve bakım olarak üç alt kategoriye; tercihler kategorisi ise, kişisel karar ve çevreden etkilenme olarak iki alt kategoriye ayrılmıştır. Elde edilen bulgular literatür kapsamında tartışılmış ve yorumlanmıştır. Tablo 3’te tek çocuk sahibi olmada etkili olan faktörlere ait kod, alt kategori ve kategorilerin frekans dağılımına yer verilmiştir.

Tablo 3

Tek Çocuk Sahibi Olmada Etkili Olan Faktörlerin Kod-Alt Kategori ve Kategorilerin Frekans Dağılımı

Kategori	Alt Kategori	Kod	f
Zorluklar/Zorunluluklar	İş Hayatı	Yoğun çalışma	5
		Geç yaşta çocuk sahibi olma	2
	Doğurganlık Sorunları	Tedaviyle çocuk sahibi olma	1
		Doğurganlığın azalması	1
		Bakımın zor olması	2
	Bakım	Eşten ayrı yaşama	1
		Sosyal desteğin olmaması	1
Tercihler	Kişisel Tercih	Boşanma	1
		İdeal çocuk yetiştirme arzusu	1
		Tek çocuğu yeterli görme	1
	Çevreden Etkilenme	Birden fazla çocuklu ailelerden etkilenme	1
		Ailenin torun beklentisi	1

Tablo 3'te görüldüğü gibi iş hayatı alt kategorisinde yer alan yoğun çalışma; doğurganlık sorunları alt kategorisinde yer alan doğurganlığın azalması, tedaviyle çocuk sahibi olma ve geç yaşta çocuk sahibi olma; bakım alt kategorisinde yer alan bakımının zor olması, eşten ayrı yaşama ve sosyal desteğin olmaması annelerin tek çocuk sahibi olmalarında belirleyici olan zorluklar/zorunluluklardır. Kişisel tercih alt kategorisinde yer alan boşanma, ideal çocuk yetiştirme arzusu, tek çocuğu yeterli görme ve çevreden etkilenme alt kategorisinde yer alan birden fazla çocuklu ailelerden etkilenme ve ailenin torun beklentisi annelerin tek çocuk sahibi olmalarında belirleyici olan tercihlerdir.

İş hayatı alt kategorisinde yer alan yoğun çalışmanın en sık ifade edilen zorluk/zorunluluk olduğu görülmektedir. Bunu ikinci sırada doğurganlık sorunları alt kategorisinde yer alan geç yaşta çocuk sahibi olma; üçüncü sırada ise bakım alt kategorisinde yer alan bakımının zor olması takip etmektedir. Bu alt kategorileri yansıtan bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

Katılımcılardan M.B iş hayatının yoğunluğunu “Eşimin yoğun bir mesaisinin olması kendi mesleğimin getirdiği zorluklar şu an için tek çocuk yapmaya yöneltti diyebilirim. Tek başımıza çok zor oluyor bütün ihtiyaçları karşılamamız zor oluyor şu an için ancak idare edebiliyoruz.” sözleriyle dile getirmiştir.

Katılımcılardan I.A geç yaşta çocuk sahibi olduğunu *“Daha önce çocuğumuz olsun diye bir harekette bulunmamıştık ondan sonra karar verdik oldu, geç anne-baba olduk o yüzden bu etkili oldu”* sözleriyle dile getirmiştir.

Katılımcılardan T.Y çocuğun bakımının zor olduğunu *“Emzirememenin verdiği yani sütün yeterli gelmemesi bende suçluluk duygusu mesela oldu hani yetersiz bir annelik ya da benim yüzümden bağışıklığı düşük bir çocuk olarak devam edecek olması, bu sebepler beni biraz o zamanlar yıprattı egzama tarzı böyle elimde falan deri soyulmaları çıktı ayaklarımda strese bağlı oldu zaten süt salınımı da bununla alakalı olduğunu biliyorum ama stres faktörü kontrol edemiyorsun o ara.”* sözleriyle dile getirmiştir.

Akademik alanda makale, bildiri, tez vs. ile ilgilenme ve kariyer basamaklarını çıkma düşüncesi akademisyenleri zamanının büyük bir kısmında çalışmak zorunda bırakmakta ve bu durum iş ile aile dengesini kurmasını zorlaştırabilmektedir. Kadın akademisyenlerinin iş yoğunluklarının yanı sıra evde bir anne olarak da sorumluluklarının olması iki kat görev yüklediklerini göstermektedir. Bu görevler arasında dengeyi kurabilmek için çocuk sayısında kısıtlama getirmeleri akademik alanda ilerleme kaydedebilmeleri için gerekli görülmektedir (Santos, 2015). Hem iş hem de ebeveynlik rollerini yerine getirirken kariyerlerini sürdürmeyi tercih eden kadınlar, bu roller arasında denge kurmaya çalışırken tek çocuk sahibi olmayı tercih edebilmektedirler.

Yapılan bir araştırmada kadın akademisyenlerin yüzde 56'sının hiç çocuğunun olmadığı ve yüzde 28'inin tek çocuklu, yüzde 15'inin ise iki çocuklu olduğu (Özkanlı ve Korkmaz, 2000) tespit edilmiştir. Bu araştırmadan anlaşılacağı üzere kadın akademisyenlerin yarısından fazlasını hiç çocuğu olmadığı; dörtte birinden fazlasının ise tek çocuklu oldukları görülmektedir. Akademik alanda çalışan kadınların iş yoğunluklarının aile kurma ve çocuk sahibi olma durumlarını etkiledikleri (Demir, 2018); geç evlendiklerini, geç çocuk sahibi oldukları ve sorumlulukların yoğunluğu, aile ve çocuk sahibi olmak konusunda akademik yaşamın yarattığı zorluklarla karşılaştıkları (Yıldız, 2018) bulguları; bu araştırmada annelerin tek çocuğa sahip olmalarında yoğun çalışmanın belirleyici olduğu bulgusunu desteklemektedir.

Anne babaların çocuklarına yeterli ilgi gösterememesi, bakımı konusunda zorlanma ve çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayamama kaygısı nedenleriyle tek çocuklu olmayı tercih edebilmektedirler (Rossberg, 2008). Çocuğun bakımıyla ilgilenme ile

akademik çalışmalar yapma kadın akademisyen için iki kat sorumluluk anlamına gelmektedir. Demir' in (2018) yaptığı bir çalışmada akademisyen kadınların çocuk yapmayı doktora sonrasına bıraktıkları görülmüştür. Bir taraftan ev işleri, çocuk bakımı gibi rutin roller, diğer taraftan ders anlatma, bilimsel araştırma yapma, kitap, makale yazma, kongre-konferans gibi etkinliklere katılma gibi mesleki sorumluluklar, kadınları iş ve aile yaşamının dengelenmesi sorunu ile karşı karşıya bırakmaktadır (Comer ve Stites-Doe, 2006; Ergöl ve diğ., 2012; Gönen ve Hablemitoğlu, 2004; İrey, 2011; Masika ve diğ., 2014; O'Laughlin ve Bischoff, 2005). Kadın akademisyenler akademiye hayattarının merkezine koyup evlilik veya çocuk sahibi olmayı kariyerlerinin ilerleyen safhalarında gerçekleştirmekte ya da evlenmeyi reddetmektedirler (Yıldız, 2018). Bu araştırmalar annelerin tek çocuğa sahip olmalarında çocuğun bakımının zor olmasının belirleyici olduğu bulgusunu desteklemektedir.

Bunun yanı sıra bakım alt kategorisinde yer alan çocuğun bakımının zor olması en çok ifade edilen faktör olduğu nitel verilerden elde edilmiştir. Kadın akademisyenler çocuk sahibi olmayı ertelemekte hatta bunu hayat planlarına bile almamaktadırlar (Yıldız, 2018). Akademisyen anneler iş yoğunluklarının sonucu olarak ileriki bir zamana çocuk yapmayı ertelemeleri de tek çocuğu zorunlu kılan sebeplerden gösterilebilir. Bununla ilgili yapılan bir araştırmada akademisyen kadınların çocuk sayısını kısıtladığını veya ilk çocuk sahibi olma zamanını geciktirdiğini (Santos, 2015), çocuk doğurmayı doktora sürecinde düşünmeyen kadınların doktora sonrası çocuk sahibi olmayı istemesi (Armenti, 2004) geç yaşta anne olmayı tercih etmeleri anlamına da gelmektedir. Bu araştırma bulguları, bu araştırmada annelerin tek çocuğa sahip olmalarında geç yaşta çocuk sahibi olmanın belirleyici olduğu bulgusunu desteklemektedir.

Doktora çalışmaları sonrası çocuk sahibi olan akademisyen bir anne hem ilk çocuğunu büyütürken belirli bir zaman geçmekte hem de doğurganlığının sonuna yaklaşmaktadır. Bundan dolayı ileriki yaşlardaki doğum riskleri de düşünüldüğünde tek çocuk sahibi olmanın bir zorunluluk olduğu söylenebilir. Demir' in (2018) yaptığı araştırmada akademisyen annelerin tek çocuk yapabildikleri bunun gerekçesi olarak da ikinci çocuk için geç kaldıklarını düşünmeleri; bu araştırmada annelerin tek çocuğa sahip olmalarında geç yaşta çocuk sahibi olmanın belirleyici olduğu bulgusuyla bire bir örtüşmektedir.

4.3. Tek Çocuk Sahibi Olmayla İlgili Duygu ve Düşüncelere İlişkin Bulgular ve Yorum

Katılımcılara “Sizin için tek çocuk sahibi olmak ne ifade ediyor?” sorusu yöneltilmiş ve bu soruya vermiş oldukları yanıtlardan alt kategoriler oluşturulmuştur. Bu alt kategoriler de duygular ve düşünceler olmak üzere iki kategoride toplanmıştır. Duygular kategorisi olumlu duygular ve olumsuz duygular; düşünceler kategorisi de olumlu düşünceler ve olumsuz düşünceler olmak üzere iki alt kategoriye ayrılmıştır. Elde edilen bulgular ilgili literatür kapsamında tartışılmış ve yorumlanmıştır. Tablo 4’te tek çocuk sahibi olmayla ilgili duygu ve düşüncelere ait kod, alt kategori ve kategorilerin frekans dağılımına yer verilmiştir.

Tablo 4

Tek Çocuk Sahibi Olmadaki Duygu ve Düşüncelerin Kod-Alt Kategori ve Kategorilerin Frekans Dağılımı

Kategori	Alt Kategori	Kod	f
Duygular	Olumlu	Mutluluk	4
		Memnuniyet	2
		Gurur	1
	Olumsuz	Üzüntü	3
		Rahatsız olma	2
		Korku	1
Yetersizlik hissi		1	
Düşünceler	Olumlu	Çocukla ilgilenme	8
	Olumsuz	Kardeşlik ilişkisinden mahrum/yalnız büyümek	4
		Çocuğun daha fazla sorumluluk gerektirmesi	1
		Bencil olması	1

Tablo 4’te görüldüğü gibi olumlu duygular alt kategorisinde yer alan mutluluk, memnuniyet, gurur; olumsuz duygular alt kategorisinde yer alan üzüntü, endişe, rahatsız olma, korku ve yetersizlik hissi tek çocuk sahibi olmaya ilişkin duygulardır. Olumlu düşünceler alt kategorisinde yer alan çocukla ilgilenme; olumsuz düşünceler alt kategorisinde yer alan kardeşlik ilişkisinden mahrum/yalnız büyümek, çocuğun daha fazla sorumluluk gerektirmesi ve bencil olması tek çocuk sahibi olmaya ilişkin düşüncelerdir.

Tablo 4’te olumlu duygular alt kategorisinde yer alan mutluluğun en sık ifade edilen duygu olduğu, bunu memnuniyetin takip ettiği; olumsuz duygular alt kategorisinde

yer alan üzüntünün en sık tekrarlanan duygu, bunu endişe ve rahatsız olmanın takip ettiği görülmektedir. Olumlu düşünceler alt kategorisinde yer alan çocukla ilgilenmenin ve olumsuz düşünceler alt kategorisinde kardeşlik ilişkisinden mahrum/yalnız büyümenin en sık tekrarlanan düşünce olduğu görülmektedir. Katılımcılardan ikisi sadece olumlu duygu ve düşüncelere sahipken; altısının hem olumlu hem de olumsuz duygu ve düşüncelere sahip olduğu ve birinin ise olumsuz duygu ve düşüncelere sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Ayrıca tablo 4'e bakıldığında olumlu duygular (f:7) ve düşüncelerin (f:8); olumsuz duygular (f:7) ve düşüncelerin (f:6) ifade edilme sıklıklarının birbirlerine yakın olduğu görülmektedir. Bu kategori ve alt kategorileri yansıtan bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

Katılımcılardan D.A. mutluluğunu *“Yani bundan dolayı mutluyum, kendimi sevmek böyle kendimle gurur duyuyorum, kendimi de tebrik ederim diyorum, mükemmelsin diyorum bundan dolayı, çünkü sınırlarını biliyorsun diyorum, tek çocuk yani.”* sözleriyle ifade etmiştir. Katılımcılardan I.A. üzüntüsünü *“Yani aslında çok iyi duygular değil çünkü tek çocuk olmasından dolayı şöyle bir kardeşi olsun isterdim, yalnız kalmaması için ama şu an 11 kardeş olan da var ama her elin parmakları farklı dolayısıyla ben şu an kardeşlik duygularının çok iyi olduğunu düşünmüyorum.”* sözleriyle ifade etmiştir. T.G. adlı katılımcı endişesini *“Sosyal destek konusunda endişeliyim, ilerleyen zamanlarda tek başına kalmaması, biz yaşlandığımızda öldüğümüzde arkadaşın yeri, kardeşin ve dayanabileceği birinin yeri ayrı, tüm bunların hepsi beni kaygılandırıyor”* sözleriyle ifade etmiştir. Katılımcılardan M.B rahatsızlık duygusunu *“...beni açıkçası bir kardeşinin olmasını gerçekten istiyorum şu an tek çocuğun doğru bir karar olmadığı düşünüyorum. Hem kendisinin kişisel gelişimi açısından bir kardeşin ona çok fazla katkı sağlayacağını düşünüyorum.”* sözleriyle dile getirmiştir.

Katılımcılardan S.E tüm ilgisini tek çocuğuna verdiği şeklindeki düşüncesini *“Bir kere daha özel oluyor, çok çocuklu aileleri bilmediğim için belki doğru kıyaslama yapamayabilirim ama tek çocuk olunca bütün dünyanız onun üzerine kurulu diye düşünüyorum... Bütün dünyam onun üzerine kurulu her şeyi ona göre planlıyorum, tek düşüncem o...”* sözleriyle dile getirmiştir. Katılımcılardan T.G *“Bazen onun için üzülüyorum, biz altı kardeş olduğumuz için birbirimizle dayanışmamız, özellikle anne baba kaybedildikten sonra, ilişkiler boyutuyla onun için üzülüyorum yalnız kalacak tek*

başına kalacak sosyal desteği olmayacak gibi.” sözleri tek çocuğun kardeşlik ilişkisinden mahrum/yalnız büyüdüğü düşüncesini dile getirmiştir.

Bu konuda literatürde incelendiğinde tek çocuklu annelerin tek çocuk sahibi olmaya ilişkin duygu ve düşüncelerinin incelendiği herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bununla birlikte çocuk sayısı ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmada, çocuk sayısının evli bireylerin yaşam memnuniyetini artırdığını ve cinsiyet faktörü dikkate alındığında, kadınların çocuk sahibi olma konusunda erkeklerden daha fazla mutlu olduğu görülmüştür (Angeles, 2010). İlk çocukların kadınların mutluluğunu artırdığı, ikinci çocuktan sonra çocuk sahibi olmanın kadınların mutluluğunu azalttığı bulunmuştur (Kohler ve diğ., 2005). Başka bir araştırmada tek çocuk sahibi olmanın kadınların yaşam memnuniyetini artırırken, çocuk sayısındaki artış yaşam memnuniyetini düşürdüğü görülmüştür (Nurdinova, 2019). Bu araştırma bulguları annelerin tek çocuk sahibi olmaktan dolayı olumlu duygular yaşamalarını destekler niteliktedir.

Doğan çocuğunun birincil bakımından en önemli sorumluluk annede olduğu için kısa süre içinde birçok beceriyi başarabilmesi, yeni sorumlulukları üstlenmesi ve bu yeni durumla baş etmesi gerekmektedir (Gage ve Crhistensen, 1991). Çocuk sahibi kadın akademisyenler akademide çalışırken genellikle annelik rollerinden ve sorumluluklarından kopmaları gerektiğini düşündükleri bulgusuna ulaşılmıştır (Leonard ve Malina, 2017). Görüşülen akademisyen annelerin en az bir tane kardeşe sahip olmaları ve tek çocuklarının kardeşi olmadığı için yalnız kalacağına inanmalarının kaygı ve üzüntü duymalarına neden olduğu söylenebilir. Katılımcılardan M.B “*çocuğumu hayatta tek başına bırakacak olmam beni çok üzüyor, açıkçası bir kardeşinin olmasını gerçekten istiyorum*”, I.A ise; *tek çocuk olmasından dolayı şöyle bir kardeşi olsun isterdim, yalnız kalmaması için...*” sözleri tek çocuğun yalnız kalacağı düşüncesinden dolayı üzgün olduğunu göstermektedir.

Akademisyen annelerin iş yoğunluklarının yanı sıra tek bir çocukla ilgilenmeleri boş vakitlerinin büyük bir kısmını çocuklarına ayırmaları, maddi yönden tek çocuğun masraflarının daha az olması gibi nedenler tek çocuğu tercih edilebilir hale getiren faktörler arasında yer aldığı düşünülebilir. Fakat akademisyenler kadınların gelecekteki çocuk doğurma niyetleri sorulduğunda, çocuk sahibi olmayla ilgili olumlu düşüncelere sahip oldukları ve imkanları olsa iki veya üç çocuk yapmayı tercih ettikleri ortaya çıkmıştır (Kemkes-Grottenthaler, 2003). Bu araştırmada, tek çocuğun akademik kariyer

yapma konusunda kolaylık sağlayacağı yanı sıra, kariyer düşüncesi olmadığında annelerin birden fazla çocuk sahibi olmak istedikleri söylenebilir. Akademisyen annelerin kardeşli bir aileden gelmiş olmaları ve çevresinde çok az sayıda tek çocuklu ailelerin olması çocukları üzerinde kardeş vurgusunun güçlenmesine neden olmuş olabilir. Kardeş sahibi olmanın bir çocuk için yalnızlıktan kurtulma ve gelecek için sosyal destek unsuru olduğunun düşünülmesinin, annelerin çocukları için yalnızlık ve gelecek vurgusunun ortaya çıkmasına zemin hazırladığı söylenebilir.

4.4. Tek Çocuk Sahibi Olmanın Kolaylık ve Zorluklarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Katılımcılara “*Tek çocuk sahibi olmanın kolaylıkları ve zorlukları nelerdir?*” sorusu yöneltilmiş ve bu soruya vermiş oldukları yanıtlardan kolaylıklar ve zorluklar olmak üzere iki kategori oluşturulmuştur. Elde edilen kategoriler ilgili literatür kapsamında tartışılmış ve yorumlanmıştır. Tablo 5’te tek çocuk sahibi olmanın kolaylıkları ve zorluklarına ait kod ve kategorilerin frekans dağılımına yer verilmiştir.

Tablo 5

Tek Çocuk Sahibi Olmanın Kolaylık ve Zorluklarına Ait Kod ve Kategorilerin Frekans Dağılımı

Kategori	Kod	f
Kolaylıklar	Yeterince ilgilenebilme	6
	Sorumluluğun azalması	4
	Hayatı rahat yaşamak	3
	Maddi olanakların yeterliliği	3
	Bakım kolaylığı	2
	Söz dinlemesi	1
	Kardeş kıskançlığının olmaması	1
Zorluklar	Yalnız olması	3
	Daha fazla ilgi istemesi	2
	Ebeveyne bağımlı olma	2
	Çocuktan beklentilerinin çok olması	1
	Toplumun tek çocuğu kabul etmeyişi	1

Tablo 5’te görüldüğü gibi yeterince ilgilenebilme, sorumluluğun azalması, hayatı rahat yaşamak, maddi olanakların yeterliliği, bakım kolaylığı, söz dinlemesi ve kardeş kıskançlığının olmaması tek çocuk sahibi olmanın kolaylıklarıdır. Çocuğun yalnız olması, daha fazla ilgi istemesi, ebeveyne bağımlı olması, çocuktan beklentilerinin çok olması ve toplumun tek çocuğu kabul etmeyişi tek çocuk sahibi olmanın zorlukları arasındadır.

Tablo 5'te kolaylıklar kategorisinde yer alan yeterince ilgilenebilmenin en sık ifade edilen kolaylık olduğu ve bunu sorumluluğun azalmasının, hayatı rahat yaşamının ve maddi olanakların yeterliliğinin takip ettiği görülmektedir. Zorluklar kategorisinde yer alan çocuğun yalnız olmasının en sık ifade edilen zorluk olduğu ve bunu daha fazla ilgi istemesi ve ebeveyne bağımlı olması gibi zorlukların takip ettiği görülmektedir. Tablo 5'te görüldüğü gibi tek çocuk sahibi olmanın zorlukları (f:9) ile kıyaslandığında kolaylıklarının (f:20) daha ağır bastığı görülmektedir. Ayrıca katılımcılardan 3'ü sadece kolaylıkları; 6'sı ise hem kolay hem zor tarafları olduğunu belirtmiştir. Bu kategorileri yansıtan bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

Katılımcılardan M.B çocuğuyla yeterince ilgilenebildiğini "...ben tek parçayım tek çocuğu idare etmek zorundayım bu tarz kolaylıkları söz konusu, ya da bütün enerjimi ona verebiliyorum. İkiye üçe bölünmek diye bir şey yok geriye kalan tüm enerjinizi ona aktarabildiğim için onun gelişimine katkı sağladığımı görebiliyorum." sözleriyle ifade etmiştir. Katılımcılardan D.Ç tek çocuğun daha az sorumluluk taşımamasını "Mesela iki üç çocuğu olan arkadaşlarım yaşları farklı olduğu için bir onun işine gidiyor sonra diğerine koşuyor. Daha fazla sorumluluğu var birden fazla çocuğu olanların, biz onu yaşamıyoruz." sözleriyle ifade etmiştir. T.G adlı katılımcı hayatı rahat yaşadığını "...Zamanın büyük kısmını ona ayırıyorum. Akademik personel olmak gerçekten bir kadın için çok zorlu bir iş üstüne bir de çocuk eklenince işin içinden çıkmakta güçlük çekiyorum ikinci bir çocuk olsaydı herhalde çok daha az zaman ayırabilirdim. O yüzden ona zaman ayırabilme açısından daha avantajlı olduğumu düşünüyorum" sözleriyle ifade etmiştir. Katılımcılardan A.E çocuğuna tek olduğunu için maddi yönden daha fazla imkan sunduğunu şöyle ifade etmiştir: "...Bir kere maddi olarak iyi bir okulda okutabilme şansım oluyor tabi ona göre bölmüyorsun paranı, ikincisi odağın yine tek çocukta oluyor onun eğitimi ile özel olarak, mesela oğlum doğduğundan beri sürekli olarak psikolog, psikiyatri, çocuk gelişimci, hep bunlarla ilgili iyi okulları iyi hocaları seçtim..."

Katılımcılardan M.B tek çocuk sahibi olmanın zorluklarını anlatırken çocuğunun yalnız olduğunu "*Yalnız olması kesinlikle zorluk çünkü tek başına çok fazla oyun kurmayı sevmiyor ya da çok kısa sürüyor oyuncaklarıyla zaman geçiriyor.*" sözleriyle ifade etmiştir. Katılımcılardan I.A çocuğunun daha fazla ilgi istediğini, "*Zorlukları daha fazla ilgi daha fazla sorumluluk ve daha fazla ilgi gerektirmesi. Bunun yanı sıra oyun arkadaşı olarak tek beni görüyor çünkü çok fazla arkadaşı yok o nedenle oyun üretmede zorluk yaşıyorum, işte onunla farklı aktiviteler yapmak, parka çıkarmak, oyun üretmek... çünkü*

onun zaman kavramı yok. Sabah da akşam da parka çıkmak istiyor ama dinlenemiyorsunuz ve dinlenmek, istediğiniz vakti ona vermek zorunda kalıyorsunuz tek çocuk olduğu için o sıkıntı bu da beni yoruyor.” sözleriyle ifade etmiştir. Tek çocuğun ebeveyne bağımlı olduğunu M.B adlı katılımcı ise *“Zorlukları çocuğunuzun size çok fazla düşkün olması, evde üç kişilik bir aile olduğumuz için ya anneye ya babaya gidiyor onunla sizinle sürekli oyun arkadaşı olmak zorundasınız ama sizin evde başka böyle görevleriniz de var işte çocuk bunu sizden kısıtlıyor evde onun bir arkadaşı olsa ya da kardeşi olsa belki böyle olmazdı.”* sözleriyle ifade etmiştir.

Literatürde tek çocuk sahibi akademisyen annelerin tek çocuk sahibi olmanın kolay ve zor yönlerini ortaya koyan herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bununla birlikte ebeveynlerin çocuk yetiştirme zorluklarını inceleyen bir araştırmada, iki veya daha fazla çocuğu olan ebeveynlerin ebeveynliği tek çocuğun ebeveynliğinden daha yorucu ve zor buldukları ortaya çıkmıştır (O'Brien, 1996).

Akademisyen annelerin çalışma hayatında zamanın ne kadar değerli olduğu düşünülürse tek çocuklu olmanın kolaylığı bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Akademisyen annelerin yoğun iş hayatlarından arta kalan zamanlarını tek bir çocuğa verebilmiş olmaları ve onunla daha fazla ilgilenmeleri tek çocuk sahibi olmanın başlıca kolaylıkları arasında sayılabilir. Akademik alanda çalışan bir kadın için zamanın ne kadar değerli olduğu ve üstlendiği sorumlulukların fazlalığı da düşünülürse, çocuk sayısının artmasının daha fazla sorumluluk getireceği ve tek çocuğun daha az sorumluluk ifade etmesi başlı başına bir kolaylık olarak düşünülebilir. Bir ailede çocukların fazlalığı birden fazla plan yapmak anlamına gelmektedir. Çalışan annelerin çalışmayan annelerden daha fazla çocukla ilgili zorluk veya davranış problemi yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır (Jordan, Cobb ve McCully, 1989; Sperry, 1993). Çocuk sayısının azlığı bu problemlerin de azalmasını sağlayabilir. Sosyal hayat içerisinde plan yapmak isteyen bir annenin tek bir çocukla yapacağı plan ile birden fazla çocuk ile yapacağı plan bir olmamaktadır. Her çocuğun kendisine özgü sorumlulukları olduğu için tüm bu sorumlulukları aynı çatı altında birleştirmek akademisyen bir anne için zor olabilmektedir. Çocuk bakımının zorluğu annenin iş verimliliğini ve performansını da etkileyebilir. Bir çocuğun hastalığı veya güvenilir çocuk bakım merkezi bulma güçlüğü bir ebeveynin işe kendisini verme durumunu etkileyebilir (Fuqua ve Labensohn, 1986).

Tek çocuk sahibi olmanın kolaylıkları olduğu gibi zorluklarının da olduğu kadın akademisyenler tarafından ifade edilmiştir. Çocuğun ebeveyne bağımlı olmasının bir zorluk olması yanında gerekli ve önemli olduğu da kuramcılar tarafından ifade edilmektedir. Bebeğin, sosyal ve duygusal açıdan gelişebilmesinde annenin duyarlılığı anne ile bebek arasındaki bağın kuvvetlenmesini sağlamaktadır (Denham 1993; Isabella 1993). Çocuğun yalnız olmasının bir anneye getirdiği zorluklardan belki de en önemlisi çocuğun oyun arkadaşının olmamasıdır. Akademisyen annelerden I.A tek çocuğun yalnız olmasının ve daha fazla ilgi istemesinin zorluğunu anlatırken “...*Bunun yanı sıra oyun arkadaşı olarak tek beni görüyor çünkü çok fazla arkadaşı yok o nedenle oyun üretmede zorluk yaşıyorum, işte onunla farklı aktiviteler yapmak, parka çıkarmak, oyun üretmek...*” ifadelerini kullanmıştır. Dolayısıyla bir kardeşin veya oyun oynayacak bir akranının olmaması çocuğun doğal olarak anneyi ya da babayı oyun arkadaşı olarak görmesine neden olabilmektedir. Anne ve babaların çocuklarıyla oyun oynamaları ve onlara zaman ayırmalarının gerekli olmasının yanı sıra “oyun arkadaşı” rolünü almaları onlara bir zorluk getirebilmektedir. Winnicott (1998) oyun oynamanın güven içerdiğini ve başlangıçta bebek ile anne figürü arasındaki ilişkiden kaynaklandığını belirtmiş, yaşamının erken döneminde bebeğin neredeyse mutlak bir bağımlılık durumu içinde olduğu ve anne figürünün kendisine uyum göstereceğine kesin gözüyle bakacağını öne sürmüştür. Kadın akademisyenler, özellikle ev işleri ve çocuk bakımı nedeniyle “kapısını çekip evin bir odasında kalma” olanağı bulamadıklarını, evde kaldıkları günlerin kendi ailelerince dahi “boş günleri” gibi değerlendirilebildiğini ifade etmişler (Öztan ve Doğan, 2015). Tek çocuk olmasının anneye verdiği başka bir zorluk ise daha fazla ilgi istemesidir. Anneyi oyun arkadaşı rolünde görmesi de daha fazla ilgi istemesinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Ayrıca daha fazla ilgi istemesinin, tek çocuğun ebeveynine bağımlı olmasının yolunu açtığı söylenebilir. Literatür incelendiğinde tek çocuk sahibi olmanın kolaylıkları ve zorlukları ile ilgili herhangi bir araştırmaya rastlanmamış olunması yapılan araştırmadan elde edilen bulguların özgünlüğünü ortaya çıkarmaktadır.

4.5. Tek Çocuk Sahibi Olmada Eş ve Diğerlerinden Alınan Tepkiler ve Gerekçelerine İlişkin Bulgular ve Yorum

Katılımcılara “*Tek çocuk sahibi olmanızda eşinizden ve çevrenizden ne tür tepkiler alıyorsunuz?*” sorusu yöneltilmiş ve bu soruya vermiş oldukları yanıtlardan eşlerin tek çocuğu isteme gerekçeleri ve diğerlerinden alınan tavsiyeler olmak üzere iki kategori oluşturulmuştur. Diğerlerinden alınan tavsiyeler kategorisi de ikinci çocuk ve tek çocuk için gerekçeler olmak üzere iki alt kategoriye ayrılmıştır. Elde edilen bulgular ilgili literatür kapsamında tartışılmış ve yorumlanmıştır. Tablo 6’da tek çocuk sahibi olmada eş ve diğerlerinden alın tepkiler ve gerekçelerine ait kod, alt kategori ve kategorilerin frekans dağılımına yer verilmiştir.

Tablo 6

Tek Çocuk Sahibi Olmada Eş ve Diğerlerinden Alın Tepkiler ve Gerekçelerine Ait Kod-Alt Kategori ve Kategorilerin Frekans Dağılımı

Eşin Verdiği Tepkiler			Diğerlerinin (Arkadaş, Ebeveynler vs.) Tepkileri			
Kategori	Kod	f	Kategori	Alt Kategori	Kod	f
Tek çocuğu isteme gerekçeleri	Sorumluluğu göze alamama	3	Tavsiyeler	İkinci çocuk için gerekçeler	Kardeşsiz ve yalnız kalması	9
	Yeterli görme	2			Bir kız bir erkek çocuğun ideal olması	3
	Sevgisini paylaşamama	1			Pişmanlık duyma	2
	İdeal bir çocuk yetiştirmek isteme	1			Çocuğun bencil olmaması	1
					Tam bir aile olamama	1
				Annenin yalnız kalmaması	1	
				Gerek olmadığını düşünme	2	
				Tek çocuk için gerekçeler	Kendisiyle ilgilenmesi gerektiği	1

Tablo 6’da çevreden ikinci çocuğu yapma yönünde tavsiye alma gerekçelerinin (f:17); tek çocukla devam etme yönünde tavsiye almanın gerekçelerinden (f:3) daha ağır bastığı görülmektedir. Ayrıca katılımcılardan yedisinin eşleri tek çocuğu; bir katılımcının eşinin ikinci çocuğu istediği; bir katılımcının ise eşinden boşandığı tespit edilmiştir.

Katılımcılardan ikisi hariç tümü çevrelerinden ikinci çocuğu yapma yönünde tavsiye alırken; sadece iki anne tek çocukla devam etme yönünde tavsiyeler almıştır.

Tablo 6’da görüldüğü üzere anneler, eşlerin tek çocuğu isteme gerekçeleri kategorisinde sorumluluğu göze alamama, yeterli görme, sevgisini paylaşamama ve ideal bir çocuk yetiştirmek isteme gerekçelerini ileri sürdüklerini belirtmişlerdir. İkinci çocuk için gerekçeler alt kategorisinde yer alan kardeşsiz ve yalnız kalması, bir kız bir erkek çocuğun yeterli olması, pişmanlık duyma, tam bir aile olamama, annenin yalnız kalmaması, çocuğun bencil olmaması ikinci çocuğu yapma yönünde çevreden gelen tavsiyelerin gerekçeleridir. Tek çocuk için gerekçeler alt kategorisinde yer alan gerek olmadığını düşünme ve annenin kendisiyle ilgilenmesi gerektiği tek çocukla devam etme yönünde çevreden gelen tavsiyelerin gerekçeleridir.

Eşlerin tek çocuğu isteme gerekçeleri kategorisinde yer alan sorumluluğu göze alamamama ve yeterli görmenin en sık ifade edildiği görülmektedir. Çevrenin ikinci çocuk için gerekçeleri alt kategorisinde yer alan kardeşsiz ve yalnız kalmasının en sık ifade edildiği; bunu bir kız bir erkek çocuğun ideal olduğu gerekçesinin takip ettiği görülmektedir. Aşağıda bu alt kategorileri yansıtan bazı alıntılara yer verilmiştir.

Eşiyle aynı fikirde olan D.Ç adlı katılımcı sorumluluğu göze alamadıklarını “*Aynı şeyi o da düşünüyor bakamayacağımızı düşünüyor, yaşam şartlarımız, çalışma şartlarımızdan dolayı, biz büyüttüğümüzde yanımızda büyüklerimiz yoktu tek büyüttük o yüzden ikinci olsa nasıl olur diye tabi ki düşünüyoruz ama hep duruyoruz nasıl büyüyecek nasıl bakacağız, çünkü devir kötü bir devir kime güvenip bırakacağız diye düşününce tek kalıyor.*” sözleriyle ifade etmiştir. Eşiyle aynı fikirde olan A.E tek çocuğun yeterli olduğunu “*Eşimde zaten öyle çok çoğalmak derdinde bir insan değil o da benim gibi düşünüyor, nitelikli olsun yaptığımız şey neyse evlilik, çocuk vs. ne gerekiyorsa kader bize neyi sunuyorsa biz onu yaşadık...*” sözleriyle ifade etmiştir.

Katılımcılardan S.E çevresinden tek çocuğun kardeşsiz ve yalnız kalacağı gerekçesiyle ikinci çocuğu yapması yönünde aldığı tavsiyeyi “*Hep tek kalmanın mutlaka bir kardeşi olmalı, yalnız büyümemeli herkesin tepkisi bu şimdiye kadar da çok soruldu neden ikinciye düşünmediniz hadi artık yaşınız geldi falan... Çocuk yalnız büyümesin ileride size değil kardeşe ihtiyacı olacak, ileride hep böyle eksik hissedecek belki arkadaşlarının kardeşleriyle yaşadığı durumlarda kendini eksik hissedecek, aldığımız tepkiler böyle.*” sözleriyle ifade etmiştir. Katılımcılardan T.Y., çevresinden bir kız bir

erkek çocuğun ideal olduğu gerekçesiyle ikinci çocuğu yapması yönünde aldığı tavsiyeyi *“Tek çocuğa mı kalacaksın erkek çocuğum olduğu için, keşke kızın olsa diyorlar. Bir kızın olmalı diyorlar erkek çocuk gider birinin yanına senin yanına bile geleceği meçhul diyor ama kız öyle değil diyor her zaman senin dizinin dibinde olur falan diyor... çevre genelde gelecek yatırımı olarak bunu bana kodluyor yani... Yani tek çocuk yetersiz diyorlar yani doğurganlığımın dışına çıkmadan ikinci çocuğu yapmam gerektiğini düşünüyorlar.”* sözleriyle ifade etmiştir.

Katılımcılardan M.G., çevresinden ikinci çocuğa gerek olmadığı gerekçesiyle tek çocukla devam etmesi yönünde aldığı tavsiyeyi *“İşte iyi yapmışsın çok çocuk zordur falan, tek çocuk daha rahattır üçüyle uğraşmak da var. Mesela üç çocuğu olan arkadaşım beni destekledi, benim üç kere yaşadığım sıkıntıları sen bir kere yaşayacaksın diye.”* sözleriyle ifade etmiştir. Katılımcılardan M.B., çevresinden kendisiyle ilgilenmesi gerekçesiyle tek çocukla devam etmesi yönünde aldığı tavsiyeyi *“Annem kesinlikle tek çocuk taraftarı yeterli diyor bundan sonra kendinle ilgilen diyor, çünkü kendimle çok uzun zaman ilgilenemediğimin farkında.”* sözleriyle ifade etmiştir.

Akademisyen kadınların kendileri gibi akademisyen eşlerle evlenmeleri yapılan bazı araştırmalara konu olmuştur. Kadın akademisyenlerin eşlerinin de akademisyen olmaları (Acar, 1996; Özkanlı ve Korkmaz, 2000) tek çocuk sahibi olmalarında etkili olduğu düşünülmektedir. Bu duruma literatürde “içeriden evlenme geleneği” adı verilmektedir (Özkanlı ve Korkmaz, 2000). Bu araştırmada katılımcıların dördü akademisyen bir eşe sahiptir. Eşlerin tek çocuğu yeterli görmeleri ve ikinci çocuğun sorumluluğunu almak istememeleri her iki ebeveynin de çalışıyor olması ve çocuğun bakımıyla ilgilenecek birisinin olmaması ve kişisel kararlarının bir sonucu olduğuyla açıklanabilir.

Literatürde tek çocuk sahibi akademisyen annelerin tek çocuk sahibi oldukları için eşlerinden ve çevrelerinden aldıkları tepkileri ortaya koyan herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bununla birlikte tek çocukların yalnız ve huzursuz oldukları (Roberts ve Blaton, 2001; Sorensen, 2008; Thompson, 1974) bulguları, bu araştırmada çevrenin annelere tek çocuğun kardeşsiz yalnız kalacağı gerekçesi ikinci çocuk yapma tavsiyesinde bulunmasıyla örtüşmektedir. Her ne kadar tek çocuğun kardeşsiz büyüdüğü için yalnız kalacağı şeklinde bir inanış olsa da günümüzde kreş, bakım evleri vb. olanakların artması

ile tek çocukların erken yaşlardan itibaren arkadaş edinmeye başladıkları düşünüldüğünde daha az yalnız kalacakları söylenebilir.

Annelerin çevrelerinden ikinci çocuk için aldıkları tavsiyenin bir diğer gerekçesi ise bir kız ve bir erkek çocuğun ideal olmasıdır. Ebeveynlerin çocuk sahibi olduklarında çocuklarına karşı algıları ve çocuğa bakış açılarında değişiklikler olabilmektedir. TÜİK (2016c) verilerine göre, bireylere Türkiye'deki çocuklarla ilgili algıları sorulduğunda; %92,3'ünün anne-babaları yaşlandığında çocuklarının onlara bakmasını istedikleri ve %83'ünün çocuğu büyüdüğünde anne babasına maddi olarak katkı sağlayacağı için çocuk sahibi olmak istedikleri belirlenmiştir. Ailelerin tek çocuk ile yetinmedikleri ve iki çocuğu olan bireylerin daha fazla çocuk sahibi olmak istemedikleri, iki veya üç çocuğun ideal olduğunu düşündükleri ortaya çıkmıştır (Schoen, Kim, Nathanson, Fields ve Astone, 1997). Bu bulgular ışığında, en az iki çocuğun ideal olduğu, tek çocuğun yetmediği yönünde bir kanının olduğu söylenebilir. Bu kanıdan dolayı akademisyen annelerin, biri kız biri erkek olmak üzere iki çocuğa sahip olma yönünde tavsiyeler aldıkları söylenebilir.

TÜİK (2016c) araştırmasına göre ebeveynlerin çocuk sahibi olmaya dair düşünceleri sorulduğunda katılımcıların yarısından fazlasının, çocuğun annenin sosyal, eğitim ve iş hayatını olumsuz etkileyeceğini düşündüğü ortaya çıkmıştır. Bu bulgu, bu çalışmada elde edilen tek çocukla devam etme tavsiyesinin annenin kendisi ile ilgilenmesi gerektiğini gerekçesini açıklar niteliktedir. Sadece akademisyen anneler değil çalışan tüm annelerin çocuk büyütürken kendilerine zaman ayırmadıkları ve bundan şikayet ettikleri bilinmektedir. Siegel ve Haas (1963), çalışan annelerin eşleri tarafından çocuk bakımı ile ilgili daha fazla destek gördüklerini, sahip oldukları çocuk sayısının daha az olduğunu, eşleri ile ilişkilerinin tatmin edici olduğunu, ev ortamlarının daha fazla eşitlikçi ve aile üyelerinin evle ilgili işlere aktif katıldıklarını vurgulamıştır. Yapılan araştırmalar, çalışan annelerin çocuğun eğitim faaliyetlerine annenin harcadığı zamanın çalışmayan annelere göre daha fazla olduğunu göstermektedir (Nock ve Kingston 1988). Anne ve babanın ikisinin de çalışıyor olması durumunda çocuğun bakımı ile ilgili zaman dağılımının incelendiği bir çalışmada, çalışan babaların hafta sonu çocuklarına ayırdıkları zamanın arttığı ve çalışan annelerin ise hafta içi daha çok çocuklarına zaman ayırdığı görülmektedir (Gutiérrez-Domènech, 2010). Akademisyen bir annenin iş yoğunluğu ve birden fazla çocuk ile ilgilenmesinin zorluğunun çevresi tarafından bilinmesinden dolayı tek çocuğun yeterli olacağı ve annenin kendisiyle ilgilenmesi gerektiği yönünde tavsiyeler verilmiş olabilir.

4.6. Ebeveynlik Stili/Tutumu ve Birden Fazla Çocuğu Olan Annelerden Farklılıklarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Katılımcılara “*Tek çocuk sahibi bir anne olarak ebeveynlik tarzınızı nasıl tanımlarsınız ve birden fazla çocuğu olan ebeveynlerden farklılıklarınız nelerdir?*” sorusu yöneltilmiş ve bu soruya vermiş oldukları yanıtlardan annelerin kendi ebeveynlik stilleri demokratik tutum, koruyucu tutum ve otoriter tutum olmak üzere üç kategoriye ayrılmıştır. Ebeveynlik stillerindeki farklılıklar kendi ebeveynlik tarzı/tutumu ve birden fazla çocuğu olanların ebeveynlik tarzı/ tutumu olmak üzere iki kategoride toplanmıştır. Elde edilen bulgular literatür kapsamında tartışılmış ve yorumlanmıştır. Tablo 7’de annelerin ebeveynlik stilleri ve birden fazla çocuğu olan ebeveynlerden farklılıklarına ait kod ve kategorilerin frekans dağılımına yer verilmiştir.

Tablo 7

Annenin Ebeveynlik stilleri ve Birden Fazla Çocuğu Olan Ebeveynlerden Farklılıklarına Ait Kod ve Kategorilerin Frekans Dağılımı

Ebeveynlik Stilleri			Ebeveynlik Stillerindeki Farklılıklar		
Kategori	Kod	f	Kategori	Kod	f
Demokratik	İlgili	5	Kendisinin Ebeveynlik Tarzı/Tutumu	Koruyucu	6
	Sabırlı	1		Otoriter	3
Kontrolcü	Fedakar/Özverili	2		Demokratik	3
	Kontrolcü	2	Birden Fazla Çocuğu Olanların Ebeveynlik Tarzı/Tutumu	İlgisiz ve Yorgun (Çocuğuna Yeterince Vakit Ayıramayan)	5
Otoriter	Disiplinli	2			
	Kuralcı	1	Otoriter ve şiddet yanlısı	1	

Tablo 7’de görüldüğü gibi annelerin kendi ebeveynlik stillerini demokratik kategorisinde yer alan ilgili ve sabırlı; koruyucu kategorisinde yer alan fedakar/özverili ve kontrolcü; otoriter kategorisinde yer alan disiplinli ve kuralcı olarak tanımlamışlardır. Ebeveynlik stillerindeki farklılıklara bakıldığında kendisini ebeveynlik tarzı kategorisinde koruyucu, otoriter ve demokratik; birden fazla çocuğu olanları ebeveynlik tarzı kategorisinde ilgisiz ve yorgun, otoriter ve şiddet yanlısı olarak tanımlamışlardır. Tek çocuğu olan katılımcıların çoğu kendisini demokratik bir ebeveyn olarak görürken (f:5); birden fazla çocuğu olanlarla karşılaştırdıklarında kendilerini daha koruyucu (f:6) bulduklarını ifade etmişlerdir. Tek çocuğu olan katılımcıların çoğu, birden fazla çocuğu olan ebeveynleri ilgisiz ve yorgun olarak (f:5) tanımlamışlardır.

Tablo 7’de katılımcıların kendi ebeveynlik stillerini tanımlarken demokratik kategorisinde yer alan ilgili olmayı en sık ifade ettikleri; bunu koruyucu kategorisinde yer alan fedakar/özverili ve kontrolcü olma; otoriter kategorisinde yer alan disiplinli olmanın takip ettiği görülmektedir. Kendi ile birden fazla çocuğu olanların ebeveynlik tarzını karşılaştırdıklarında katılımcıların, kendi ebeveynlik stili kategorisinde koruyucu olmayı en sık ifade ettikleri; bunu otoriter ve demokratik olmanın takip ettiği görülmektedir. Katılımcıların birden fazla çocuğu olanları, en çok ilgisiz ve yorgun ebeveynlik stili kategorisinde tanımlamaları ortaya çıkmıştır.

Katılımcılardan A.E ilgili olduğunu “*Onun bireysel emeklilik var oğlumun on yıl, doğduğundan beri yapıyorum, üç yıl sonra emekli olacak mesela her ay bir para yatırıyorum, yatırım yapıyorum nende yapıyorum ona kira geliri falan olur. İleride bizler gibi bir şeyler yapmak zorunda olarak değil de severek yapsın işini ne yapacaksa, para kazanmak uğruna mutsuz olsun istemem oğlumun...*” sözleriyle ifade etmiştir. Katılımcılardan M.B çocuğuna karşı fedakar/özverili olduğunu “*Çok fedakar olduğumu gerçekten düşünüyorum hayatta herhalde hiç kimseye karşı bu kadar özverili değildim tabi ki şu yaşlarda en çok anne ve babamızın değerinin farkına varıyoruz ama yine de onlara bile o kadar özverili, sabırlı olmadığımı görüyorum yani kendimde böyle sınırlar aştım daha genişlemiş sınırlara.*” şeklinde dile getirmiştir. Katılımcılardan M.G, kendisini kontrolcü bulduğunu “*...genelde kararları ben veririm, kızım ve eşim bana danışırlar. Tabii ki belli şeylere birlikte karar veriyoruz ama yani son noktayı benimle beraber koymaları düşüncemi önemsemeleri biraz mantığımın kuvvetli olması otoriter yapımın da kuvvetli olduğundan olsa gerek, asıl kararları ben verdim... ben kişilik olarak öyle kontrolcü bir yapıya sahibim.*” sözleri ile ifade etmiştir. Katılımcılardan D.Ç. disiplinli olduğunu şöyle ifade etmiştir: “*Ben çok disiplinliyim çok kuralcıyım istemesem de belki yapısal olarak zaten öyleyim de tek oluşu da bunu fazlasıyla getirdi yani kuralcıyım. Yemek saatleri önemlidir benim için yemese de olur ama saatinde oturmalı, yapılacak bir dersi varsa yapmalı yapmazsa kesinlikle rahatsız olurum. Yatma saati, kitap okuma saati, bir saatten fazla televizyon ve telefon bakamaz gibi olması gerekenleri kontrol altına almaya çalışır ve yaparım yapılmadığında karşılıklı ne yazık ki geriliriz.*”

I.A adlı katılımcı kendisiyle, birden fazla çocuğu olanların ebeveynlik stillerini kıyaslarken kendisinin daha korumacı olduğunu şöyle ifade etmiştir: “*Farklı olduğumu düşünüyorum evet çünkü daha korumacıyım daha temkinli yaklaşıyorum. Ama diğerleri böyle olmayabilir çünkü bir çocuğa verdiği vakit ile birkaç çocuğa verdiği vakit ve*

sorumluluk paylaşılnca benim çocuğuma verdiğim vakit ve sorumlulukla karşılaştırdığımda veremeyebilir çünkü büyük performans gerektirir diye düşünüyorum.”

Katılımcılardan D.A kendisiyle, birden fazla çocuğu olanların ebeveynlik stillerini kıyaslarken kendisinin demokratik olduğunu ve birden fazla çocuğu olan ebeveynlerin otoriter ve şiddet yanlısı olduğunu “İki üç çocukla benim kadar demokratik olamazlar daha otoriter olurlar bağırip çağırırlar ben öyle bağırmam. Özelde konuştuğum arkadaşlarım çocuklarına iki üç yaşındayken şiddet uyguladığını söylüyor. Mesela hiç olmadı bizde öyle şeyler. Üç çocuğum olsa o kadar iyi olamam...” sözleriyle ifade etmiştir. T.G adlı katılımcı kendisinin otoriter olduğunu fakat birden fazla çocuğu olanların ilgisiz olduklarını “ Bir çocuğu daha olsaydı hem onu hem de ötekini aynı anda kontrol edemeyeceğim için mecburen bir yerden salacaktım ve bu kadar otoriter olmayacaktım diye düşünüyorum, birden fazla çocuğu olan ebeveynlerin bu konuda daha rahat olduğunu düşünüyorum... birden fazla olduğu zaman insan yetişemediği için bir yerden sonra bırakıyor gibi geliyor bana çünkü her şeyi kontrol etme şansı yok, tek çocuk olduğunda da kontrol etme şansımız yok aslında sorumluluklar arttıkça mecburen bir tarafları bırakmak zorunda kalırsınız ya bu da onun gibi bir şey.” sözleriyle ifade etmiştir.

Kıgılı (1994) yaptığı araştırmada, tek çocuğa sahip ailelerin, aile yapılarını değerlendirmelerinin, diğer (2-3, 4-5, 5-6, 7 ve üstü çocuk) gruplara göre anlamlı derecede daha olumlu olduğunu saptamıştır. Yapılan bir araştırmada, çalışan annelerin demokratik ebeveynlik tutumunu tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır (Von Der Lippe, 1999). Çalışan annelerin çalışmayan annelere göre daha demokratik bir tutum sergiledikleri ve baskıcı-otoriter tutumlarında azalmaların olduğu (Özyürek ve Tezel Şahin, 2005), anne-babaların öğrenim düzeyi arttıkça çocuklarına karşı demokratik tutumlarının arttığı ve öğrenim düzeyi düştükçe daha baskıcı ve disiplinli tutumlarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Arı ve diğ., 1995; Mızrakçı, 1994; Özyürek ve Poyraz, 2005; Şendoğdu, 2000). Bu araştırmalar eğitim düzeyinin, demokratik tutum sergilemede belirleyici faktörlerden biri olduğunu göstermektedir. Bu araştırmada akademisyen annelerin hepsinin doktora düzeyinde oldukları düşünüldüğünde; kendilerini demokratik olarak tanımlamaları beklenen bir bulgu olarak değerlendirilmiştir.

Yüksek öğrenim gerektiren avukatlık, doktorluk, akademisyenlik gibi mesleklerde çalışan annelerin ev hanımı olanlardan daha koruyucu tutum sergiledikleri ortaya çıkmıştır (Ömeroğlu, 1996; Şendoğdu, 2000; Özyürek, 2004). Yapılan bazı

araştırmalarda, çalışan annelerin çocuklarını ihmal ettiklerini düşünerek suçluluk duygusuna kapıldıkları için çocuklarına karşı aşırı korumacı bir şekilde davranabildikleri görülmüştür (Ayyıldız, 2005; Deković ve Gerris, 1992; Mızrakçı, 1994). Eğitim düzeyi ve ekonomik durumu yüksek olan ve çalışan annelerin aşırı korumacı tutumlarının arttığı gözlenmiştir (Tortumluoğlu, 1999). Annenin çalışmasının çocuğuna karşı otorite kurma durumunu azalttığı ve daha koruyucu olduğu, sabırlı ve izin verici olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Şen ve Boyraz, 2017). Bu araştırma bulguları, bu çalışmada bazı annelerin kendilerini daha korumacı olarak tanımladıkları bulgusunu destekler niteliktedir.

Bunun yanı sıra annelerin öğrenim durumlarının demokratik ebeveynlik tutumu üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı (Belkıs, 2016); annenin öğrenim düzeyinin yükselmesiyle birlikte daha az koruyucu, baskıcı ve otoriter davranmaya eğilimli oldukları (Haktanır, Baran ve Alisinanoğlu, 1998) bulgularına da ulaşılmıştır. Bu araştırma bulguları, bu çalışmada bazı annelerin kendilerini otoriter ve disiplinli tanımladıkları bulgusunu desteklemektedir.

Yapılan bir çalışmada, tek çocuğa sahip olan annelerin koruyucu ve baskıcı çocuk yetiştirme tutumlarının iki veya daha fazla çocuğa sahip annelerinkinden daha düşük olduğu; çalışmayan ve çocuklarıyla yeterli düzeyde ilgilenemediğini söyleyen annelerin çocuklarını daha demokratik tutumla yetiştirdikleri, çocuklarıyla yeterince ilgilenemediğini söyleyen annelerin ise daha baskıya dayalı çocuk yetiştirdikleri saptanmış, çalışan annelerde ise bu konuda anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. (Şentürk, 2007). Çalışan annelerin çalışmayan annelere göre aşırı korumacı ve sıkı disiplin tutumlarının daha düşük olduğu görülmüştür (Ayyıldız, 2005; Şanlı ve Öztürk, 2012). Başka bir çalışmada ise demokratik anne-baba tutumunu kullanma durumuna göre çalışan ve çalışmayan anneler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Altınay, 2012).

Birden fazla çocuğu olan annelerin, ebeveynlik tutumları ile ikinci veya sonraki çocuklar dünyaya geldikten sonraki tutumlarının farklı olması beklenebilir. Annelerin ebeveynlik tutumları çocukların doğum sırasına göre farklılık göstermektedir (Kammeyer, 1967). Ebeveynlerin ilk çocuklarına karşı aşırı korumacı tavırda oldukları ve daha müsamahakar davrandıkları, ikinci çocuklarına ise ilk çocuğa nazaran daha az korumacı oldukları görülmüştür (Adams, 1972; Kammeyer, 1967). Bu bulgu, tek çocuk sahibi annelerin, birden fazla çocuğu olanları ilgisiz olarak tanımlamalarını destekler

niteliktedir. Ayrıca çalışan annelerin ilk çocuklarına fazla hoşgörü göstermek yerine, kendi standartlarını dayattıkları ve ebeveynlik yapmayı öğrenirken çocuğa karşı gereğinden fazla katı davrandıkları görülmüştür (Leman, 2015). İki çocuğa sahip anne-babaların dört ve üstü sayıda çocuğa sahip anne-babalardan daha fazla demokratik tutuma sahip oldukları, dört ve daha fazla sayıda çocuğa sahip anne-babaların tek, iki veya üç çocuğa sahip anne-babalardan daha otoriter bir tutuma sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Sak, Sak, Atli ve Şahin, 2015). Yapılan bir araştırmada, çalışan anneler çalışmayanlara göre kendilerini ebeveynlik görevi ile daha fazla ilgili görmektedirler (Seçer, Çeliköz ve Songül, 2008). Çalışan pek çok annenin çocuklarına kısa süre ayırabilmelerine rağmen, yeterli ilgi ve sevgiyi gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır (Aktaş, 1994; Yavuzer, 1995). Yeşilyaprak (2007) yaptığı araştırma sonucunda, çalışmayan ev kadını annelerin çocukları üzerinde daha baskıcı ve güç gösterme davranışları sergilediklerini saptamıştır. Bu bulgular, tek çocuk sahibi annelerin, birden fazla çocuğu olanları ilgisiz ve yorgun (çocuğuna yeterince vakit ayıramayan) olarak tanımlamalarını destekler niteliktedir.

Doğum sırası ile anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmada, çocukların doğum sırası ile anne-babaların tutumları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (Tezel Şahin ve Özyürek, 2008). Başka bir araştırmada ise, üç ve daha fazla çocuğa sahip anne-babaların katı/sert disiplin tutumlarında artış görülmüştür (Özyürek ve Tezel Şahin, 2005). Bu bulgu, bu araştırmada tek çocuk sahibi olan katılımcıların, birden fazla çocuğu olanlardan farklı oldukları bulgusuyla örtüşmemektedir.

4.7. Annelerin İkinci Çocuğu İsteyip İstememe Gerekçelerine İlişkin Bulgular ve Yorum

Katılımcılara “*Yeniden çocuk sahibi olmayı düşünüyor musunuz, cevabınız evet/hayır ise bu durumda hangi faktörler etkili oldu?*” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya evet yanıtı verenlerin ikinci çocuğu istemede etkili olan faktörlere ilişkin ifadeleri gerekçeler ile endişeler olmak üzere iki kategoriye ayrılmıştır. Bu soruya hayır yanıtı verenlerin tek çocukla devam etmelerinde etkili olan faktörlere ilişkin ifadeleri iş hayatı, fiziksel/bedensel koşullar ve kişisel tercih olmak üzere üç kategori altında toplanmıştır. Elde edilen bulgular ilgili literatür kapsamında tartışılmış ve yorumlanmıştır. Tablo 8’de

annelerin ikinci çocuğu isteyip istememelerine ilişkin kod ve kategorilerin frekans dağılımına yer verilmiştir.

Tablo 8

Annelerin İkinci Çocuğu İsteyip İstememelerine Ait Kod-Alt Kategori ve Kategorilerin Frekans Dağılımı

İkinci Çocuğu İstemede Etkili Olan Faktörler				Tek Çocukla Devam Etmede Etkili Olan Faktörler			
Kategori	Kod	f		Kategori	Alt Kategori	Kod	f
Gerekçeler	Çocuğun yalnız kalmaması	4		İş Hayatı		Çalışma koşulları	2
	Çocuğun sevgisini tatması	3				Yaşının büyük olması	1
	Çocuğun güven duygusu geliştirmesi	2				Fiziksel/bedensel Koşullar	Hamilelik ve bakım zorluğu
	Kız çocuğa sahip olma ihtimali	2					
	Küçük bebek özlemi	1	Gerekçeler		Sevgisini paylaşamama		
	Gelecekte kalabalık aile olma isteği	1			Kişisel Tercih	İdeal ve tek çocuk yetiştirme arzusu	1
Endişeler	Paylaşmayı öğrenemeyeceği	1					Boşanma
		Tek çocukla güçlü aile olunamayacağı	1				

Tablo 8’de görüldüğü gibi ikinci çocuğu istemede gerekçeler kategorisinde çocuğun yalnız kalmaması, çocuğun kardeş sevgisini tatması, çocuğun güven duygusu geliştirmesi, kız çocuğa sahip olma ihtimali, küçük bebek özlemi ve gelecekte kalabalık aile olma isteği; endişeler kategorisinde çocuğun paylaşmayı öğrenemeyeceği ve tek çocukla güçlü bir aile olunamayacağı faktörlerinin etkili olduğu görülmektedir. Tek çocukla devam etmede iş hayatı alt kategorisinde çalışma koşulları; fiziksel/bedensel koşullar alt kategorisinde yaşının büyük olması, hamilelik ve bakım zorluğu; kişisel tercih alt kategorisinde sevgisini paylaşamama, ideal ve tek çocuk yetiştirme arzusu ve boşanma faktörlerinin etkili olduğu görülmektedir. Annelerin yarısından fazlası (f:5) ikinci çocuğa sahip olmayı istediklerini; diğerleri ise (f:4) tek çocukla devam edeceklerini ifade etmişlerdir.

İkinci çocuğu isteyen anneler tarafından, gerekçeler kategorisinde yer alan çocuğunun yalnız kalmaması ve çocuğun kardeş sevgisi tatması ikinci çocuğu istemede en sık ifade edilen faktörler olarak dile getirilmiştir. Endişeler kategorisinde yer alan çocuğunun tek olursa paylaşmayı öğrenemeyeceği ve tek çocukla güçlü aile olunamayacağı gerekçesi ise sadece tek bir anne tarafından dile getirilmiştir. Tek çocukla

devam etmek isteyen anneler tarafından iş hayatı alt kategorisinde yer alan çalışma koşulları (F:2) tek çocukla devam etmede en sık ifade edilen faktör olarak dile getirilmiştir.

İkinci çocuğu isteyen katılımcılardan M.B, çocuğunun yalnız kalmasını istemediğini “*Hayatta yalnız kalmasın istiyorum, ölüm hepimiz için ve de her an, yakın çevremde yakın zamanda sağlık sorunları yaşayan insanlar oldu bu durum bizlere her an gelebilir. Kardeşlerinin olmasının onda bir güven duygusu oluşturacağına inanıyorum.*” sözleriyle ifade etmiştir. İkinci çocuğu isteyen katılımcılardan T.Y ise çocuğunun kardeş sevgisi tatmasını istediğini “*Bende toplumun bir parçasıyım, toplumsal olarak çocuk her zaman kardeşsiz olarak tamam olarak görünmüyor, kardeş bilinci o çocuğun hakkı olduğu düşüncesi hani kardeşi olsun diye. Bende aynı şekilde düşünüyorum, yani tek çocuk olmak bence öteki çocuğa da haksızlık bilemiyorum...*” sözleriyle ifade etmiştir.

Katılımcılardan A.E çalışma koşullarının tek çocuğu zorunlu kıldığını “*Yani benim şartlarımda müsait değildi, zaten oğlum arabada büyüdü belki o yüzden arabaları seviyor, zordu hayat bizim için yengem şimdi yardım ediyor bize. Ama ikinci çocuk böyle bir destek almak çok zor olurdu. Bende bencil davranmak istemedim bir tane daha çocuk sahibi olacağım diye ona iyi imkan sunmadan istemedim, bir çocuğu daha arabada büyütmek istemedim.*” sözleriyle ifade etmiştir.

Yapılan araştırmalarda tek çocukların yalnız olduğu (Roberts ve Blaton, 2001; Sorensen, 2008; Thompson, 1974) ve ailelerin artık en fazla iki çocuk yapmayı tercih ettikleri (TAYA, 2016); ailelerin tek çocuk ile yetinmedikleri ancak iki veya daha fazla çocuğu olan çoğu ebeveynin daha fazla çocuğa sahip olmayı istemedikleri (Schoen ve diğ., 1997) bulgularına ulaşılmıştır. Bu araştırma bulguları, bu araştırmada annelerin tek çocuğun yalnız kalmaması gerekçesi ile ikinci bir çocuğa daha sahip olmayı istemeleriyle örtüşmektedir.

Kardeşlerinin birbirleri için oluşturduğu ortam, onların sadece gelecekteki ilişkilerini etkilemekle kalmayıp, aynı zamanda her birinin kişilik gelişimin de etkilemektedir (Balkaya, 1998). Kardeşin doğumu, ilk çocukta, büyük bir ilgi ve koruyuculuk duygusu uyandırmak ile birlikte, biraz sıkıntı ve çelişkili duyguları da beraberinde getirir (Yavuzer, 1986). Küçük kardeşiyle zaman geçiren ve onun ihtiyaçlarına cevap veren çocuklarda duygu ve düşünce kavrama becerileri daha çok gelişir, aynı zamanda küçük kardeş ablasını veya abisini model alarak olumlu sosyal

davranış geliştirir (Durgel, 2007). Kardeşler arasındaki paylaşımın, aile ortamında da güçlü bir bağa neden olduğu, bu güçlü bağda ağabey-abla-kardeş rollerinin etkisi olduğu düşünülmektedir (Dunn ve Brisbane, 1985). Akademisyen annelerin kardeşe sahip oldukları düşünüldüğünde ve kardeşlerinden maddi ve manevi destek aldıkları varsayıldığında çocukları için kardeş yapmayı düşünmeleri beklenebilir.

Tek çocukların kişilik özellikleri tanımlanırken; şımarık, yalnız, sosyal becerisi zayıf, bencil ve paylaşmayı bilmeyen özelliklere sahip olduğu öne sürülmüştür (Sorensen, 2008). Bu araştırma bulgusu, bu araştırmada annelerin tek çocuğun paylaşmayı öğrenemeyeceği endişesini destekler niteliktedir. Tek çocuk sahibi olmanın, insanlar tarafından olumsuz olarak algılandığı görülmektedir (Aydın, 2019; Doh, 1999; Jamshidi ve diğ., 2013; Roberts ve Blaton, 2001; Ogelman ve Sarıkaya, 2014). Tek çocuklarla ilgili bu olumsuz algının bireyleri birden fazla çocuk yapmaya ve tek çocukla tam bir aile olunamayacağını düşünmeye sevk etmiş olabilir.

Akademik alanda çalışan kadınların iş yoğunluklarının aile kurma ve çocuk sahibi olma durumlarını etkilediği (Demir, 2018); akademisyen annelerin çocuk sayısını kısıtladığı veya çocuk sahibi olma zamanını geciktirdiğini (Santos, 2015) gösteren araştırma bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca Rossberg (2008), anne babaların çocuklarına yeterli seviyede ilgi gösterememe, bakımı konusunda zorlanma ve çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayamama kaygısı ile çocuklarına daha kaliteli bir eğitimi garanti edebilme ve bir çocuğun getireceği kar ve zararları hesaplayarak tek çocuk yapma kararına varabildiklerini ifade etmektedir. Kadın akademisyenlerle yapılan bir çalışmada, kadın akademisyenlerin geç evlendikleri, geç çocuk sahibi oldukları ve sorumlulukların yoğunluğu, aile ve çocuk sahibi olmak konusunda akademik yaşamın yarattığı zorluklarla karşı karşıya kaldıkları bulgularına ulaşılmıştır (Yıldız, 2018). Bu araştırma bulguları, annelerin tek çocukla devam etmelerinde iş yoğunluğunun etkili bir faktör olduğunu destekler niteliktedir.

BÖLÜM V

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonuçlarına ilişkin genel bir değerlendirme yapılmış ve bu değerlendirme sonucunda tek çocuk sahibi akademisyen annelerin tek çocuk sahibi olmaya ilişkin görüşleri ortaya çıkarılmıştır. Bu kapsamda araştırmacılara ve uygulayıcılara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Sonuç

Bu araştırmanın amacı tek çocuğa sahip olan akademisyen annelerin tek çocuk sahibi olmaya ilişkin görüşlerini derinlemesine incelemektir.

Çalışma grubunu; 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Karabük Üniversitesinde çalışmakta olan 9 akademisyen anne oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desen kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan veriler yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılarak toplanmıştır.

Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre; tek çocuk sahibi akademisyen annelerin çocuklarını tanımlarken sosyal, başarılı ve zeki kişilik özelliklerinin ön plana çıktığı görülmüştür.

Annelerin tek çocuk sahibi olmalarında etkili olan faktörlere ilişkin sonuçlara göre; yoğun çalışmanın, çocuğun bakımın zor olmasının ve geç yaşta çocuk sahibi olmanın etkili olduğu ortaya çıkmıştır.

Annelerin tek çocuk sahibi olmaya ilişkin duyguları olarak mutluluk, memnuniyet, üzüntü, endişe ve rahatsızlık duymanın ön planda olduğu; düşünceler olarak çocukla ilgilenme; olumsuz düşünceler olarak kardeşlik ilişkisinden mahrum/yalnız büyümenin en sık tekrarlanan düşünce olduğu ortaya çıkmıştır.

Annelerin tek çocuk sahibi olmanın kolaylıkları olarak yeterince ilgilenebilmenin en sık ifade edilen kolaylık olduğu ve bunu sorumluluğun azalması; zorlukları olarak ise çocuğun yalnız olmasının en sık ifade edilen zorluk olduğu görülmüştür.

Annelerin tek çocuk sahibi olmalarından dolayı eşlerinden ve diğerlerinden aldıkları tepkileri ile ilgili olarak; eşlerin tek çocuğu isteme gerekçeleri olarak sorumluluğu göze alamamamanın en sık ifade edildiği; çevrenin ikinci çocuk için

gerekçeleri olarak çocuğunun kardeşsiz kalacağıının en sık ifade edildiği, bunu bir kız bir erkek çocuğun ideal olduğu gerekçesinin takip ettiği görülmektedir. Anneler gerek olmadığını düşünme ve kendisiyle ilgilenmesi gerektiği gerekçeleriyle tek çocukla devam etme yönünde çevreden tavsiye aldığı ortaya çıkmıştır.

Annelerin kendi ebeveynlik stillerini tanımlarken demokratik olarak ilgili olmayı en sık ifade ettikleri; bunu koruyucu olarak fedakar/özverili ve kontrolcü olma; otoriter olarak disiplinli olmanın takip ettiği; kendi ile birden fazla çocuğu olanların ebeveynlik tarzını karşılaştırdıklarında annelerin, kendi ebeveynlik stili olarak koruyucu olmayı en sık ifade ettikleri; bunu otoriter ve demokratik olmanın takip ettiği; birden fazla çocuğu olanların ebeveynlik stili olarak ilgisiz ve yorgun olmanın en sık tekrar edilen özellik olduğu ortaya çıkarılmıştır.

İkinci çocuğu isteyen anneler tarafından gerekçeler olarak çocuğunun yalnız kalmaması ve çocuğun kardeş sevgisi tatmasının ikinci çocuğu istemede en sık ifade edilen gerekçe olduğu; endişeler olarak çocuğunun tek olursa paylaşmayı öğrenemeyeceği ve tek çocukla güçlü aile olunamayacağı endişesinin ise sadece tek bir anne tarafından dile getirildiği; tek çocukla devam etmek isteyen annelerin en çok iş hayatını ve çalışma koşullarını dile getirdiği belirlenmiştir.

5.2. Öneriler

Bu araştırmanın bulgularına bağlı olarak araştırmacılara ve uygulayıcılara bazı önerilerde bulunulmuştur.

5.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1. Bu araştırmada, tek çocuk sahibi olan annelerin hem kendilerine hem de çocuklarına ilişkin tanımlamalarında, olumlu kişilik özelliklerine vurgu yaptıkları görülmüştür. Gelecekte geçerli ve güvenilir testler aracılığıyla, akademisyen annelerin tek çocuklarının kişilik özelliklerini ortaya çıkaracak araştırmalar planlanabilir.
2. Bu araştırmada, tek çocuk sahibi olan annelerin genelde çevrelerinden ikinci çocuğa sahip olma önerileri aldıkları görülmüştür. Bu önerileri verenlerin, birden fazla çocuğu olduğu düşünüldüğünden; birden fazla çocuğu olan anne babaların, tek çocuk sahibi olan anne babalara ilişkin bakış açılarını ortaya çıkaracak araştırmalar planlanabilir.

3. Bu araştırmada, en çok tek çocuk sahibi olan annelerin çocuğun gelecekte yalnız kalmaması gerekçesi ile ikinci çocuk tavsiyesi aldıkları ortaya çıkmıştır. Bu nedenle tek çocukların yalnız kalacağına ve bir kardeşe ihtiyaç duyacağına ilişkin inançlarının doğruluğunu test etmek için tek çocuklar üzerinde boylamsal çalışmalar yapılması önerilir.
4. Bu araştırmada katılımcılardan yarısından fazlası ikinci çocuğu istediği ortaya çıkmıştır. Bu nedenle ikinci çocuğu düşünen ancak akademisyenliğin getirdiği iş yoğunluğu nedeniyle tek çocukla devam etmek durumunda kalan kadın akademisyenlerin, çocuk sahibi olma konusunda iş hayatı içinde çocuk bakımı ile ilgili beklentilerini ortaya çıkacak araştırmalar yapılabilir.
 - a. Bu araştırmada, ebeveynlik stilleri kıyaslandığında katılımcıların, birden fazla çocuğu olan ebeveynlerinden farklı olduğunu düşündükleri ortaya çıkmıştır. Gelecekte geçerli ve güvenilir ölçme araçlarıyla tek çocuk sahibi olan anne babaların, birden fazla çocuğu olan ebeveynlerden ebeveynlik stillerinin farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya çıkaracak araştırmalar planlanabilir.
5. Bu çalışma, tek çocuk sahibi akademisyen annelerle yapılan ilk çalışmalardan biridir. Tek çocuk sahibi olmayla ilgili akademisyenliğin dışındaki mesleklerde çalışan annelerin görüş ve deneyimleri de incelenebilir.
6. Bu araştırmada sadece annelerin tek çocuk sahibi olmaya ilişkin görüşlerine başvurulmuştur. Gelecekte babaların tek çocuk sahibi olmaya ilişkin görüşlerini ortaya çıkaracak araştırmalar planlanabilir.
7. Bu çalışmada sadece Karabük üniversitesinde çalışan akademisyen annelerin görüşleri alındığından, Türkiye'deki diğer üniversitelerde çalışan akademisyen annelerin görüşleri incelenip daha genel ve bütüncül değerlendirmeler yapılabilir.
8. Bu araştırma, Türk kültüründe yaşayan annelerle yürütölmüştür. Farklı kültürlerde yaşayan tek çocuk sahibi olan anne babalar ile Türk kültüründe yaşayan tek çocuk sahibi olan anne babaların tek çocuk sahibi olmaya ilişkin görüşlerinin karşılaştırıldığı araştırmalar yapılabilir.
9. Bu araştırmada, annelerin tek çocuk sahibi olmaya ilişkin algıları incelenmiştir. Bu araştırma verilerinden elde edilen bulgulardan

yararlanılarak, tek çocuk sahibi olmaya ilişkin anne babaların algılarının ölçülebileceği ölçek geliştirme çalışmaları planlanabilir.

5.2.2. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

1. Tek çocuk sahibi olan ebeveynlere psikolojik yardımda bulunurken uygulayıcıların, ebeveynlerin çocuklarının yalnız kalacağına, paylaşmayı öğrenemeyeceğine ilişkin kaygılarını azaltmaya yönelik müdahalelere de yer vermeleri önerilir.
2. Tek çocuk sahibi olan ebeveynlere psikolojik yardımda bulunurken uygulayıcıların, ebeveynlerin ikinci çocuğa sahip olup olmama konusunda yaşadıkları kararsızlıkları azaltmaya ve etkili karar verme becerilerini artırmaya yönelik müdahalelere de yer vermeleri önerilir.
3. Tek çocuk sahibi olan ebeveynlerin tek çocuklara ilişkin gerçekçi olmayan inançlarını fark etmelerini sağlayacak bilgilendirici seminerler düzenlemeleri önerilir.

KAYNAKÇA

- Abudureyimu, H. (2019). Gelenekselden moderniteye Çin'in aile yapısındaki değişimler ve toplum üzerindeki etkileri. *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 3(2), 135-144.
- Acar, F. (1996). Türkiye'de kadın akademisyenler: Tarihsel evrim ve bugünkü durum. *Akademik Yaşamda Kadın*, 75-102.
- Adams, B. N. (1972). Birth order: A critical review. *Sociometry*, 411-439.
- Adler, A. (1927). *Understanding human nature*. New York: Greenberg.
- Adler, A. (1928). Characteristics of the first, second, and third child. *Children*, 3(5), 14.
- Adler, A. (1931): *What life should mean to you*. New York: Perigree Books.
- Adler, A. (1964). *Problems of neurosis*. New York, et al. (Harper Torchbooks).
- Aiston, S. J. & Jung, J. (2015). Women academics and research productivity: An international comparison. *Gender and Education*, 27(3), 205-220.
- Akman, B. & Tunçeli, H. İ. (2014). *Anaokullarına devam eden 6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Academia.edu.
- Aktaş, Y. (1994). Çalışan anne ve çocuğu. *Yaşadıkça Eğitim*, 36.
- Altınay, D. (2012). *Çalışan ve çalışmayan annelerin başa çıkma tutumları ve çocuk yetiştirme tutumları arasındaki farklılıkların incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aluş, Y., & Selçukkaya, S. (2015). Türk ailesinde mutluluk algısı ve değerleri. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)*, 1(2), 151-175.
- Angeles, L. (2010). Children and life satisfaction. *Journal of happiness Studies*, 11(4), 523-538.
- Ansbacher, H. L. R. R. (1956). *The individual psychology of Alfred Adler*, New York, et al. (Harper Colophon Books) 1956.
- Arı, M., Bayhan, P., & Artan, İ. (1995). Farklı ana-baba tutumlarının 4-11 yaş grubu çocuklarında görülen problem durumlarına etkisinin araştırılması, 10. *Ya-Pa Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri*, 23-38.
- Arlow, J. A. (1972). The only child. *The Psychoanalytic Quarterly*, 41(4), 507-536.
- Armenti, C. (2004). May babies and posttenure babies: Maternal decisions of women professors. *The Review of Higher Education*, 27(2), 211-231.
- Avşar, A. H. (2013). *Ergen bireylerde sosyal beceri düzeyinin kardeşli ve tek çocuk-olma açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Avşar, Z., & Kuter, F. Ö. (2007). Beden eğitimi ve spor bölümü öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin belirlenmesi. Uludağ Üniversitesi örneği. *Journal Of Theory & Practice In Education (JTPE)*, 3(2).
- Aydın, S. (2019). *Tek çocuklu aileler ve çoğul çocuklu ailelerin çocuklarının sosyal beceri düzeyi bakımından değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aydoğdu, F., & Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2).
- Aytaç, S. (1999). Çalışma yaşamında kadın ve kariyer. *Türkiye'de Kadın İşgücü Seminerleri I-II, TİSK Yayınları, Yayın*, (192).
- Ayyıldız, T. (2005). *Zonguldak il merkezinde 0-6 yaş çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karaelmas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Zonguldak.
- Bailey, N. B. K. D. E., & Kurland, N. B. (1999). The advantages and challenges of working here, there, anywhere, and anytime. *Organizational dynamics*, 28(2), 53-68.
- Baker, M. (2008, July). The family life of academics: Gendered priorities and institutional constraints. In *Annual Conference of the Australian Institute of Family Studies* (pp. 9-11).
- Balkaya, İ. (1998). *Anaokuluna yeni başlayan çocukların okula uyum süreçlerini etkileyen faktörlerin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bandura, A. (1989). Social cognitive theory. *Annals of Child Development*, 6, 1-60.
- Bandura, A., & Kupers, C. J. (1964). Transmission of patterns of self-reinforcement through modeling. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 69(1), 1.
- Baş, T., & Akturan, U. (2017). *Sosyal bilimlerde bilgisayar destekli nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Başarır, F. & Sarı, M. (2015). Kadın akademisyenlerin "kadın akademisyen olma" ya ilişkin algılarının metaforlar yoluyla incelenmesi. *Journal of Higher Education & Science/Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 5(1).
- Baybek, H., & Yavuz, S. (2011). Muğla üniversitesi öğrencilerinin benlik saygılarının incelenmesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1(14).

- Beddoes, K., & Pawley, A. L. (2014). 'Different people have different priorities': work–family balance, gender, and the discourse of choice. *Studies in Higher Education*, 39(9), 1573-1585.
- Bee, H. L. (1992). *The developing child*. London: HarperCollins.
- Bekir, H., Şahin, H., & Aydın, R. (2013). 4-7 yaş arası sağlıklı çocukların ebeveyn görüşlerine göre yaşam kalitelerinin belirlenmesi. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 5(3), 7-19.
- Belkıs, Ö. (2016). Anneliğin akademik kariyer gelişimine etkileri üzerine nitel bir araştırma. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 250-263.
- Belmont, L., & Marolla, F. A. (1973). Birth order, family size, and intelligence: A study of a total population of 19-year-old men born in the Netherlands is presented. *Science*, 182(4117), 1096-1101.
- Belmont, L., Stein, Z. A., & Wittes, J. T. (1976). Birth order, family size and school failure. *Developmental Medicine & Child Neurology*, 18(4), 421-430.
- Blake, J. (1974). Can we believe recent data on birth expectations in the United States? *Demography*, 11(1), 25-44.
- Blake, J. (1981). The only child in America: Prejudice versus performance. *Population and Development Review*, 43-54.
- Blatz, W. E., & Bott, E. A. (1927). Studies in mental hygiene of children behavior of public school children a description of method. *The Pedagogical Seminary and Journal of Genetic Psychology*, 34(4), 552-582.
- Bohannon, E. W. (1898). The only child in a family. *The pedagogical seminary*, 5(4), 475-496.
- Breckenridge, D. L. (1994). *Adlerian characteristics of adult only children*. Master thesis. Arizona Universty.
- Bulut, M. B. (2017). Akademisyenlerin örgütsel bağlılıkları, kişilik özellikleri ve tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkiler. *Journal Of International Social Research*, 10(50).
- Cameron, L., Erkal, N., Gangadharan, L., & Meng, X. (2013). Little emperors: behavioral impacts of China's One-Child Policy. *Science*, 339(6122), 953-957.
- Census (2018). Aralık 8, <https://www.census.gov/quickfacts/fact/table/US/HSD310217#HSD310217> adresinden erişildi.

- Chen, Z. Y., & Liu, R. X. (2014). Comparing adolescent only children with those who have siblings on academic related outcomes and psychosocial adjustment. *Child Development Research*, 2014.
- Claudy, J. G. (1984). The only child as a young adult: Results from project talent. *The single child family*, 211-252.
- Comer, D. R., & Stites-Doe, S. (2006). Antecedents and consequences of faculty women's academic-parental role balancing. *Journal of Family and Economic Issues*, 27(3), 495-512.
- Creswell, J. W. (2009). *Research design: qualitative, quantitative and mixed methods approaches*. Thousands Oaks, CA: SAGE Publications, Inc.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri*. (Çev. M. Bütün ve S.B. Demir). İstanbul: Siyasal Kitapevi.
- Creswell, J. W. (2015). *Nitel araştırma yöntemleri beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. (Çev. M. Bütün ve S.B. Demir). Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Creswell, J. W. (2017). *Nitel araştırmacılar için 30 temel beceri* (Çev. Hasan Özcan). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Creswell, J. W., & Miller, D. L. (2000). Determining validity in qualitative inquiry. *Theory into practice*, 39(3), 124-130.
- Değirmencioğlu, G. (2014). *18-25 yaş aralığındaki üniversite öğrencilerinin aleksitimi, bağlanma, psikolojik belirtiler ve doğum sırasının üzerindeki etkisinin araştırılması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Deković, M., & Gerris, J. R. (1992). Parental reasoning complexity, social class, and child-rearing behaviors. *Journal of Marriage and the Family*, 675-685.
- Demir, E. K. (2007). *Ebeveyn tutum ölçeği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demir, S. (2018). Akademide Kadın: Farklı Disiplinlerden Kadınların Akademideki Yeri ve Aile Yaşamlarıyla Etkileşimi. *Siyasal Bilimler Dergisi*, 6(1), 187-210.
- Demirbulat, Ö. G., Saatçı, G., & Avcıkurt, C. (2019). İşkoliklik ve bireysel mutluluk arasındaki ilişkinin turizm akademisyenleri açısından incelenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(4), 3500-3315.
- Denham, S. A. (1993). Maternal emotional responsiveness and toddlers' social-emotional competence. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 34(5), 715-728.

- Deniz, M. E., Yorgancı, Z., & Özyeşil, Z. (2009). Öğrenme güçlüğü görülen çocukların sürekli kaygı ve depresyon düzeylerinin incelenmesi üzerine bir araştırma. *İlköğretim Online*, 8(3), 694-708.
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (Eds.). (2011). *The Sage handbook of qualitative research*. sage.
- Dereboy, İ. F. (1993). *Kimlik bocalaması, anlamak, tanımak, ele almak*. Malatya: Özmert Ofset.
- Development Analytics (2017). *Türkiye'de 0-6 yaş arası çocuğun durumu*. İstanbul: Anne Çocuk Eğitim Vakfı.
- Dikmen, N., & Maden, D. (2012). A research on invisible labor of women cademicians: example of Ordu university. *Istanbul Commerce University Journal of Social Sciences*, 21(1), 257-288.
- Doğan, Ö. (2018). *Gelişim kuramları*. Ankara: Hedef CS Yayıncılık.
- Doh, H. S. (1999). Social competence, maternal attentiveness, and overprotectiveness: Only children in Korea. *International Journal of Behavioral Development*, 23(1), 149-162.
- Downey, D. B., & Condrón, D. J. (2004). Playing well with others in kindergarten: The benefit of siblings at home. *Journal of Marriage and Family*, 66(2), 333-350.
- Dunn, J., & Brisbane, H. E. (1985). *Sisters and brothers*. Harvard University Press.
- Durgel, E.S. (2007). Çocuklarda olumlu sosyal davranışın gelişimi. Koç Üniversitesi Psikoloji Bölümü Çoluk Çocuk Dergisi.
- Durmuş, A. E. (2001). *Kadın ve erkek yöneticilerin liderlik davranışları arasındaki farklılıklar: Türkiye'de seçilmiş bir grup yönetici üzerine bir araştırma*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Easterlin, R. A. (1978). What will 1984 be like? Socioeconomic implications of recent twists in age structure. *Demography*, 15(4), 397-432.
- Eckstein, D., Aycock, K. J., Sperber, M. A., McDonald, J., Van Wiesner III, V., Watts, R. E., & Ginsburg, P. (2010). A Review of 200 Birth-Order Studies: Lifestyle Characteristics. *Journal of Individual Psychology*, 66(4).
- Ergöl, Ş., Koç, G., Eroğlu, K., & Taşkin, L. (2012). Türkiye'de Kadın Araştırma Görevlilerinin Ev ve İş Yaşamlarında Karşılaştıkları Güçlükler. *Journal of Higher Education & Science/Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2(1).
- Erikson, E. H. (1968). *Identity youth and crisis*, New York (WW Norton) 1968.

- Erikson, E. H. (1980). *Identity and the life cycle*. New York: W. W. Norton, 2, 501-547.
- Erikson, E. H. (1994). *Identity and the life cycle*. WW Norton & Company.
- Falbo, T. (1981). Relationships between birth category, achievement, and interpersonal orientation. *Journal of personality and social psychology*, 41(1), 121.
- Falbo, T. (1982). Only children in America. *Sibling relationships: Their nature and significance across the lifespan*, 285-304.
- Falbo, T. (1984). *The single-child family*. New York: Guilford Press.
- Falbo, T. (1987). Only children in the United States and China. *Applied Social Psychology Annual*, 7, 159–183.
- Falbo, T. (2004). Your one and only. *Educational psychologist dispels myths surrounding only children [online]*, available on the Internet: <http://www.utexas.edu/features/archive/2004/single.html>.
- Falbo, T. (2012). Only children: An updated review. *Journal of Individual Psychology*, 68(1), 38-49.
- Falbo, T., & Hooper, S. Y. (2015). China's only children and psychopathology: A quantitative synthesis. *American Journal of Orthopsychiatry*, 85(3), 259.
- Falbo, T., & Polit, D. F. (1986). Quantitative review of the only child literature: Research evidence and theory development. *Psychological Bulletin*, 100(2), 176.
- Falbo, T., & Poston Jr, D. L. (1993). The academic, personality, and physical outcomes of only children in China. *Child development*, 64(1), 18-35.
- Fenton, N. (1928). The only child. *The Pedagogical Seminary and Journal of Genetic Psychology*, 35(4), 546-556.
- Fontana, A., & Frey, J. H. (2000). The interview: From structured questions to negotiated text. *Handbook of qualitative research*, 2(6), 645-672.
- Forster, N. (2001). A case study of women academics' views on equal opportunities, career prospects and work-family conflicts in a UK university. *Career development international*.
- Fuqua, R. W., & Labensohn, D. (1986). Parents as consumers of child care. *Family Relations*, 295-303.
- Gage, M. G., & Christensen, D. H. (1991). Parental role socialization and the transition to parenthood. *Family Relations*, 332-337.
- Gelbal, S. (2010). Sekizinci sınıf öğrencilerinin sosyoekonomik özelliklerinin Türkçe başarısı üzerinde etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 33(150).

- Gerrig, R. J. ve Zimbardo, P. G. (2013). *Psikoloji ve yaşam: Psikolojiye giriş* (19. Baskı). (G. Sart, Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. (Orijinal çalışma basım tarihi 2010), 317-324.
- Goodenough, F. L., & Leahy, A. M. (1927). The effect of certain family relationships upon the development of personality. *The Pedagogical Seminary and Journal of Genetic Psychology*, 34(1), 45-71.
- Gönen, E., & Hablemitoğlu, Ş. (2004). *Akademisyen kadınlar*. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Graham-Bermann, S., & Gest, S. (1991). Sibling and peer relations in socially rejected, average, and popular children. ERIC No: ED332822.
- Griffin, T. L. (2002). The adult only child, birth order and marital satisfaction as measured by the ENRICH couple inventory.
- Gutiérrez-Domènech, M. (2010). Parental employment and time with children in Spain. *Review of Economics of the Household*, 8(3), 371-391.
- Gül, H. ve Oktay, E. (2009). Türkiye ve Dünya’da kadınların çalışma hayatında yaşadıkları cam tavan algıları üzerine kavramsal bir çalışma. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 9(18), 421-436.
- Haktanır, G., Baran, G., & Alisinanoğlu, F. (1998). Çalışan annelerin çocuk yetiştirme tutumları. *Eğitim ve Bilim*, 22(109).
- Hannum, E., Kong, P., & Zhang, Y. (2009). Family sources of educational gender inequality in rural China: A critical assessment. *International journal of educational development*, 29(5), 474-486.
- Herrera, N. C., Zajonc, R. B., Wiczorkowska, G., & Cichomski, B. (2003). Beliefs about birth rank and their reflection in reality. *Journal of personality and social psychology*, 85(1), 142.
- Hesketh, T., Lu, L., & Xing, Z. W. (2005). The effect of China's one-child family policy after 25 years. *New Engl J Med*, 353(11), 1171-1176.
- Hesketh, T., Zhou, X., & Wang, Y. (2015). The end of the one-child policy: lasting implications for China. *Jama*, 314(24), 2619-2620.
- Hoghugh, M. S., & Long, N. (Eds.). (2004). *Handbook of parenting: theory and research for practice*. Sage.
- Holloway, I., & Wheeler, S. (1996). *Qualitative research for nurses* blackwell science ltd.
- Howe, M. G., & Madgett, M. E. (1975). Mental health problems associated with the only child. *Canadian Psychiatric Association Journal*, 20(3), 189-194.

- Isabella, R. A. (1993). Origins of attachment: Maternal interactive behavior across the first year. *Child development*, 64(2), 605-621.
- İrey, Ç. (2011). *Türkiye üniversitelerinde kadın emek gücü, Selçuk Üniversitesi kadın akademisyenler üzerine bir araştırma*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Jacobs, J. A., & Gerson, K. (2001). Overworked individuals or overworked families? Explaining trends in work, leisure, and family time. *Work and occupations*, 28(1), 40-63.
- Jamshidi, B., Afshar, M. ve Rastgaran, M. (2013). 2053–Single child families and conflict of families. *European Psychiatry*, 28, 1.
- Jiao, S., Ji, G., Jing, Q., & Ching, C. C. (1986). Comparative study of behavioral qualities of only children and sibling children. *Child development*, 357-361.
- Jordan, C., Cobb, N., & McCully, R. (1989). Clinical issues of the dual-career couple. *Social Work*, 34(1), 29-32.
- Kammeyer, K. C. W. (1967). Birth order as a research variable. *Social Forces*, 46, 71–81.
- Kapikiran, Ş., & Özgüngör, S. (2009). Ergenlerin sosyal destek düzeylerinin akademik başarı ve güdülenme düzeyi ile ilişkileri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 16(1), 21-30.
- Karacan, E. ve Berument-Kazak, S. (2012). Yetişkin gelişiminin anababalık rolleri açısından niteliksel olarak incelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12, (3), 137-152.
- Karadoğan, E. (2009). Mesleksel gelişimi hedefleyen eşler. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 64(04), 137-152.
- Kavale, K. A. (2002). Discrepancy models in the identification of learning disability. *Identification of learning disabilities: Research to practice*, 369-426.
- Kaya, Ş. D., & Küçükşen, K. (2016). The qualitative study on the assessment of career planning process among academician women in management. *Journal of Human Sciences*, 13(2), 2441-2453.
- Kemkes-Grottenthaler, A. (2003). Postponing or rejecting parenthood? Results of a survey among female academic professionals. *Journal of Biosocial Science*, 35(2), 213-226.

- Kıgılı, Ş. (1994). *Anne, baba ve çocuğun kendi aile yapılarına ilişkin değerlendirmelerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Kocatürk, M. (2018). *Tek çocuk olma deneyimi: kişilik özellikleri, aile ve akran ilişkileri*. (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kohler, H. P., Behrman, J. R., & Skytthe, A. (2005). Partner+ children= happiness? The effects of partnerships and fertility on well-being. *Population and development review*, 31(3), 407-445.
- Kotre, J. N. (1984). *Outliving the self: Generativity and the interpretation of lives*. Johns Hopkins University Press.
- Kurt, A. G. D. T. (2011). Türkiye’de ailelerin eğitim ihtiyaçları. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 27(27).
- Lampic, C., Svanberg, A. S., Karlström, P. ve Tydén, T. (2006). Fertility awareness, intentions concerning childbearing, and attitudes towards parenthood among female and male academics. *Human reproduction*, 21(2), 558-564.
- Leman, K. (1998). *The new birth order book: Why you are the way you are* (Rev.ed.). Grand Rapids, MI: Fleming H. Revell.
- Leman, K. (2009). *The birth order book: Why you are the way you are*. Revell.
- Leman, K. (2015). *Single parenting that works: six keys to raising happy, healthy children in a single-parent home*. Tyndale House Publishers, Inc.
- Lentz Jr, T. (1927). Relation of IQ to size of family. *Journal of Educational Psychology*, 18(7), 486.
- Leonard, P., & Malina, D. (2017). Caught between two worlds: Mothers as academics. In *Changing the subject*. Taylor & Francis.
- Li, L., & Wang, X. (2008). Devoting much attention to spiritual solace of families with accidental death of only child. *Population and Development (Chinese)*, 29(6), 28-30.
- Makihara, H., Nagaya, M., & Nakajima, M. (1985). An investigation of neurotic school refusal in one-parent families. *Japanese Journal of Child and Adolescent Psychiatry*, 26, 303-315.
- Mancillas, A. (2011). Only children. *Sibling development: Implications for mental health practitioners*, 341-358.

- Masika, R., Wisker, G., Dabbagh, L., Akreyi, K. J., Golmohamad, H., Bendixen, L., & Crawford, K. (2014). Female academics' research capacities in the Kurdistan region of Iraq: socio-cultural issues, personal factors and institutional practices. *Gender and Education*, 26(1), 52-69.
- Mayring, P. (2011). *Nitel sosyal araştırmaya giriş*. (Çev. A. Gümüş ve M. S. Durgun). Ankara: Bilgesu Yayıncılık.
- McLeod, S. (2013). Erik Erikson.
- MEB (2013). *Çocuk gelişimi ve eğitimi, aile ve çocuk*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Meriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: desen ve uygulama için bir rehber* (birinci baskı). S. Turan, Çev.), Nobel Yayın Dağıtım: Ankara.
- Mızrakçı, ř. (1994). *Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına etki eden faktörler: demografik özellikleri, kendi yetiştiriliş tarzları, çocuk gelişimine ilişkin bilgi düzeyleri ve çocuğun mizacına ilişkin algıları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (2019). *Nitel veri analizi genişletilmiş kaynak kitap*. (3.Baskı). (Çev. S. Akbaba Altun ve A. Ersoy). Ankara: Pegem Akademi.
- Miller, N., & Maruyama, G. (1976). Ordinal position and peer popularity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 33(2), 123.
- Mu, G. (2009). Protection of rights and interests and risk aversion of only child family. In *Southern Forum (Chinese)* (Vol. 8, No. 3, pp. 14-21).
- Nock, S. L., & Kingston, P. W. (1988). Time with children: The impact of couples' work-time commitments. *Social Forces*, 67(1), 59-85.
- Nurdinova, S. (2019). *Yaşam memnuniyetinin nicel ve nitel analizi: Türkiye'de ev kadınlarının istihdamı örneği*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- O'Laughlin, E. M., & Bischoff, L. G. (2005). Balancing parenthood and academia: Work/family stress as influenced by gender and tenure status. *Journal of family issues*, 26(1), 79-106.
- O'Brien, M. (1996). Child-rearing difficulties reported by parents of infants and toddlers. *Journal of Pediatric Psychology*, 21(3), 433-446.
- Ogelman, H. G., & Sarıkaya, H. E. (2014). 5-6 yaş çocukların sosyal beceri, akran ilişkileri ve okula uyum düzeyleri ile kardeş değişkenleri arasındaki ilişkiler. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (41).

- Oktan, V., Odacı, H., & Çelik, Ç. B. (2014). Psikolojik doğum sırasının psikolojik sağlamlığın yordanmasındaki rolünün incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.
- Ömeroğlu, F. (1996). *Okulöncesi Dönemde Çocuğun Terbiyesinde Annenin Rolü ve Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları (Anne Tutumlarının Demografik Bilgilere Göre Farklaşp Farklaşmadığına İlişkin Bir Araştırma)*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özkanlı, Ö., & Korkmaz, A. (2000). *Kadın akademisyenler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi.
- Özkapu, Y. (2019). *Suriyeli çocuklarla çalışan psikolojik danışmanların, kişilik özellikleri ve öz yeterlik algılarının psikolojik sağlamlıkları üzerindeki etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Öztan, E., & Doğan, S. N. (2015). Akademinin Cinsiyeti: Yıldız Teknik Üniversitesi Örneği Üzerinden Üniversite ve Toplumsal Cinsiyet. *Çalışma ve Toplum*, 46(3).
- Özyürek, A. (2004). *Kırsal bölge ve şehir merkezinde yaşayan 5-6 yaş grubu çocuğa sahip anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özyürek, A., & Poyraz, H. (2005). Okulöncesi 5-6 yaş çocukların problem davranışları ve ebeveynlerin disiplin yöntemlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim*, 166, 83-97.
- Özyürek, A., & Tezel Şahin, F. (2005). 5-6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 19-34.
- Palabıyık, A. (2018). Kamu sektöründe çalışan kadınların çalışma hayatlarının aile üzerindeki etkileri. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 257-268.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (Bütün, M., & Demir, SB, Çev. Eds.). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Patton, M.Q. (2002). *Qualitative research and evaluation method*. Thousands Oaks, CA: Sage Publications.
- Paulhus, D. L., Trapnell, P. D., & Chen, D. (1999). Birth order effects on personality and achievement within families. *Psychological Science*, 10(6), 482-488.

- Peker, M. R. (1999). Tek çocuk olanlar ile kardeşleri olan çocukların durumluk-sürekli kaygı düzeyleri ile sınav kaygıları. 8. *Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Program ve Bildiri Özetleri El Kitabı*.
- Perlin, M., & Grater, H. (1984). The relationship between birth order and reported interpersonal behavior. *Individual Psychology: Journal of Adlerian Theory, Research & Practice*.
- Peterson, B. E. (2002). Longitudinal analysis of midlife generativity, intergenerational roles, and caregiving. *Psychology and Aging, 17*(1), 161.
- Pitkeathley, J. ve Emerson, D. (2013). *Tek çocuk sendromu*. (Çev. E. Saraçoğlu). İstanbul: Yakamoz Kitap.
- Polit, D. F., & Falbo, T. (1987). Only children and personality development: A quantitative review. *Journal of Marriage and the Family, 309-325*.
- Polit, D. F., & Falbo, T. (1988). The intellectual achievement of only children. *Journal of Biosocial Science, 20*(3), 275-286.
- Poston Jr, D. L., & Falbo, T. (1990). Academic performance and personality traits of Chinese children: "Onlies" versus others. *American Journal of Sociology, 96*(2), 433-451.
- Pulakos, J. (1987). The effects of birth order on perceived family roles. *Individual Psychology, 43*(3), 319.
- Rayman, P., Carré, F., Cintron, L., & Quinn, S. (2002). Life's work: Generational attitudes toward work and life integration. Retrieved on March 10, 2003.
- Riggio, H. R. (1999). Personality and social skill differences between adults with and without siblings. *The Journal of Psychology, 133*(5), 514-522.
- Roberts, L. C. ve Blanton, P. W. (2001). "I always knew mom and dad loved me best": experiences of only children. *Journal of Individual Psychology, 57*(2), 125-140.
- Rolfe, G. (2006). Validity, trustworthiness and rigour: quality and the idea of qualitative research. *Journal of advanced nursing, 53*(3), 304-310.
- Rosen, I. S. (2001). Me, myself and I: The life of an only child. (Master's thesis). *Dissertation Abstract International*. (UMI No. 1404483).
- Rosenberg, B. G. & Leino, V. (1987). 'The impact of sibling present-absence over the life-span', in J. S. Hyde 'The only child: is there only one kind?' *Journal of Genetic Psychology, 154*, 269-82.
- Rosberg, E. (2008). *Tek çocuk-tamam mı devam mı?* (Çev. N. Altay). İstanbul: Turkuaz Kitaplığı.

- Sak, R., Sak, İ. T. Ş., Atli, S., & Şahin, B. K. (2015). Okul Öncesi Dönem: Anne Baba Tutumları. *Mersin University Journal of the Faculty of Education*, 11(3).
- Saldaña (2019). *Nitel araştırmacılar için kodlama el kitabı*. (Çev. A. Tüfekçi Akcan ve S. N. Şad). Ankara: Pegem Akademi.
- Santos, G. G. (2015). Narratives about work and family life among Portuguese academics. *Gender, Work & Organization*, 22(1), 1-15.
- Santrock, J. W. (2016). *Yaşam boyu gelişim*. (13. Baskıdan Çeviren G. Yüksel). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Sarı, E. (2007). *Anasının devam eden 5-6 yaş grubu çocukların, annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal uyum ve becerilerine etkisinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Schachter, S. (1959). The psychology of affiliation: Experimental studies of the sources of gregariousness. Stanford Univer. Press.
- Schoen, R., Kim, Y. J., Nathanson, C. A., Fields, J., & Astone, N. M. (1997). Why do Americans want children? *Population and development review*, 333-358.
- Schwab, M. R., & Lundgren, D. C. (1978). Birth order, perceived appraisals by significant others, and self-esteem. *Psychological reports*, 43(2), 443-454.
- Seçer, Z., Çeliköz, N., & Songül, Y. A. Ş. A. (2008). Okulöncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Çocukların Annelerinin Ebeveynliğe Yönelik Tutumları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (19), 413-428.
- Setterson, R. A. (2009). *Encyclopedia of the life course and human development*. Neugarten, Bernice. In D. Carr (Ed.), Boston: Gale Cengage.
- Seven, S. (2007). Ailesel faktörlerin altı yaş çocuklarının sosyal davranış problemlerine etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 13(3), 477-499.
- Sharma, G. (2004). A comparative study of the personality characteristics of primary-school students with learning disabilities and their nonlearning disabled peers. *Learning Disability Quarterly*, 27(3), 127-140.
- Shenton, A. K. (2004). Strategies for ensuring trustworthiness in qualitative research projects. *Education for information*, 22(2), 63-75.
- Siegel, A. E., & Haas, M. B. (1963). The working mother: A review of research. *Child Development*, 513-542.

- Smith, E. E., Hoeksema, S. N., Fredrickson, B. L. ve Loftus, G. R. (2015). Atkinson ve Hilgard Psikolojiye Giriş, 14. Edisyon (3. Baskı). (Ö. Öncül ve D. Ferhatoğlu, Çev.). Ankara: Arkadaş Yayınevi, 86-93.
- Smith, J. A. (2003). *Qualitative psychology: A practical guide to research methods*. London: Sage Publications, Inc.
- Smith, J. A., & Osborn, M. (2015). Interpretative phenomenological analysis as a useful methodology for research on the lived experience of pain. *British journal of pain*, 9(1), 41-42.
- Smith, T. W., Marsden, P., Hout, M., & Kim, J. (2012). *General social surveys*. National Opinion Research Center.
- Solomon, E. S., Clare, J. E., & Westoff, C. F. (1956). Social and psychological factors affecting fertility. XXXI. fear of childlessness, desire to avoid an only child, and children's desires for siblings. *The Milbank Memorial Fund Quarterly*, 34(2), 160-177.
- Sorensen, B. (2008). *Only-child experience and adulthood*. Springer.
- Sperry, L. (1993). Tailoring treatment with dual-career couples. *American Journal of Family Therapy*, 21(1), 51-59.
- Stanfield, J. B. (1998). Couples coping with dual careers: A description of flexible and rigid coping styles. *The Social Science Journal*, 35(1), 54-64.
- Şanlı D., & Öztürk, C. (2012). Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 31-48.
- Şehirli, N. (2007). *Çocuk davranışları değerlendirme ölçeği'nin geliştirilmesi ve bazı değişkenlere göre incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şen Ş., & Boyraz, E. (2017). Annelik rolü ve çocuk için tüketime yansımaları: kadınların ebeveynlik tutumları ve hedonik tüketim eğilimi üzerine bir araştırma. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 347-370.
- Şendil, G. (2014). *Ebeveyn çatışmasının çocuklar üzerindeki etkileri* (1.Basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Şendoğdu, M.C. (2000). *Anaokuluna devam eden 5-6 yaş çocuklarının anne babalarını algılamaları ile anne babaların kendi tutumlarını algılamaları arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Şentürk, S. (2007). *5-6 yaş çocukların çalışan ve çalışmayan annelerinin çocuk yetiştirme tutumları ile bu çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerinin karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2016). *Türkiye’de aile yapısı araştırması 2016*. Araştırma ve Politika Serisi, 66. TDV Yayın Matbaacılık, Ankara.
- Taffel, S. (1977). Trends in fertility in the united states. *Vital and Health Statistics Series*, 21, 28.
- Tavares, M. B., Fuchs, F. C., Diligenti, F., de Abreu, J. R. P., Rohde, L. A., & Fuchs, S. C. (2004). Behavioral characteristics of the only child vs first-born and children with siblings. *Revista Brasileira de Psiquiatria*, 26(1), 17-23.
- Tezel Şahin, F., & Özyürek, A. (2008). 5-6 yaş grubu çocuğa sahip ebeveynlerin demografik özelliklerinin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 395-414.
- Thomas-Johnson, M. R. (2005). *A comparative study of parenting styles between parents of an only child and parents of more than one child*. California State University, Long Beach.
- Thompson, V. D. (1974). Family size: Implicit policies and assumed psychological outcomes. *Journal of Social Issues*, 30(4), 93-124.
- Toman, W. (1993). *Family constellation: Its effects on personality and social behavior*. Springer Publishing Company.
- Topses, G., & Serin, N. B. (2012). *Psikolojik danışma ve kişilik kuramları*. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Toros, F., & Tataroğlu, C. (2002). Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu: sosyo-demografik özellikler, anksiyete ve depresyon düzeyleri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 9(1), 23-31.
- Tortumluoğlu, G. (1999). *Annelerin aile kavramını algılaması ve bunun çocuk yetiştirme tutumuna etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Toutkoushian, R. K. (1998). Sex matters less for younger faculty: Evidence of disaggregate pay disparities from the 1988 and 1993 NCES surveys. *Economics of Education Review*, 17(1), 55-71.

- Tsui, M., & Rich, L. (2002). The only child and educational opportunity for girls in urban China. *Gender & Society, 16*(1), 74-92.
- TUİK (2016a). Aralık 2, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=109&locale=tr> adresinden erişildi.
- TUİK (2016b). Aralık 6, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21869> adresinden erişildi.
- TUİK (2016c). Aralık 6, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1068 adresinden erişildi.
- TUİK (2018a). Aralık 2, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=113&locale=tr> adresinden erişildi.
- TUİK (2018b). Aralık 2, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=209&locale=tr> adresinden erişildi.
- TUİK (2018c). Aralık 6, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30726> adresinden erişildi.
- Türk Dil Kurumu (2020). Aralık 1, <http://tdk.gov.tr/?s=aile> adresinden erişildi.
- Uğur, Z. B. (2018). Çocuk sahibi olmak insanları mutlu ediyor mu? Türkiye'den bulgular. *Nüfusbilim Dergisi, 40*, 83-104.
- Uz, İ. (2018). *Psikolojik doğum sırası, kuşak farkı ve öz anlayış arasındaki ilişki üzerine bir araştırma*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ünsal, H., Atlıhan, F., Özkan, H., Targan, Ş., & Hassoy, H. (2005). Toplumda anne sütü verme eğilimi ve buna etki eden faktörler. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 48*(3), 226-233.
- Vaillant, G. E. (2002). *Is there a natural history of addiction?* In C. P.Q'Brien & J. H. Jaffe(Eds.), *Addictive states*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Veenhoven, R., & Verkuyten, M. (1989). The well-being of only children. *Adolescence: an international quarterly devoted to the physiological, psychological, psychiatric, sociological, and educational aspects of the second decade of human life, 24*(93), 155-166.
- Véron, J., & Pennec, S. (2007). Demographic context of the social contract in developed countries: unity and diversity. In *Ages, Generations and the Social Contract* (pp. 45-58). Springer, Dordrecht.

- Von Der Lippe, A. L. (1999). The impact of maternal schooling and occupation on child-rearing attitudes and behaviours in low income neighbourhoods in Cairo, Egypt. *International Journal of Behavioral Development*, 23(3), 703-729.
- Waddell, K. J., & Ball, F. L. (1980). Parental knowledge questionnaire: The first two years. In *88th Annual Convention of the American Psychological Association, Montreal, Quebec, Canada*.
- Weber, R. P. (1990). *Basic content analysis*. (2nd ed.). Newbury Park, CA.
- Weinlein, J. (2000). Only, but not lonely. *Los Angeles Family*, 2, 18-19.
- Westoff, C. F. (1978). The unmet need for birth control in five Asian countries. *Family planning perspectives*, 10(3), 173-181.
- Winnicott, D., W. (1998). *Oyun ve Gerçeklik* (Çev. T. Birkan). İstanbul, Metis Yayınları, 19.
- Winnicott, D., W. (2014). *Çocuk, aile ve dış dünya*. (Çev. N. Nirven & N. Diner.), İstanbul: Pinhan.
- Woodward, D. (2007). Work-life balancing strategies used by women managers in British "modern" universities. *Equal Opportunities International*.
- Yavuz (2012). Aralık 8, <http://www.milliyet.com.tr/pembenar/pedagog-sevil-yavuz/neden-2-cocugu-yapmaktan-korkuyoruz-1504751> adresinden erişildi.
- Yavuzer, H. (1986). *Ailede çocuk eğitimi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (1995). *Ana-Baba ve Çocuk*. (Geliştirilmiş Sekizinci Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yeşilyaprak B. (2007). *Çalışan anne ve çocuk*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2000). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (Gözden geçirilmiş 2.baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (9. Genişletilmiş Baskı) Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yıldız, S. (2018). Türkiye'de kadın akademisyen olmak. *Journal of Higher Education & Science/Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 8(1).
- Yılmaz, E., & Tepeli, K. (2013). 60-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerilerinin duyguları anlama becerileri açısından incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 172(172), 117-130.
- YÖK, 2020. <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden 06.03.2020 tarihinde erişildi.

Zhang, B., & Jiang, L. (2012). The triple dilemma of parents bereaved of only child and the assistance mechanism: A study in eight cities of Hubei Province. *Population and Economics (Chinese)*, 33(2), 22-31.

Ek 1. Enstitü Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 27/01/2020-E.7635

T.C. İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu		
Oturum Tarihi: 24.01.2020	Oturum Sayısı: 3	Karar Sayısı: 2020/3-5
Etik açıdan uygundur.		
Çalışma Adı	TEK ÇOCUĞA SAHİP AKADEMİSYEN ANNELERİN TEK ÇOCUK SAHİBİ OLMAYA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ	
Araştırmacılar	Dr. Öğretim Üyesi Yağmur ULUSOY DOĞMUŞ (Danışman) Yükseklisans Öğrencisi hasan batmaz (Yürütücü)	
Başkan Kurul Üyesi Prof. Dr. Hüseyin Suphi ERDEM Başkan Yardımcısı Kurul Üyesi Prof. Dr. Mustafa ARSLAN Kurul Üyesi Prof. Dr. Süleyman ÇALDAK Kurul Üyesi Prof. Dr. Mehmet GÜNGÖR Kurul Üyesi Prof. Dr. Mehmet ÜSTÜNER Kurul Üyesi Prof. Dr. Lutfiye ÖZDEMİR Kurul Üyesi Prof. Dr. Nesrin SİS		

E-İmzalıdır.
Etik Kurul Başkanı
Hüseyin Suphi ERDEM

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.
Evrak sorgulaması https://ebys.inonu.edu.tr/enVision/Validate_Doc.aspx?V=BE6L535LD adresinden yapılabilir.

Ek 2. Katılımcı Bilgi ve Onam Formu

İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans Programı

Araştırmacının adı: Hasan BATMAZ, hasanbatmaz1992@gmail.com,
Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Yağmur ULUSOY DOĞMUŞ,
yagmur.ulusoy@inonu.edu.tr

Bu araştırma, İnönü Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans Programında, Dr. Öğr. Üyesi Yağmur ULUSOY DOĞMUŞ danışmanlığında, Hasan BATMAZ tarafından yürütülen yüksek lisans tez çalışmasıdır. Araştırmanın amacı; tek çocuğa sahip akademisyen annelerin tek çocuk sahibi olmaya dair görüşlerinin incelenmesidir. Katılımcı olmak için; en az 5 yaşında ve tek çocuğa sahip akademisyen anne olmanız gerekmektedir. Araştırma boyunca sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmeyecektir. Araştırma sorularına verdiğiniz cevaplar ses kayıt cihazı ile kaydedilecek, araştırmacının bilgisayarında şifrelenmiş şekilde araştırma sonuna kadar saklanacak, sadece araştırmacı tarafından çözülecek ve araştırma sonunda imha edilecektir. Cevaplarınız tamamıyla gizli tutulacak ve sadece tarafından değerlendirilecektir. Elde edilecek bilgiler bilimsel yayımlarda kullanılacaktır. Araştırmada, sizin tek çocuk sahibi olmaktan dolayı duygu ve düşüncelerinizin ne olduğunu bunun yanı sıra toplum tarafından tek çocuk sahibi olduğunuz için ne tür tepkilere maruz kaldığınızı görmek için 14 sorudan oluşan sorular ile görüşme yapılacaktır. Tüm görüşmenin toplamda yaklaşık 20-25 dakika aralığında süreceği düşünülmektedir. Bu araştırmaya katılmak tamamen isteğe bağlıdır. Katıldığımız takdirde araştırmanın herhangi bir aşamasında herhangi bir sebep göstermeden onayınızı çekmek, görüşmeye devam etmemek hakkına sahiptir. Bu formu imzalamadan önce, araştırma ile ilgili sorularınız varsa lütfen sorunuz. Araştırma hakkında ek bilgi almak istediğiniz takdirde ya da kendinizi görüşme sonrasında olumsuz bir durum içinde bulursanız lütfen araştırmacı ile yukarıdaki adresler üzerinden iletişime geçiniz.

Yukarıdaki metni okudum ve katılmam istenen araştırmanın amacını anladım. Araştırma hakkında soru sorma imkanı buldum. Bu görüşmeyi istediğim zaman ve herhangi bir neden belirtmek zorunda kalmadan bırakabileceğimi anladım.

NOT: *Görüşmede görüntü kaydı alınmayacaktır.*

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle katılmayı kabul ediyorum. Formun bir örneğini aldım / almak istemiyorum (bu durumda araştırmacı bu kopyayı saklar).

İmza:.....

Tarih (gün/ay/yıl):...../...../.....

Ek 3. Görüşme Soruları

1. Yaşınız:.....
2. Mesleğiniz:.....
3. Eğitim düzeyiniz:.....
4. Ebeveyn olduğunuzda kaç yaşındaydınız?.....
5. Çocuğunuzu nasıl tanımlarsınız? (Kişilik özellikleri, sosyal beceri, arkadaşlık ilişkileri başarı durumu vs.)
6. Kendinizi nasıl tanımlarsınız? Kişilik özellikleri, sosyal beceri, arkadaşlık ilişkileri başarı durumu vs.)
7. Tek çocuk sahibi olmanızda hangi faktörler etkili oldu?
8. Sizin için tek çocuk sahibi olmak ne ifade ediyor? (Önce düşüncelerinizi sonra duygularınızı)
9. Tek çocuk sahibi olmanın kolaylıkları ve zorlukları nelerdir?
10. Tek çocuk sahibi olmayla ilgili kararınıza eşiniz nasıl karşılık verdi?
11. Tek çocuk sahibi olmayla ilgili çevrenizden (aile, arkadaşlar ve diğ.) ne tür tepkiler alıyorsunuz?
12. Tek çocuk sahibi bir ebeveyn olarak ebeveynlik tarzınızı nasıl tanımlarsınız?
13. Ebeveynlik tarzınızı göz önünde bulundurduğunuzda birden fazla çocuğu olan ebeveynlerden farklı olduğunuzu düşünüyor musunuz?
 - 12.1.Cevabınız Evet ise farklılıklarınız nelerdir?
 - 12.2.Cevabınız hayır ise benzer yönleriniz nelerdir?
14. Tek çocuğu olan bir ebeveyn olarak yeniden çocuk sahibi olmak istiyor musunuz?
 - 14.1.Cevabınız Evet ise, kararınızda hangi faktörler etkili olmaktadır?
 - 14.2. Cevabınız Hayır ise, kararınızda hangi faktörler etkili olmaktadır?